

Raad van de
Europese Unie

Brussel, 8 december 2023
(OR. en)

13573/23

Interinstitutioneel dossier:
2023/0337 (NLE)
2023/0338 (NLE)

LIMITE

ACP 89
WTO 145
COAFR 328
RELEX 1106

WETGEVINGSBESLUITEN EN ANDERE INSTRUMENTEN

Betreft: Economische Partnerschapsovereenkomst tussen de Europese Unie,
enerzijds, en de Republiek Kenia, lid van de Oost-Afrikaanse Gemeenschap,
anderzijds

PUBLIC

ECONOMISCHE PARTNERSCHAPSOVEREENKOMST
TUSSEN
DE EUROPESE UNIE, ENERZIJD,
EN DE REPUBLIEK KENIA, LID VAN DE OOST-AFRIKAANSE GEMEENSCHAP,
ANDERZIJD

PARTIJEN BIJ DE OVEREENKOMST

DE EUROPESE UNIE

(hierna de “EU” genoemd),

enerzijds, en

DE REPUBLIEK KENIA,

(hierna “de OAG-partnerstaat/partnerstaten” genoemd),

anderzijds,

hierna afzonderlijk aangeduid als “de Partij” en gezamenlijk als “de Partijen”

WIJZENDE OP hun verbintenissen in het kader van de op 15 april 1994 gesloten Overeenkomst van Marrakesh tot oprichting van de Wereldhandelsorganisatie (WTO),

GEZIEN de Overeenkomst van Georgetown betreffende de Organisatie van de groep van Staten in Afrika, het Caribisch gebied en de Stille Oceaan (ACS), gesloten op 6 juni 1975,

GEZIEN de Partnerschapsovereenkomst tussen de leden van de groep van Staten in Afrika, het Caribisch gebied en de Stille Oceaan, enerzijds, en de Europese Gemeenschap en haar lidstaten, anderzijds, ondertekend in Cotonou op 23 juni 2000, voor de eerste maal gewijzigd in Luxemburg op 25 juni 2005 en voor de tweede maal gewijzigd in Ouagadougou op 22 juni 2010 (hierna de "Overeenkomst van Cotonou" genoemd), en de vervolgovereenkomst ervan,

GEZIEN het Verdrag tot oprichting van de Oost-Afrikaanse Gemeenschap (OAG), ondertekend in Arusha op 30 november 1999, en het protocol daarbij tot oprichting van de douane-unie van de Oost-Afrikaanse Gemeenschap,

GEZIEN de Economische Partnerschapsovereenkomst tussen de partnerstaten van de Oost-Afrikaanse Gemeenschap, enerzijds, en de Europese Unie en haar lidstaten, anderzijds, waarvoor de onderhandelingen zijn afgerond op 16 oktober 2014 (hierna "EPO tussen de EU en de OAG" genoemd),

NOGMAALS WIJZEND op hun verlangen naar een grotere eenheid van Afrika en naar de verwezenlijking van de doelstellingen van het Verdrag tot oprichting van de Afrikaanse Economische Gemeenschap,

GEZIEN het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie,

OVERWEGENDE dat de OAG-partnerstaat/partnerstaten en de EU zijn overeengekomen dat hun samenwerking op economisch en handelsgebied erop gericht moet zijn de soepele, geleidelijke integratie van de Staten in Afrika, het Caribisch gebied en de Stille Oceaan (ACS) in de wereldeconomie te stimuleren met inachtneming van hun beleidskeuzen, hun ontwikkelingsniveau en hun ontwikkelingsprioriteiten, en zo hun duurzame ontwikkeling te bevorderen en bij te dragen aan de uitroeiing van armoede in de OAG-partnerstaat/partnerstaten,

OPNIEUW BEVESTIGEND dat deze overeenkomst in overeenstemming moet zijn met de doelstellingen en beginselen van de Overeenkomst van Cotonou, in het bijzonder met deel drie, titel II, ervan betreffende economische en handelssamenwerking, en de overeenkomstige bepalingen van de vervolgovereenkomst ervan,

OPNIEUW BEVESTIGEND dat deze overeenkomst een ontwikkelingsinstrument moet zijn, duurzame groei moet bevorderen, de productie- en aanbodcapaciteit van de OAG-partnerstaat/partnerstaten moet uitbreiden, de structurele hervorming van de economieën van de OAG-partnerstaat/partnerstaten en hun diversificatie en concurrentievermogen moet stimuleren, en moet leiden tot ontwikkeling van de handel, het aantrekken van investeringen, technologische ontwikkelingen en het scheppen van werkgelegenheid in de OAG-partnerstaat/partnerstaten,

NOGMAALS WIJZEND op de noodzaak ervoor te zorgen dat in het bijzonder aandacht wordt besteed aan regionale integratie en het geven van een speciale, gedifferentieerde behandeling aan elke OAG-partnerstaat/alle OAG-partnerstaten, terwijl de speciale behandeling van de minst ontwikkelde OAG-partnerstaat/partnerstaten moet worden gehandhaafd,

ERKENNENDE dat aanzienlijke investeringen nodig zijn om de levensstandaard van de OAG-partnerstaat/partnerstaten te verhogen,

NOGMAALS EROP WIJZEND dat deze overeenkomst tot doel heeft de bepalingen van de EPO tussen de EU en de OAG ten uitvoer te leggen,

ZIJN ALS VOLGT OVEREENGEKOMEN:

DEEL I

ALGEMENE BEPALINGEN

ARTIKEL 1

Werkingsfeer van de overeenkomst

De Partijen gaan hiermee een Economische Partnerschapsovereenkomst (EPO) (hierna “deze overeenkomst” genoemd) aan. Deze overeenkomst betreft:

- a) algemene bepalingen;
- b) handel in goederen;
- c) visserij;
- d) landbouw;
- e) economische en ontwikkelingssamenwerking;
- f) institutionele bepalingen;
- g) vermijden en beslechten van geschillen;
- h) algemene uitzonderingen;

- i) algemene en slotbepalingen; en
- j) bijlagen, protocollen en gezamenlijke verklaringen.

ARTIKEL 2

Doelstellingen

1. De doelstellingen van deze overeenkomst zijn:
 - a) bijdragen aan economische groei en ontwikkeling door de totstandbrenging van een versterkt, strategisch partnerschap voor handel en ontwikkeling, dat in overeenstemming is met de doelstelling van duurzame ontwikkeling;
 - b) regionale integratie, economische samenwerking en goed bestuur in de OAG-partnerstaat/partnerstaten bevorderen;
 - c) de geleidelijke integratie van de OAG-partnerstaat/partnerstaten in de wereldeconomie bevorderen, in overeenstemming met hun politieke keuzes en ontwikkelingsprioriteiten;
 - d) de structurele hervorming van de economieën van de OAG-partnerstaat/partnerstaten en hun diversificatie en concurrentievermogen stimuleren door hun productie-, aanbod- en handelscapaciteit te vergroten;
 - e) de capaciteit van de OAG-partnerstaat/partnerstaten op het gebied van handelsbeleid en handelsgerelateerde vraagstukken verbeteren;

- f) een doeltreffend, voorspelbaar en transparant regelgevend kader voor handel en investeringen in de OAG-partnerstaat/partnerstaten tot stand brengen en ten uitvoer leggen, en op die manier de voorwaarden voor meer investeringen en particuliere initiatieven verbeteren, en
- g) de bestaande relaties tussen de Partijen op basis van solidariteit en wederzijdse belangen versterken. Om dit te bereiken verbetert de overeenkomst de economische en handelsbetrekkingen, geeft zij steun aan een nieuwe handelsdynamiek tussen de Partijen door middel van de geleidelijke, asymmetrische liberalisering van de onderlinge handel en versterkt, verruimt en verdiept zij de samenwerking op alle gebieden die voor de handel en voor investeringen van belang zijn, een en ander met inachtneming van hun WTO-rechten en -verplichtingen.

2. In overeenstemming met de artikelen 34 en 35 van de Overeenkomst van Cotonou en de overeenkomstige bepalingen van de vervolgovereenkomst ervan beoogt deze overeenkomst ook:

- a) een overeenkomst tot stand te brengen die in overeenstemming is met artikel XXIV van de Algemene Overeenkomst betreffende tarieven en handel 1994 (GATT 1994);
- b) voortzetting van de handel door de OAG-partnerstaat/partnerstaten te vergemakkelijken onder voorwaarden die niet ongunstiger zijn dan die van de Overeenkomst van Cotonou of de vervolgovereenkomst ervan;
- c) het kader en de werkingssfeer vast te stellen voor potentiële onderhandelingen over andere aangelegenheden, zoals de handel in diensten, de in de Overeenkomst van Cotonou of de vervolgovereenkomst ervan genoemde handelsgerelateerde vraagstukken en andere gebieden die voor beide Partijen van belang zijn.

ARTIKEL 3

Rendez-vousclausule

De Partijen verbinden zich ertoe de onderhandelingen over de hierna genoemde onderwerpen af te ronden binnen vijf (5) jaar na de datum van inwerkingtreding van deze overeenkomst:

- a) de handel in diensten;
- b) handelsgerelateerde vraagstukken, namelijk:
 - i) mededingingsbeleid;
 - ii) investeringen en ontwikkeling van de particuliere sector;
 - iii) handel, milieu en duurzame ontwikkeling;
 - iv) intellectuele-eigendomsrechten;
 - v) transparantie bij overheidsopdrachten;
- c) alle andere onderwerpen waarover de Partijen het eens kunnen worden.

ARTIKEL 4

Beginselen

Deze overeenkomst is gebaseerd op de volgende beginselen:

- a) voortbouwen op het acquis van de Overeenkomst van Cotonou en de vervolgovereenkomst ervan;
- b) versterken van de integratie in de OAG-regio;
- c) zorgen voor asymmetrie ten gunste van de OAG-partnerstaat/partnerstaten bij de liberalisering van de handel en bij de toepassing van handelsgerelateerde maatregelen en handelsbeschermingsinstrumenten;
- d) de OAG-partnerstaat/partnerstaten toestaan regionale handelspreferenties met andere staten en regio's in Afrika te behouden zonder verplicht te zijn deze tot de EU uit te breiden, en
- e) bijdragen aan het vergroten van de productie-, aanbod- en handelscapaciteit van de OAG-partnerstaat/partnerstaten.

DEEL II

HANDEL IN GOEDEREN

ARTIKEL 5

Werkings sfeer en doelstellingen

1. De bepalingen in dit deel zijn van toepassing op alle goederen van oorsprong uit de EU of de OAG-partnerstaat/partnerstaten.
2. De doelstellingen op het gebied van de handel in goederen zijn:
 - a) op een veilige, langdurige en voorspelbare grondslag en in overeenstemming met de in deze overeenkomst neergelegde modaliteiten volledig rechten- en contingentvrije voorwaarden bieden voor de toegang van goederen van oorsprong uit de OAG-partnerstaat/partnerstaten tot de EU-markt;
 - b) in overeenstemming met de in deze overeenkomst neergelegde modaliteiten de markt/markten van de OAG-partnerstaat/partnerstaten voor uit de EU afkomstige goederen geleidelijk liberaliseren; en
 - c) de markttoegangsvoorwaarden behouden en verbeteren om ervoor te zorgen dat de OAG-partnerstaat/partnerstaten ten volle profiteren van deze overeenkomst.

TITEL I

DOUANERECHTEN EN VRIJ VERKEER VAN GOEDEREN

ARTIKEL 6

Douanerechten

1. Onder douanerechten worden verstaan alle rechten en heffingen en alle aanvullende heffingen of belastingen die worden opgelegd op of in verband met de invoer van goederen, met uitzondering van:

- a) heffingen die overeenkomen met interne belastingen, die in overeenstemming met artikel 20 zowel op ingevoerde goederen als op ter plaatse geproduceerde goederen worden opgelegd;
- b) compenserende, antidumping- of vrijwaringsmaatregelen die in overeenstemming met titel VI worden toegepast; en
- c) vergoedingen en andere heffingen die in overeenstemming met artikel 8 worden opgelegd.

2. Het basisrecht waarop de opeenvolgende verlagingen worden toegepast, is het recht dat voor het betrokken product is vermeld in het tarief liberaliseringsschema voor elk product van elk der Partijen.

ARTIKEL 7

Classificatie van goederen

1. De classificatie van de handelsgoederen waarop deze overeenkomst van toepassing is, geschiedt overeenkomstig de tariefnomenclatuur van elk der Partijen, in overeenstemming met het Internationaal Verdrag betreffende het geharmoniseerde systeem inzake de omschrijving en de codering van goederen (GS).
2. Binnen een termijn van drie (3) maanden na een tariefwijziging of een wijziging van het GS wisselen de Partijen alle nodige informatie uit over de door hen toegepaste douanerechten en de desbetreffende nomenclatuur die van toepassing is op de producten in de bijlagen I en II.

ARTIKEL 8

Vergoedingen en andere heffingen

De in artikel 6, lid 1, punt c), bedoelde vergoedingen en andere heffingen blijven beperkt tot, bij benadering, de kosten van de verleende diensten en beogen geen indirecte bescherming van binnenlandse producten of een belasting op de invoer voor fiscale doeleinden. Voor consulaire diensten worden geen handelsgerelateerde vergoedingen en heffingen opgelegd.

ARTIKEL 9

Oorsprongsregels

1. Voor de toepassing van dit deel wordt onder “van oorsprong” verstaan het “van oorsprong” zijn uit hoofde van het toepasselijke recht van de Partij van invoer.^{1 2}
2. De bij artikel 104 opgerichte EPO-Raad (hierna „de EPO-Raad” genoemd) stelt bij besluit uiterlijk vijf (5) jaar na de datum van inwerkingtreding van deze overeenkomst een protocol inzake de oorsprongsregels vast. Lid 1 van dit artikel is niet langer van toepassing zodra dit protocol van toepassing wordt.
3. Indien de Partijen aan het einde van de in lid 2 bedoelde periode van vijf jaar een dergelijk protocol niet hebben vastgesteld, beoordeelt de EPO-Raad de toepassing van lid 1 en kan hij besluiten die periode van vijf jaar te verlengen.

¹ Voor alle duidelijkheid: bij de beoordeling van de verenigbaarheid van een maatregel met deze overeenkomst uit hoofde van deel VII, titel II, kan een arbitragepanel in voorkomend geval de wetgeving van een Partij als een feitelijk gegeven beschouwen. Daarbij volgt het arbitragepanel de heersende uitlegging van de wetgeving door de rechterlijke instanties of de autoriteiten van die Partij, en de rechterlijke instanties of de autoriteiten van die Partij zijn niet gebonden aan de uitlegging die het arbitragepanel aan de wetgeving geeft.

² Producten van oorsprong uit de OAG-partnerstaat die in Ceuta of Melilla worden ingevoerd, vallen in elk opzicht onder dezelfde douaneregeling als de regeling die op grond van Protocol nr. 2 bij de Akte betreffende de toetredingsvoorwaarden voor het Koninkrijk Spanje en de Portugese Republiek en de aanpassing van de Verdragen (PB EU L 302 van 15.11.1985, blz. 23) van toepassing is op producten van oorsprong uit het douanegebied van de EU. De OAG-partnerstaat past op de invoer van onder deze overeenkomst vallende producten van oorsprong uit Ceuta en Melilla dezelfde douaneregeling toe als op producten die worden ingevoerd uit en van oorsprong zijn uit de EU.

ARTIKEL 10

Douanerechten op producten van oorsprong uit de OAG-partnerstaat/partnerstaten

Producten van oorsprong uit de OAG-partnerstaat/partnerstaten worden vrij van douanerechten in de EU ingevoerd, onder de in bijlage I genoemde voorwaarden.

ARTIKEL 11

Douanerechten op producten van oorsprong uit de EU

Producten van oorsprong uit de EU worden in de OAG-partnerstaat/partnerstaten ingevoerd onder de voorwaarden die zijn opgenomen in het schema voor de liberalisering van de tarieven in bijlage II.

ARTIKEL 12

Standstillclausule

1. De Partijen komen overeen de douanerechten die zij toepassen op producten die uit hoofde van deze overeenkomst worden geliberaliseerd, behalve wat maatregelen overeenkomstig de artikelen 48, 49 en 50 betreft, niet te verhogen.

2. Teneinde de vooruitzichten van ruimere Afrikaanse regionale integratieprocessen te behouden, kunnen de Partijen in de EPO-Raad besluiten tot wijziging van de in de bijlagen II a), II b) en II c), bij deze overeenkomst vastgestelde douanerechten, die kunnen worden toegepast bij de invoer van een product van oorsprong uit de EU in de OAG-partnerstaat/partnerstaten. De Partijen zien erop toe dat een dergelijke wijziging er niet toe leidt dat deze overeenkomst niet meer in overeenstemming is met de eisen van artikel XXIV van de GATT 1994.

ARTIKEL 13

Goederenverkeer

1. Op goederen van oorsprong uit een Partij die worden ingevoerd op het grondgebied van de andere Partij worden slechts eenmaal douanerechten geheven.
2. Rechten die bij invoer van goederen in een OAG-partnerstaat worden betaald, worden volledig terugbetaald wanneer die goederen de OAG-partnerstaat van eerste invoer weer verlaten voor een andere OAG-partnerstaat. De rechten worden betaald in de OAG-partnerstaat waar de goederen worden verbruikt.
3. De Partijen komen overeen samen te werken om het goederenverkeer te bevorderen en de douaneprocedures te vereenvoudigen.

ARTIKEL 14

Uitvoerrechten en -belastingen

1. Een Partij voert geen nieuwe rechten of belastingen in verband met de uitvoer van goederen naar de andere Partij in, die hoger zijn dan de rechten of belastingen die op soortgelijke, voor verkoop in het binnenland bestemde producten worden geheven.
2. In afwijking van lid 1 kan/kunnen de OAG-partnerstaat/partnerstaten onder de volgende voorwaarden en na kennisgeving aan de EU, een tijdelijk recht of een tijdelijke belasting in verband met de uitvoer van goederen opleggen:
 - a) om de ontwikkeling van een binnenlandse industrie te stimuleren;
 - b) om de munteenheid te stabiliseren wanneer door de stijging van de wereldmarktprijs van een exportartikel het gevaar bestaat dat de munteenheid te sterk wordt; of
 - c) om de inkomsten, de voedselveiligheid en het milieu te beschermen.
3. Dergelijke belastingen mogen gedurende korte tijd voor een klein aantal producten worden geheven; zij worden na achtenveertig (48) maanden met het oog op verlenging door de EPO-Raad opnieuw onderzocht.
4. Een gunstiger behandeling die bestaat uit of verband houdt met belastingen die de OAG-partnerstaat/partnerstaten heft/heffen bij de uitvoer van producten naar enige belangrijke handelsmacht wordt vanaf de datum van inwerkingtreding van deze overeenkomst ook toegekend aan soortgelijke producten die bestemd zijn voor het grondgebied van de EU.

5. Voor de toepassing van dit artikel en artikel 15 wordt onder “belangrijke handelsmacht” verstaan elk ontwikkeld land of elk land dat in het jaar vóór de inwerkingtreding van de in artikel 15 bedoelde vrijhandelsovereenkomst een aandeel van meer dan 1 % in de mondiale uitvoer van goederen had, of elke groep landen die individueel, collectief of via een vrijhandelsovereenkomst in het jaar vóór de inwerkingtreding van de in artikel 15 bedoelde vrijhandelsovereenkomst een aandeel van meer dan 1,5 % in de mondiale uitvoer van goederen had¹.

ARTIKEL 15

Gunstiger behandeling als gevolg van een vrijhandelsovereenkomst

1. Wat de onder dit deel vallende goederen betreft, kent de EU de OAG-partnerstaat/partnerstaten in voorkomend geval een gunstiger behandeling toe wanneer die toepasselijk wordt doordat de EU na de ondertekening van deze overeenkomst partij wordt bij een vrijhandelsovereenkomst met een derde partij.

2. Wat de onder dit deel vallende goederen betreft, kent/kennen de OAG-partnerstaat/partnerstaten de EU in voorkomend geval een gunstiger behandeling toe wanneer die toepasselijk wordt doordat de OAG-partnerstaat/partnerstaten na de ondertekening van deze overeenkomst partij wordt/worden bij een vrijhandelsovereenkomst met een belangrijke handelsmacht. Indien de EU kan aantonen dat zij een minder gunstige behandeling krijgt dan die welke de OAG-partnerstaat/partnerstaten verleent/verlenen aan enige andere belangrijke handelsmacht, plegen de Partijen voor zover mogelijk overleg en besluiten zij per geval gezamenlijk hoe dit lid het best kan worden toegepast.

¹ Deze berekening wordt gebaseerd op officiële WTO-gegevens over leidende exporteurs van goederen in de wereldhandel (met uitzondering van de intra-EU-handel).

3. De bepalingen van dit deel worden niet zo uitgelegd dat de Partijen verplicht zijn elkaar een preferentiële behandeling toe te kennen omdat een van hen op de datum van ondertekening van deze overeenkomst partij is bij een vrijhandelsovereenkomst met een derde partij.
4. Lid 2 is niet van toepassing ten aanzien van handelsovereenkomsten tussen de OAG-partnerstaat/partnerstaten en leden van de groep van staten in Afrika, het Caribisch gebied en de Stille Oceaan of andere landen en gebieden in Afrika.
5. Voor de toepassing van dit artikel wordt onder “vrijhandelsovereenkomst” verstaan een overeenkomst tot wezenlijke liberalisering van de handel en wezenlijke opheffing van discriminerende maatregelen en/of houdende een verbod op nieuwe of meer discriminerende maatregelen tussen de Partijen bij de inwerkingtreding van die overeenkomst of binnen een redelijke termijn.

ARTIKEL 16

Bijzondere bepalingen inzake administratieve samenwerking

1. De Partijen zijn het erover eens dat administratieve samenwerking van essentieel belang is voor de tenuitvoerlegging van en de controle op de preferentiële behandeling die op grond van dit deel wordt verleend, en benadrukken hun vastberadenheid om onregelmatigheden en fraude op het gebied van douane- en aanverwante aangelegenheden te bestrijden.
2. Wanneer een Partij op basis van objectieve informatie tot de bevinding is gekomen dat geen administratieve medewerking is verleend en/of dat zich onregelmatigheden of fraude hebben voorgedaan, kan de betrokken Partij de preferentiële behandeling voor het betrokken product of de betrokken producten in overeenstemming met dit artikel tijdelijk schorsen.

3. Voor de toepassing van dit artikel wordt onder het niet verlenen van administratieve medewerking onder meer verstaan:

- a) het herhaaldelijk niet nakomen van de verplichting om de oorsprong van het betrokken product of de betrokken producten te controleren,
- b) het herhaaldelijk weigeren een controle achteraf van het bewijs van oorsprong van het betrokken product of de betrokken producten uit te voeren en/of de resultaten daarvan mee te delen, of onredelijke vertraging daarbij;
- c) het herhaaldelijk weigeren van toestemming voor missies in het kader van de administratieve samenwerking ter controle van de echtheid van documenten of de juistheid van gegevens die van belang zijn voor het verlenen van de betrokken preferentiële behandeling, of onredelijke vertraging daarbij.

4. Onregelmatigheden of fraude kunnen onder meer worden vastgesteld wanneer de invoer van goederen snel stijgt zonder dat daarvoor een bevredigende verklaring is, die invoer de gebruikelijke productie- en uitvoercapaciteit van de andere Partij te boven gaat en de stijging in verband kan worden gebracht met objectieve informatie betreffende onregelmatigheden of fraude.

5. Voor een tijdelijke schorsing moet aan de volgende voorwaarden zijn voldaan:
- a) de Partij die op grond van objectieve informatie tot de bevinding is gekomen dat geen administratieve medewerking is verleend en/of dat zich onregelmatigheden of fraude hebben voorgedaan, stelt het Comité van hoge ambtenaren dat is ingesteld krachtens artikel 106 (hierna “Comité van hoge ambtenaren” genoemd) onverwijld in kennis van zijn bevindingen en van de objectieve informatie, en treedt op basis van alle relevante informatie en objectief vastgestelde bevindingen met dat comité in overleg om een voor beide Partijen aanvaardbare oplossing te vinden;
 - b) wanneer de Partijen in het Comité van hoge ambtenaren in overleg zijn getreden als bedoeld in punt a), en het niet binnen drie (3) maanden na de kennisgeving eens zijn geworden over een aanvaardbare oplossing, kan de betrokken Partij de preferentiële behandeling voor het betrokken product of de betrokken producten tijdelijk schorsen; de EPO-Raad wordt van deze tijdelijke schorsing onverwijld in kennis gesteld;
 - c) tijdelijke schorsingen op grond van dit artikel blijven beperkt tot wat nodig is om de financiële belangen van de betrokken Partij te beschermen, duren niet langer dan zes (6) maanden en mogen worden verlengd, en binnen het Comité van hoge ambtenaren vindt hierover periodiek overleg plaats, met name met het oog op opheffing van de schorsingen zodra de omstandigheden die aanleiding gaven tot toepassing ervan, niet meer gelden.
6. Tegelijk met de kennisgeving aan het Comité van hoge ambtenaren overeenkomstig lid 5, punt a), publiceert de kennisgevende Partij in haar officiële publicatieblad een bericht aan de importeurs. In dit bericht wordt aangegeven dat zij voor het betrokken product op grond van objectieve informatie tot de bevinding is gekomen dat geen administratieve medewerking is verleend en/of dat zich onregelmatigheden of fraude hebben voorgedaan.

ARTIKEL 17

Handelwijze bij administratieve fouten

Wanneer de bevoegde autoriteiten bij het beheer van de preferentiële uitvoerregeling een fout hebben gemaakt, met name bij de toepassing van de oorsprongsregels die gelden voor de toepassing van deze overeenkomst betreffende de definitie van het begrip “producten van oorsprong” en de methoden voor administratieve samenwerking, en deze fout gevolgen heeft voor de invoerrechten, kan de Partij die met deze gevolgen wordt geconfronteerd het Comité van hoge ambtenaren verzoeken na te gaan of passende maatregelen kunnen worden genomen om de situatie te herstellen.

ARTIKEL 18

Vaststelling van de douanewaarde

1. Artikel VII van de GATT 1994 en de Overeenkomst inzake de toepassing van artikel VII van de GATT 1994 zijn van toepassing op de voorschriften inzake de vaststelling van de douanewaarde in de handel tussen de Partijen.
2. De Partijen werken samen aan een gemeenschappelijke aanpak van problemen met betrekking tot de vaststelling van de douanewaarde.

TITEL II

NIET-TARIFAIRE MAATREGELLEN

ARTIKEL 19

Verbod op kwantitatieve beperkingen

1. Vanaf de datum van inwerkingtreding van deze overeenkomst worden in de handel tussen de Partijen alle invoer- of uitvoerverboden of -beperkingen, met uitzondering van de in artikel 6 bedoelde douanerechten, belastingen, vergoedingen en andere heffingen, afgeschaft, ongeacht of zij de vorm hebben van contingenten, in- of uitvoervergunningen of andere maatregelen. In de handel tussen de Partijen worden ook geen nieuwe maatregelen van dien aard ingevoerd. Dit artikel doet geen afbreuk aan de bepalingen van titel VI van dit deel.
2. Lid 1 is niet van toepassing op:
 - a) uitvoerverboden of -beperkingen die tijdelijk worden toegepast om ernstige tekorten aan levensmiddelen of aan andere producten die van wezenlijk belang zijn voor de exporterende overeenkomstsluitende partij te voorkomen of te verlichten;
 - b) in- en uitvoerverboden of -beperkingen die nodig zijn voor de toepassing van normen of regelingen in verband met de classificatie, sortering of marketing van waren in de internationale handel.

ARTIKEL 20

Nationale behandeling met betrekking tot interne belastingen en regelgeving

1. Ingevoerde producten van oorsprong uit een Partij worden noch direct, noch indirect aan hogere interne belastingen of hogere andere interne heffingen van welke aard dan ook onderworpen dan die welke direct of indirect op soortgelijke nationale producten van de andere Partij van toepassing zijn. Bovendien passen de Partijen ook anderszins geen interne belastingen of andere interne heffingen toe om hun respectieve productie te beschermen.
2. Ingevoerde producten van oorsprong uit een Partij worden, wat de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen en vereisten met betrekking tot hun verkoop, aanbieding tot verkoop, aankoop, vervoer, distributie of gebruik op de binnenlandse markt betreft, niet ongunstiger behandeld dan soortgelijke binnenlandse producten van de andere Partij. Dit lid is geen beletsel voor de toepassing van differentiële binnenlandse vervoerstarieven die uitsluitend berusten op de economische exploitatie van het vervoermiddel en niet op de oorsprong van het product.
3. De Partijen voeren geen interne kwantitatieve regelingen inzake menging, be- of verwerking of gebruik van producten in specifieke hoeveelheden of verhoudingen in, die direct of indirect vereisen dat een specifieke hoeveelheid of een specifiek percentage van een onder de regeling vallend product uit binnenlandse bron afkomstig is; evenmin handhaven zij dergelijke regelingen. Bovendien passen de Partijen ook geen interne kwantitatieve regelingen toe om hun respectieve productie te beschermen.
4. Dit artikel vormt geen beletsel voor de toekenning van subsidies aan uitsluitend nationale producenten, met inbegrip van betalingen aan nationale producenten uit de opbrengsten van interne belastingen of heffingen die overeenkomstig dit artikel worden geheven en van subsidies in de vorm van aankopen van binnenlandse producten door de overheid.

5. Dit artikel is niet van toepassing op wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen, procedures of praktijken inzake overheidsopdrachten.

ARTIKEL 21

Goed bestuur op fiscaal gebied

De Partijen erkennen het belang van samenwerking met betrekking tot de beginselen van goed bestuur op het gebied van belastingen door de betrokken autoriteiten overeenkomstig hun respectieve nationale wet- en regelgeving.

TITEL III

DOUANESAMENWERKING EN HANDELSBEVORDERING

ARTIKEL 22

Werkingsfeer en doelstellingen

1. De Partijen erkennen het belang van douanesamenwerking en handelsbevordering bij de ontwikkeling van het mondiale handelsstelsel en zijn het erover eens:
 - a) om nauwer samen te werken en ervoor te zorgen dat de wetgeving en procedures ter zake, alsook de bestuurlijke capaciteit van de desbetreffende diensten, beantwoorden aan de doelstelling van bevordering van de handel;

- b) dat de OAG-partnerstaat/partnerstaten voor een vlotte uitvoering van het bepaalde in deze titel behoefte hebben aan overgangsperioden en capaciteitsopbouw.
2. De doelstellingen van deze titel zijn:
- a) de bevordering van de handel tussen de Partijen;
 - b) de bevordering van de regionale harmonisatie van douanewetgeving en -procedures;
 - c) de verlening van steun aan de OAG-partnerstaat/partnerstaten om de handel nog meer te bevorderen;
 - d) de verlening van steun aan de douanediens ten van de OAG-partnerstaat/partnerstaten om deze overeenkomst en andere beste internationale douanepraktijken toe te passen; en
 - e) de versterking van de samenwerking tussen de douanediens ten en andere grensinstanties van de Partijen.

ARTIKEL 23

Douanesamenwerking en wederzijdse administratieve bijstand

1. Met het oog op de naleving van deze titel en om doeltreffend in te spelen op de in artikel 22 genoemde doelstellingen:
- a) wisselen de Partijen informatie uit over douanewetgeving en -procedures;

- b) ontplooiën zij gezamenlijk initiatieven op onderling overeengekomen gebieden;
- c) werken zij samen op de volgende gebieden:
- i) de modernisering van de douanesystemen en -procedures, alsook de verkorting van de afhandelingsduur;
 - ii) de vereenvoudiging en harmonisatie van douaneprocedures en handelsformaliteiten, met inbegrip van die welke betrekking hebben op invoer, uitvoer en doorvoer;
 - iii) de verbetering van regionale doorvoersystemen;
 - iv) de verbetering van de transparantie in overeenstemming met artikel 24, lid 3;
 - v) capaciteitsopbouw, met inbegrip van financiële en technische bijstand aan de OAG-partnerstaat/partnerstaten;
 - vi) elk ander onderwerp in verband met douane-aangelegenheden waarover de Partijen het eens zijn;
- d) nemen zij zoveel mogelijk een gemeenschappelijk standpunt in in internationale organisaties die zich bezighouden met douane en handelsbevordering, zoals de WTO, de Werelddouaneorganisatie (WDO), de Verenigde Naties (VN) en de Conferentie van de Verenigde Naties voor handel en ontwikkeling (Unctad);
- e) stimuleren zij de coördinatie tussen alle betrokken instanties, zowel intern als grensoverschrijdend.

2. Onverminderd lid 1 verlenen de Partijen elkaar administratieve bijstand in douaneaangelegenheden in overeenstemming met protocol 1.

ARTIKEL 24

Douanewetgeving en -procedures

1. De Partijen zijn het erover eens dat internationale instrumenten en normen op douane- en handelsgebied, met inbegrip van de materieelrechtelijke elementen van de herziene Overeenkomst van Kyoto inzake de vereenvoudiging en harmonisatie van douaneprocedures die op 26 juni 1999 te Brussel is gesloten, en van het “Framework of Standards to Secure and Facilitate Global Trade” van de WDO, het gegevensmodel van de WDO en het GS-Verdrag het uitgangspunt voor hun respectieve wetgeving en procedures op handels- en douanegebied moeten zijn.

2. De Partijen komen overeen hun respectieve handels- en douanewetgeving en -procedures te baseren op:

- a) de noodzaak om de rechtmatige handel te beschermen en te bevorderen door een doeltreffende handhaving en naleving van de voorschriften van de douanewetgeving;
- b) de noodzaak onnodige en discriminerende lasten voor het bedrijfsleven te voorkomen, vrijwaringsmaatregelen tegen fraude en corruptie te treffen en marktdeelnemers die de douanewetgeving en -procedures goed naleven extra faciliteiten te verlenen;

- c) de noodzaak om voor het opstellen van douaneaangiften in de EU respectievelijk in de OAG-partnerstaat/partnerstaten een enkel administratief document of elektronisch equivalent daarvan te gebruiken;
- d) moderne douanetechnieken, zoals risicobeoordeling, vereenvoudigde procedures voor de binnenkomst en de vrijgave van goederen, controles na de vrijgave en audits;
- e) de geleidelijke ontwikkeling van systemen, met inbegrip van die welke zijn gebaseerd op informatietechnologie, voor invoer-, uitvoer- en doorvoerverrichtingen, teneinde de uitwisseling van informatie tussen marktdeelnemers, douanediens ten en andere instanties te vergemakkelijken;
- f) het beginsel dat sancties voor geringe inbreuken op douanevoorschriften of procedurele eisen evenredig zijn en dat hun toepassing niet totodeloze vertragingen bij de afhandeling leidt;
- g) een systeem van bindende uitspraken over douaneaangelegenheden, met name over de tariefindeling en de oorsprongsregels, in overeenstemming met de voorschriften in de regionale en/of nationale wetgeving;
- h) de noodzaak vergoedingen en heffingen toe te passen die in verhouding staan tot de dienst die met betrekking tot een specifieke transactie is verleend, en niet op een ad-valoremgrondslag worden berekend. Voor consulaire diensten inzake de handel in goederen worden geen vergoedingen en heffingen opgelegd;
- i) de afschaffing van alle vereisten ten aanzien van het verplichte gebruik van inspecties vóór verzending, zoals bedoeld in de WTO-overeenkomst inzake inspecties vóór verzending, of van soortgelijke vereisten;
- j) de afschaffing van alle vereisten ten aanzien van de verplichte inschakeling van douane-expediteurs, alsmede transparante, niet-discriminerende en evenredige voorschriften voor het aan hen verlenen van vergunningen.

3. Om de werkmethoden te verbeteren en de transparantie en doeltreffendheid van de douaneafhandeling te waarborgen:

- a) zullen de Partijen met het oog op een snelle vrijgave en inklaring van goederen verdere stappen zetten ter vereenvoudiging en standaardisering van de documenten en handelsformaliteiten;
- b) zullen de Partijen zorgen voor doeltreffende, snelle en niet-discriminerende beroepsprocedures tegen administratieve maatregelen, uitspraken en besluiten van de douane en van andere diensten betreffende de in-, uit- en doorvoer van goederen; die procedures moeten voor alle ondernemingen gemakkelijk toegankelijk zijn;
- c) zien de Partijen erop toe dat de integriteit wordt gehandhaafd, door toepassing van maatregelen overeenkomstig de beginselen van de desbetreffende internationale overeenkomsten en instrumenten.

ARTIKEL 25

Vergemakkelijking van doorvoer

1. De Partijen waarborgen de vrije doorvoer over hun grondgebied volgens de routes die daarvoor het meest geschikt zijn. Eventuele beperkingen, controles of eisen moeten niet-discriminerend en evenredig zijn en overal op dezelfde wijze worden toegepast.
2. Een Partij mag verlangen dat het transitoverkeer door haar grondgebied via aangewezen routes binnenkomt bij het daartoe bestemde douanekantoor. Indien een Partij het gebruik van dergelijke routes voorschrijft, neemt zij artikel V, lid 3, van de GATT 1994 volledig in acht.

3. Onverminderd rechtmatige douanecontroles behandelt een Partij goederen in doorvoer uit het grondgebied van de andere Partij niet minder gunstig dan interne goederen.
4. De Partijen hanteren entrepotregelingen waarmee goederen, behoudens een passende zekerheidsstelling in overeenstemming met de regionale en/of nationale douanewetgeving, zonder betaling van rechten of andere heffingen van gelijke werking kunnen worden doorgevoerd.
5. De Partijen bevorderen regionale doorvoerregelingen en passen die toe.
6. De Partijen stimuleren de coördinatie tussen alle betrokken instanties, zowel intern als grensoverschrijdend.
7. De wetgeving van de Partijen is gebaseerd op internationale normen en instrumenten in verband met doorvoer.

ARTIKEL 26

Relaties met het bedrijfsleven

De Partijen komen overeen:

- a) erop toe te zien dat alle wetgeving, procedures alsmede vergoedingen en heffingen algemeen bekend worden gemaakt, voor zover mogelijk langs elektronische of anderszins passende weg, en waar mogelijk de nodige verduidelijking te verstrekken;

- b) tijdig en regelmatig met vertegenwoordigers van de handel te overleggen over wetsvoorstellen en procedures met betrekking tot douane- en handelsaangelegenheden;
- c) nieuwe wetgeving en procedures in te voeren of deze zodanig te wijzigen dat handelaren zich goed kunnen voorbereiden om deze na te leven;
- d) algemene bekendheid te geven aan administratieve berichten ter zake, met name over de eisen voor douane-expediteurs, procedures bij binnenkomst van de goederen, openingstijden en werkwijzen van douanekantoren in havens en bij grensposten en contactpunten voor het inwinnen van informatie;
- e) de samenwerking tussen de marktdeelnemers en de betrokken diensten te stimuleren door toepassing van niet-arbitraire, openbaar toegankelijke procedures, zoals intentieverklaringen op basis van die welke door de WDO zijn uitgevaardigd;
- f) erop toe te zien dat hun respectieve voorschriften en procedures op douanegebied en aanverwante gebieden blijven aansluiten op de behoeften van de handelaren, dat hierbij de beste praktijken worden gevolgd en dat de handel hierdoor zo min mogelijk wordt beperkt.

ARTIKEL 27

Overgangsbepalingen

1. Gezien de noodzaak om de capaciteit van de OAG-partnerstaat/partnerstaten op het gebied van douane en handelsbevordering te vergroten en onverminderd hun WTO-verbintenissen, komen de Partijen overeen dat voor de OAG-partnerstaat/partnerstaten een overgangperiode van vijf (5) jaar vanaf de datum van inwerkingtreding van deze overeenkomst geldt om te voldoen aan de verplichtingen in de artikelen 23, 24 en 25.
2. Die overgangperiode kan met toestemming van de EPO-Raad worden verlengd.

ARTIKEL 28

Regionale harmonisatie van douanenormen

De Partijen beseffen en erkennen het belang van consolidering van de regionale harmonisatie van de douanenormen en handelsbevorderende maatregelen, met inbegrip van het waar nodig op gang brengen van hervormingen op het gebied van douane en handelsbevordering.

ARTIKEL 29

Bijzonder Comité voor douane en handelsbevordering

1. De Partijen richten hierbij een Bijzonder Comité voor douane en handelsbevordering op, dat is samengesteld uit hun vertegenwoordigers, en
 - a) dat bijeenkomt op een datum en met een agenda die vooraf door de Partijen in onderling overleg zijn vastgesteld;
 - b) waarvan de Partijen om de beurt het voorzitterschap waarnemen; en
 - c) dat verslag uitbrengt aan de EPO-Raad.

2. Tot de functies van het Bijzonder Comité voor douane en handelsbevordering behoren onder meer:
 - a) toezicht te houden op de tenuitvoerlegging en het beheer van deze titel en artikel 9;
 - b) bieden van een forum voor overleg en discussie over alle onderwerpen betreffende de douane, zoals oorsprongsregels, algemene douaneprocedures, vaststelling van de douanewaarde, tariefindeling, doorvoer en wederzijdse administratieve bijstand in douaneaangelegenheden;
 - c) uitbreiding van de samenwerking bij de ontwikkeling, toepassing en handhaving van de oorsprongsregels en douaneprocedures in verband daarmee, algemene douaneprocedures en wederzijdse administratieve bijstand bij douaneaangelegenheden;

- d) verbetering van de samenwerking bij de capaciteitsopbouw en de technische bijstand;
- e) alle andere onderwerpen waarover de Partijen met betrekking tot dit deel overeenstemming bereiken.

TITEL IV

SANITAIRE EN FYTOSANITAIRE MAATREGELEN

ARTIKEL 30

Werkingsfeer en definities

1. De bepalingen van deze titel zijn van toepassing op maatregelen die vallen onder de Overeenkomst van de Wereldhandelsorganisatie inzake sanitaire en fytosanitaire maatregelen (de SPS-overeenkomst van de WTO).
2. Tenzij anders is bepaald, zijn voor de toepassing van deze titel de definities van de SPS-overeenkomst van de WTO, de Commissie van de Codex Alimentarius, de Wereldorganisatie voor diergezondheid en het Internationaal Verdrag voor de bescherming van planten van toepassing.

ARTIKEL 31

Doelstellingen

De doelstellingen op het gebied van de toepassing van sanitaire en fytosanitaire (SPS-)maatregelen zijn:

- a) de inter- en intraregionale handel van de Partijen te vergemakkelijken, waarbij overeenkomstig de SPS-overeenkomst van de WTO het leven en de gezondheid van mensen, dieren en planten worden beschermd;
- b) problemen ten gevolge van sanitaire en fytosanitaire maatregelen in overeengekomen prioritaire sectoren en bij overeengekomen prioritaire producten aan te pakken en daarbij terdege rekening te houden met de regionale integratie;
- c) procedures en nadere regels voor het vergemakkelijken van de samenwerking op het gebied van sanitaire en fytosanitaire maatregelen vast te stellen;
- d) te zorgen voor transparantie met betrekking tot sanitaire en fytosanitaire maatregelen die van toepassing zijn op de handel tussen en binnen de Partijen;
- e) de intraregionale harmonisatie van maatregelen met de internationale normen overeenkomstig de SPS-overeenkomst van de WTO en de ontwikkeling van een passend beleid, passende wet- en regelgeving en een passend institutioneel kader in de OAG-partnerstaat/partnerstaten te bevorderen;
- f) de effectieve deelname van de OAG-partnerstaat/partnerstaten in de Commissie van de Codex Alimentarius en de Wereldorganisatie voor diergezondheid en aan het Internationaal Verdrag voor de bescherming van planten, ondertekend te Rome op 6 december 1951, te verbeteren;

- g) overleg en uitwisselingen tussen de instellingen en laboratoria van de OAG-partnerstaat/partnerstaten en de EU te bevorderen;
- h) de ontwikkeling van capaciteit voor de vaststelling en toepassing van regionale en nationale normen in overeenstemming met de internationale voorschriften te vergemakkelijken teneinde de regionale integratie te bevorderen;
- i) de capaciteit van de OAG-partnerstaat/partnerstaten om sanitaire en fytosanitaire maatregelen toe te passen en te controleren overeenkomstig de bepalingen van titel VI van deel V; en
- j) technologieoverdracht te bevorderen.

ARTIKEL 32

Rechten en verplichtingen

1. De Partijen bevestigen hun rechten en verplichtingen ingevolge de internationale verdragen en overeenkomsten betreffende deze titel waarbij zij partij zijn.
2. Elke Partij:
 - a) heeft het soevereine recht om sanitaire en fytosanitaire maatregelen toe te passen, mits zij stroken met de bepalingen van de SPS-overeenkomst van de WTO;

- b) raadpleegt de andere Partij alvorens nieuwe sanitaire en fytosanitaire maatregelen in te voeren, via de kennisgevingsprocedures van de SPS-overeenkomst van de WTO en indien nodig via de contactpunten van de Partijen;
- c) ondersteunt de andere Partij bij het verzamelen van informatie die nodig is om weloverwogen beslissingen te nemen;
- d) bevordert netwerken, joint ventures, en gemeenschappelijk onderzoek en ontwikkeling tussen instellingen en laboratoria van de OAG-partnerstaat/partnerstaten en de EU.

ARTIKEL 33

Wetenschappelijke rechtvaardiging van maatregelen

Behoudens het bepaalde in deze titel zien de Partijen erop toe dat de invoering of wijziging van sanitaire en fytosanitaire maatregelen op hun grondgebied is gebaseerd op wetenschappelijke gronden en strookt met de SPS-overeenkomst van de WTO.

ARTIKEL 34

Harmonisatie

1. De Partijen streven naar harmonisatie van hun respectieve regels en procedures voor het formuleren van hun sanitaire en fytosanitaire maatregelen, met inbegrip van inspectie-, test- en certificeringsprocedures, overeenkomstig de SPS-overeenkomst van de WTO.

2. Het Comité van hoge ambtenaren ontwikkelt modaliteiten om bijstand te verlenen aan en toezicht te houden op dit harmonisatieproces.

ARTIKEL 35

Gelijkwaardigheid

De Partijen passen overeenkomstig de bepalingen van de SPS-overeenkomst van de WTO het beginsel van gelijkwaardigheid toe. Hiertoe verleent elke Partij de andere Partij desgevraagd redelijke toegang voor inspectie-, test- en andere relevante procedures.

ARTIKEL 36

Zonering en compartimentering

De Partijen erkennen per geval bepaalde gebieden die vrij zijn van plaagorganismen of ziekten of gebieden met een lage prevalentie van plaagorganismen of ziekten als potentiële bronnen van plantaardige en dierlijke producten, rekening houdend met artikel 6 van de SPS-overeenkomst van de WTO.

ARTIKEL 37

Kennisgeving, onderzoek en transparantie

1. In overeenstemming met de SPS-overeenkomst van de WTO geven de Partijen bij de toepassing van sanitaire en fytosanitaire maatregelen blijk van transparantie.
2. In overeenstemming met de SPS-overeenkomst van de WTO erkennen de Partijen het belang van doeltreffende mechanismen voor overleg, kennisgeving en informatie-uitwisseling ten aanzien van sanitaire en fytosanitaire maatregelen.
3. De Partij van invoer stelt de Partij van uitvoer in kennis van alle veranderingen in haar sanitaire en fytosanitaire invoervoorschriften die van invloed kunnen zijn op de handel waarop deze titel van toepassing is. De Partijen verbinden zich er ook toe om mechanismen voor de uitwisseling van dergelijke informatie in te stellen.

ARTIKEL 38

Conformiteitsbeoordeling

Met het oog op de naleving van sanitaire en fytosanitaire normen komen de Partijen procedures voor conformiteitsbeoordeling overeen.

ARTIKEL 39

Informatie-uitwisseling en transparantie van handelsvoorwaarden

De samenwerking tussen de Partijen in het kader van deze titel bestaat uit:

- a) het delen van informatie en overleg over wijzigingen van sanitaire en fytosanitaire maatregelen die van invloed kunnen zijn op producten die van belang zijn voor de uitvoer van een van de Partijen;
- b) op specifiek verzoek, de uitwisseling van informatie over andere gebieden die relevant kunnen zijn voor hun handelsbetrekkingen, zoals vroegtijdige waarschuwingen, wetenschappelijke adviezen en evenementen;
- c) voorafgaande kennisgeving, zodat de OAG-partnerstaat/partnerstaten op de hoogte is/zijn van nieuwe sanitaire en fytosanitaire maatregelen die van invloed kunnen zijn op de uitvoer van de OAG-partnerstaat/partnerstaten naar de EU; dit systeem bouwt voort op de bestaande mechanismen in het kader van de WTO-overeenkomsten, inzonderheid artikel 7 van de SPS-overeenkomst van de WTO;
- d) de bevordering van transparantie bij de bemonstering, de analyse en het optreden naar aanleiding van officiële controles van diervoeders en levensmiddelen uit een van de Partijen.

ARTIKEL 40

Bevoegde autoriteiten

1. De sanitaire en fytosanitaire autoriteiten van de Partijen zijn in de OAG-partnerstaat/partnerstaten en de EU bevoegd voor de uitvoering van de in deze titel bedoelde maatregelen.
2. De in lid 1 bedoelde bevoegde autoriteiten vervullen de taken die hun zijn toebedeeld in het kader van de SPS-overeenkomst van de WTO.
3. De Partijen stellen elkaar in kennis van hun respectieve bevoegde autoriteiten als bedoeld in lid 1, en van alle wijzigingen dienaangaande.

TITEL V

NORMEN, TECHNISCHE VOORSCHRIFTEN EN CONFORMITEITSBEOORDELING

ARTIKEL 41

Werkingssfeer en definities

1. Deze titel is van toepassing op het opstellen, het aannemen en het toepassen van technische voorschriften, normen en conformiteitsbeoordelingsprocedures, zoals omschreven in de WTO-overeenkomst inzake technische handelsbelemmeringen (TBT-overeenkomst).
2. Voor de toepassing van deze titel gelden de definities van de TBT-overeenkomst.

ARTIKEL 42

Rechten en verplichtingen

1. De Partijen bevestigen hun rechten en verplichtingen ingevolge de TBT-overeenkomst, rekening houdend met hun rechten en verbintenissen ingevolge andere internationale overeenkomsten waarbij zowel de OAG-partnerstaat/partnerstaten als de EU partij zijn, met inbegrip van met name die welke betrekking hebben op de bescherming van het milieu en van de biodiversiteit.

2. Overeenkomstig de bepalingen van de TBT-overeenkomst zien de Partijen erop toe dat technische voorschriften niet worden opgesteld, aangenomen of toegepast met als doel of gevolg dat hun onderlinge handel onnodig wordt belemmerd.

ARTIKEL 43

Overeenkomsten inzake wederzijdse erkenning

De Partijen kunnen op gebieden van wederzijds economisch belang overeenkomsten inzake wederzijdse erkenning sluiten.

ARTIKEL 44

Transparantie en kennisgeving

1. De Partijen bevestigen hun verplichtingen inzake de kennisgeving en het delen van informatie over technische voorschriften, normen en conformiteitsbeoordelingsprocedures, zoals bepaald in de TBT-overeenkomst.
2. De Partijen wisselen via informatiepunten informatie uit over kwesties die mogelijk relevant zijn voor hun handelsbetrekkingen, zoals vroegtijdige waarschuwingen, wetenschappelijke adviezen en evenementen.
3. De Partijen kunnen samenwerken bij de vestiging en de handhaving van informatiepunten en bij het opzetten en onderhouden van gemeenschappelijke gegevensbanken.

ARTIKEL 45

Harmonisatie

De Partijen streven ernaar hun normen, technische voorschriften en conformiteitsbeoordelingsprocedures te harmoniseren.

ARTIKEL 46

Conformiteitsbeoordeling

1. De Partijen bevestigen hun verbintenissen met betrekking tot conformiteitsbeoordeling in overeenstemming met de TBT-overeenkomst.
2. De Partijen kunnen, rekening houdend met de mate van aanpassing van hun technische voorschriften, normen en conformiteitsbeoordelingsinfrastructuur, overwegen onderhandelingen te openen over overeenkomsten inzake de wederzijdse erkenning van conformiteitsbeoordelingsprocedures.

ARTIKEL 47

Technische regelgevingsinstanties

1. De regelgevingsinstanties van de OAG-partnerstaat/partnerstaten zijn in de OAG-partnerstaat/partnerstaten bevoegd voor de uitvoering van de in deze titel bedoelde maatregelen, en zijn verantwoordelijk en bevoegd voor het waarborgen van of het toezicht op de uitvoering van de normalisatie, de metrologie, de accreditering en de conformiteitsbeoordeling.
2. De instantie die in de EU verantwoordelijk is voor de uitvoering van deze titel is de Europese Commissie.
3. De OAG-partnerstaat/partnerstaten stelt/stellen de EU in overeenstemming met deze overeenkomst in kennis van hun technische regelgevingsinstanties.

TITEL VI

HANDELSBESCHERMINGSMAATREGELEN

ARTIKEL 48

Antidumpingmaatregelen en compenserende maatregelen

1. Met inachtneming van dit artikel vormt geen enkele bepaling in deze overeenkomst voor de EU of de OAG-partnerstaat/partnerstaten, individueel of gezamenlijk, een beletsel om in overeenstemming met de desbetreffende WTO-overeenkomsten antidumpingmaatregelen of compenserende maatregelen in te stellen. Voor de toepassing van dit artikel wordt de oorsprong vastgesteld in overeenstemming met de niet-preferentiële oorsprongsregels van de Partijen.
2. Alvorens definitieve antidumpingrechten of compenserende rechten op te leggen voor uit een Partij ingevoerde producten, overwegen de Partijen de mogelijkheid van constructieve oplossingen als bedoeld in de desbetreffende WTO-overeenkomsten.
3. Wanneer een Partij een antidumpingmaatregel of een compenserende maatregel heeft ingesteld, is er slechts één instantie voor rechterlijke toetsing, ook in het stadium van de hogere voorziening.
4. Wanneer een antidumpingmaatregel of een compenserende maatregel zowel op regionaal als op nationaal niveau kan worden ingesteld, zorgen de Partijen er in voorkomend geval voor dat die maatregel ten aanzien van hetzelfde product niet tegelijkertijd door regionale autoriteiten, enerzijds, en nationale autoriteiten, anderzijds, wordt toegepast.

5. De Partij van invoer stelt de Partij van uitvoer in kennis van de ontvangst van een naar behoren gestaafde klacht voordat zij een onderzoek opent.
6. Dit artikel is van toepassing op alle onderzoeken die na de inwerkingtreding van deze overeenkomst worden geopend.
7. De regels van de WTO inzake geschillenbeslechting zijn van toepassing op alle geschillen in verband met antidumpingmaatregelen of compenserende maatregelen.

ARTIKEL 49

Multilaterale vrijwaringsmaatregelen

1. Met inachtneming van dit artikel vormt geen enkele bepaling in deze overeenkomst voor de OAG-partnerstaat/partnerstaten en de EU een beletsel om maatregelen te nemen overeenkomstig artikel XIX van de GATT 1994, de WTO-overeenkomst inzake vrijwaringsmaatregelen en artikel 5 van de WTO-overeenkomst inzake de landbouw. Voor de toepassing van dit artikel wordt de oorsprong vastgesteld in overeenstemming met de niet-preferentiële oorsprongsregels van de Partijen.
2. Niettegenstaande het bepaalde in lid 1 van dit artikel en gezien de algemene ontwikkelingsdoelstellingen van deze overeenkomst en de kleine omvang van de economieën van de OAG-partnerstaat/partnerstaten, sluit de EU de invoer uit een OAG-partnerstaat uit van maatregelen die zij neemt uit hoofde van artikel XIX van de GATT 1994, de WTO-overeenkomst inzake vrijwaringsmaatregelen en artikel 5 van de WTO-overeenkomst inzake de landbouw.

3. Lid 2 geldt voor een periode van vijf (5) jaar, te beginnen op de datum van inwerkingtreding van deze overeenkomst. Uiterlijk honderdtwintig (120) dagen voor het eind van die periode onderzoekt de EPO-Raad de uitvoering van lid 2 in het licht van de ontwikkelingsbehoeften van de OAG-partnerstaat/partnerstaten, teneinde vast te stellen of de toepassing ervan moet worden verlengd.

4. Lid 1 is onderworpen aan het WTO-Memorandum van overeenstemming inzake de regels en procedures betreffende de beslechting van geschillen (“DSU”).

ARTIKEL 50

Bilaterale vrijwaringsmaatregelen

1. Na alternatieve oplossingen te hebben onderzocht, kan een Partij op de voorwaarden van en in overeenstemming met de procedures van dit artikel vrijwaringsmaatregelen van beperkte duur vaststellen die afwijken van de artikelen 10 en 11.

2. De in lid 1 bedoelde vrijwaringsmaatregelen kunnen worden getroffen wanneer een product van oorsprong uit een van de Partijen in dermate toegenomen hoeveelheden en onder zodanige omstandigheden op het grondgebied van de andere Partij wordt ingevoerd dat deze invoer:

- a) op het grondgebied van de Partij van invoer ernstige schade veroorzaakt of dreigt te veroorzaken voor binnenlandse producenten van soortgelijke of rechtstreeks concurrerende producten;

- b) leidt tot of dreigt te leiden tot verstoring van een economische sector, met name wanneer hierdoor grote sociale problemen ontstaan, of moeilijkheden die een ernstige verslechtering van de economische situatie van de Partij van invoer tot gevolg kunnen hebben; of
- c) zij verstoring van de markten voor soortgelijke of rechtstreeks concurrerende landbouwproducten¹ of van de mechanismen tot regeling van die markten veroorzaken of dreigen te veroorzaken.

3. De in dit artikel bedoelde vrijwaringsmaatregelen gaan niet verder dan wat nodig is om de in de leden 2 en 5, punt b), bedoelde ernstige schade of verstoringen te verhelpen of te voorkomen. De vrijwaringsmaatregelen van de Partij van invoer mogen alleen bestaan uit een of meer van de volgende maatregelen:

- a) de schorsing van de verdere verlaging van het invoerrecht op het betrokken product, zoals bepaald in deze overeenkomst;
- b) een verhoging van het douanerecht op het betrokken product tot een niveau dat het voor andere WTO-leden geldende recht niet overschrijdt; en
- c) de invoering van tariefcontingenten voor het betrokken product.

4. Onverminderd de leden 1 tot en met 3 kan de EU, wanneer een product van oorsprong uit de OAG-partnerstaat/partnerstaten in dermate toegenomen hoeveelheden en onder zodanige omstandigheden wordt ingevoerd dat hierdoor voor een of meer ultraperifere gebieden van de EU een van de in lid 2 genoemde situaties ontstaat of dreigt te ontstaan, volgens de in de leden 6 tot en met 9 neergelegde procedures toezicht- of vrijwaringsmaatregelen nemen die beperkt zijn tot dat gebied of die gebieden.

¹ Voor de toepassing van dit artikel zijn landbouwproducten producten die vallen onder bijlage I bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw.

5. a) Onverminderd de leden 1 tot en met 3 kan/kunnen de OAG-partnerstaat/partnerstaten, wanneer een product van oorsprong uit de EU in dermate toegenomen hoeveelheden en onder zodanige omstandigheden wordt ingevoerd dat hierdoor voor de OAG-partnerstaat/partnerstaten een van de in lid 2 genoemde situaties ontstaat of dreigt te ontstaan, volgens de in de leden 6 tot en met 9 neergelegde procedures toezicht- of vrijwaringsmaatregelen nemen die tot zijn/hun grondgebied beperkt zijn.
- b) De OAG-partnerstaat/partnerstaten kan/kunnen volgens de in de leden 6 tot en met 9 neergelegde procedures vrijwaringsmaatregelen nemen wanneer een product van oorsprong uit de EU als gevolg van de verlaging van de douanerechten in dermate toegenomen hoeveelheden en onder zodanige omstandigheden op zijn/hun grondgebied wordt ingevoerd dat hierdoor voor een opkomende industrie die soortgelijke of rechtstreeks concurrerende producten vervaardigt, verstoringen ontstaan of dreigen te ontstaan. Deze bepalingen gelden enkel voor een periode van tien (10) jaar vanaf de datum van inwerkingtreding van deze overeenkomst. Deze periode kan door de EPO-Raad met maximaal vijf (5) jaar worden verlengd.
6. a) De in dit artikel bedoelde vrijwaringsmaatregelen worden slechts zolang gehandhaafd als nodig is om ernstige schade of verstoringen als omschreven in de leden 2, 4 en 5 te voorkomen of te verhelpen.
- b) De in dit artikel bedoelde vrijwaringsmaatregelen worden niet langer dan twee (2) jaar toegepast. Wanneer de omstandigheden die de instelling van vrijwaringsmaatregelen rechtvaardigden, blijven bestaan, kunnen deze maatregelen worden verlengd met nog eens maximaal twee (2) jaar. Wanneer de OAG-partnerstaat/partnerstaten een vrijwaringsmaatregel toepast/toepassen, of wanneer de EU een vrijwaringsmaatregel toepast die beperkt is tot een of meer van haar ultraperifere gebieden, kan die maatregel niettemin voor een periode van niet meer dan vier (4) jaar worden toegepast, met een mogelijke verlenging met nog eens vier (4) jaar wanneer de omstandigheden die de instelling van vrijwaringsmaatregelen rechtvaardigden, blijven bestaan.

- c) In dit artikel bedoelde vrijwaringsmaatregelen die langer dan één (1) jaar van kracht blijven, bevatten duidelijke elementen die geleidelijk tot beëindiging van die maatregelen, uiterlijk aan het einde van de vastgestelde periode, leiden.
- d) Ten aanzien van de invoer van een product waarop al eerder vrijwaringsmaatregelen van toepassing waren, mogen gedurende een periode van ten minste één (1) jaar na het verstrijken van deze maatregelen niet opnieuw vrijwaringsmaatregelen als bedoeld in dit artikel worden genomen.

7. Voor de tenuitvoerlegging van de leden 1 tot en met 6 gelden de volgende bepalingen:

- a) wanneer een Partij van oordeel is dat een van de in de leden 2, 4 of 5 bedoelde omstandigheden zich voordoet, legt zij de aangelegenheid onmiddellijk voor onderzoek voor aan het Comité van hoge ambtenaren;
- b) het Comité van hoge ambtenaren kan elke aanbeveling doen die nodig is om in de gerezen omstandigheden uitkomst te bieden; indien het Comité van hoge ambtenaren daartoe geen aanbevelingen heeft gedaan, of indien er binnen dertig (30) dagen nadat de aangelegenheid aan het Comité van hoge ambtenaren werd voorgelegd geen andere bevredigende oplossing is bereikt, kan de Partij van invoer overeenkomstig dit artikel passende maatregelen vaststellen om de problemen op te lossen;
- c) alvorens een in dit artikel bedoelde maatregel te nemen, of, in de gevallen waarin lid 8 van toepassing is, zo spoedig mogelijk, verstrekt/verstrekken de OAG-partnerstaat/partnerstaten het Comité van hoge ambtenaren alle informatie die nodig is voor een grondig onderzoek van de situatie, teneinde een voor de betrokken Partijen aanvaardbare oplossing te vinden;

- d) bij de keuze van vrijwaringsmaatregelen krachtens dit artikel moet voorrang worden gegeven aan maatregelen die de werking van deze overeenkomst zo min mogelijk verstoren;
- e) alle krachtens dit artikel genomen vrijwaringsmaatregelen worden onmiddellijk schriftelijk ter kennis van het Comité van hoge ambtenaren gebracht en in dat orgaan op gezette tijden besproken, in het bijzonder om een tijdschema vast te stellen voor de afschaffing van de maatregelen zodra de omstandigheden dat toelaten.

8. Wanneer wegens uitzonderlijke omstandigheden onmiddellijk maatregelen moeten worden genomen, kan de betrokken Partij van invoer voorlopig de in de leden 3, 4 of 5 bedoelde maatregelen nemen zonder aan de eisen van lid 7 te voldoen. Deze maatregelen hebben een maximale duur van honderdtachtig (180) dagen wanneer ze door de EU worden genomen, en van tweehonderd (200) dagen wanneer ze door de OAG-partnerstaat/partnerstaten worden genomen of wanneer ze door de EU worden genomen en beperkt zijn tot een of meer van haar ultraperifere gebieden. De duur van een voorlopige maatregel wordt meegerekend als deel van de initiële periode en van eventuele verlengingen als bedoeld in lid 6. Wanneer voorlopige maatregelen worden genomen, wordt rekening gehouden met de belangen van alle betrokken Partijen, waaronder hun ontwikkelingsniveau. De betrokken Partij van invoer stelt de andere Partij in kennis en verwijst de aangelegenheid onmiddellijk voor onderzoek naar het Comité van hoge ambtenaren.

9. Indien een Partij van invoer de invoer van een product onderwerpt aan een administratieve procedure die ten doel heeft snel informatie te verschaffen over de ontwikkeling van handelsstromen die tot de in dit artikel bedoelde problemen kunnen leiden, stelt zij het Comité van hoge ambtenaren daarvan onverwijld in kennis.

10. Er kan geen beroep op de WTO-overeenkomst worden gedaan om een Partij te beletten vrijwaringsmaatregelen overeenkomstig dit artikel te nemen.

DEEL III

VISSERIJ

TITEL I

ALGEMENE BEPALINGEN

ARTIKEL 51

Werkings sfeer en beginselen

1. De samenwerking bij de handel in visserijproducten en de ontwikkeling van de visserij heeft betrekking op de zeevisserij, de binnenvisserij en de aquacultuur.
2. De Partijen erkennen dat de visserij een belangrijke economische sector voor de OAG-partnerstaat/partnerstaten is, aanzienlijk bijdraagt aan de economieën van de OAG-partnerstaat/partnerstaten en grote mogelijkheden biedt voor de toekomstige regionale economische ontwikkeling en de vermindering van de armoede. Zij is ook een belangrijke bron van voedsel en van buitenlandse valuta.
3. Verder erkennen de Partijen dat de visbestanden ook van groot belang zijn voor zowel de EU als de OAG-partnerstaat/partnerstaten en komen zij overeen in hun wederzijdse belang samen te werken bij de duurzame ontwikkeling en het duurzame beheer van de visserijsector, en daarbij rekening te houden met de economische, sociale en milieueffecten.

4. De Partijen zijn het erover eens dat de economische groei van de visserijsector en de vergroting van de bijdrage daarvan aan de economie van de OAG-partnerstaat/partnerstaten het best kan worden bevorderd door een toename van waardetoevoegende activiteiten binnen deze sector, waarbij de duurzaamheid op lange termijn niet uit het oog mag worden verloren.

ARTIKEL 52

Beginselen van de samenwerking

1. De beginselen van de samenwerking op visserijgebied zijn:
 - a) steun voor de ontwikkeling en versterking van regionale integratie;
 - b) behoud van het acquis van de Overeenkomst van Cotonou en de vervolgovereenkomst ervan;
 - c) een speciale, gedifferentieerde behandeling;
 - d) inaanmerkingneming van de beste wetenschappelijke informatie die voor de vaststelling en het beheer van de visbestanden beschikbaar is;
 - e) goed werkende systemen voor het toezicht op de gevolgen op economisch, sociaal en milieugebied in de OAG-partnerstaat/partnerstaten;

- f) naleving van bestaande nationale wetgeving en internationale instrumenten ter zake, waaronder het Zeerechtverdrag van de Verenigde Naties van 1982, gedaan te Montego Bay op 10 december 1982 (Unclos), en regionale en subregionale overeenkomsten;
- g) behoud van en prioriteit voor de bijzondere noden van de ambachtelijke visserij en de visserij voor het eigen levensonderhoud.
2. Die richtsnoeren moeten bijdragen tot een duurzame en verantwoorde ontwikkeling van de visbestanden in binnenwateren en op zee en van de aquacultuur en tot een optimalisering van de baten van deze sector voor huidige en toekomstige generaties, door grotere investeringen, capaciteitsopbouw en een betere markttoegang.
3. De Partijen werken samen om ervoor te zorgen dat financiële en andere steun wordt gegeven om in de OAG-partnerstaat/partnerstaten het concurrentievermogen en de productiecapaciteit van de visverwerkende industrie te vergroten, de visserijsector te diversifiëren en de havenfaciliteiten te ontwikkelen en te verbeteren.
4. De samenwerkingsgebieden worden in detail vermeld in titel IV van deel V.

TITEL II

ZEEVISSERIJ

ARTIKEL 53

Werkings sfeer en doelstellingen

1. Deze titel is van toepassing op het gebruik, het behoud en het beheer van de zeevisbestanden teneinde de baten van de visserij voor de OAG-partnerstaat/partnerstaten te optimaliseren door investeringen, capaciteitsopbouw en een verbeterde markttoegang.
2. De doelstellingen van de samenwerking tussen de Partijen in het kader van deze titel zijn:
 - a) bevorderen van de duurzame ontwikkeling en een duurzaam beheer van de visserij;
 - b) versterken van de samenwerking met het oog op een duurzame exploitatie en een duurzaam beheer van de visbestanden als stevige basis voor regionale integratie, aangezien de grensoverschrijdende en trekkende vissoorten door de aan zee grenzende OAG-partnerstaat/partnerstaten worden gedeeld en geen enkele OAG-partnerstaat alleen de capaciteit heeft om voor duurzaamheid van de bestanden te zorgen;
 - c) zorgen voor een billijker verdeling van de baten uit de visserijsector;
 - d) zorgen voor een doeltreffend systeem van toezicht, controle en bewaking met het oog op de bestrijding van illegale, ongemelde en ongereguleerde (IOO-) visserij;

- e) bevorderen van de doeltreffende exploitatie en een doeltreffend behoud en beheer van de visbestanden in de exclusieve economische zone (EEZ) en de wateren die onder de jurisdictie van de OAG-partnerstaat/partnerstaten vallen op grond van internationale instrumenten, waaronder Unclos, ten voordele – zowel economisch als sociaal – van de Partijen;
- f) bevorderen en ontwikkelen van de regionale en internationale handel op basis van beste praktijken;
- g) creëren van een klimaat, waaronder de infrastructuur en de capaciteitsopbouw, dat de OAG-partnerstaat/partnerstaten in staat stelt te voldoen aan de strikte markteisen voor zowel de industriële als de kleinschalige visserij;
- h) steun verlenen aan nationaal en regionaal beleid ter verhoging van de productiviteit en het concurrentievermogen van de visserijsector, en
- i) tot stand brengen van banden met andere economische sectoren.

ARTIKEL 54

Visserijbeheer en instandhouding

1. Bij de vaststelling van de hoogte van de duurzame vangst, de visserijcapaciteit en andere beheersstrategieën worden de nodige voorzorgen genomen, teneinde onwenselijke gevolgen zoals overcapaciteit en overbevissing en ook onwenselijke effecten voor ecosystemen of de ambachtelijke visserij te vermijden of tegen te gaan.

2. Elke OAG-partnerstaat kan passende maatregelen nemen, waaronder beperkingen ten aanzien van het visseizoen en het vistuig, teneinde zijn territoriale wateren te beschermen en de duurzaamheid van ambachtelijke en kustvisserij te waarborgen.
3. De Partijen bevorderen de toetreding van elke/alle betrokken OAG-partnerstaat/partnerstaten tot de Commissie voor de tonijnvisserij in de Indische Oceaan (IOTC) en andere relevante visserijorganisaties. De OAG-partnerstaat/partnerstaten coördineert/coördineren, samen met de EU, acties om te zorgen voor het beheer en de instandhouding van alle vissoorten, ook van bestanden van tonijn en tonijnachtigen, en om wetenschappelijk onderzoek ter zake te bevorderen.
4. Wanneer de bevoegde nationale beheersautoriteiten niet over voldoende wetenschappelijk bewijs beschikken om grenzen en streefwaarden voor de duurzame vangst in de exclusieve economische zone van de OAG-partnerstaat/partnerstaten vast te stellen, verlenen de Partijen in overleg met de bevoegde nationale autoriteiten en samen met de IOTC en, indien relevant, ook andere regionale visserijorganisaties hun steun aan de wetenschappelijke analyse.
5. De Partijen komen overeen passende maatregelen te nemen wanneer een toename van de visserijinspanningen leidt tot vangstniveaus die boven de door de bevoegde nationale autoriteiten vastgestelde streefwaarde voor duurzaamheid liggen.
6. Om grensoverschrijdende visbestanden en visbestanden met een sterk trekgedrag in stand te houden en te beheren, zorgen de EU en de OAG-partnerstaat/partnerstaten ervoor dat schepen die hun vlag voeren de nationale, regionale en subregionale maatregelen voor het beheer van de visbestanden en de verwante nationale wet- en regelgeving naleven.

ARTIKEL 55

Schepenbeheer en regelingen inzake de behandeling na de vangst

1. De regelingen van de IOTC en andere relevante regionale visserijorganisaties inzake de behandeling na de vangst en het schepenbeheer worden in acht genomen. De OAG-partnerstaat/partnerstaten en de EU stellen minimumnormen vast voor het toezicht op en de controle en bewaking van vissersschepen uit de EU die in de wateren van de OAG-partnerstaat/partnerstaten opereren; dit betreft onder meer het volgende:
 - a) voor de OAG-partnerstaat/partnerstaten zal een volgsysteem voor vaartuigen (VMS) worden opgezet en de OAG-partnerstaat/OAG-partnerstaten zonder een dergelijk volgsysteem krijgt/krijgen hulp van de EU bij het opzetten van een compatibel volgsysteem voor vaartuigen;
 - b) behalve een verplicht compatibel volgsysteem voor vaartuigen ontwikkelt/ontwikkelen elke/alle aan zee gelegen OAG-partnerstaat/partnerstaten samen met de EU andere mechanismen voor een doeltreffend toezicht en een doeltreffende controle en bewaking; de EU ondersteunt de OAG-partnerstaat/partnerstaten om een overeengekomen systeem op te zetten en zij verleent steun bij de tenuitvoerlegging ervan;
 - c) de EU en de OAG-partnerstaat/partnerstaten hebben het recht waarnemers in de nationale of internationale wateren te stationeren, wanneer er goede procedures voor het inzetten van waarnemers zijn uitgewerkt; de waarnemers worden betaald door de nationale regeringen, maar alle kosten aan boord komen voor rekening van de reder; de EU draagt bij in de kosten voor de opleiding van waarnemers;
 - d) er worden voor de gehele regio gemeenschappelijke systemen voor de rapportering van visserij ontwikkeld en gebruikt, en er worden minimumvoorwaarden voor de rapportering vastgesteld;

- e) alle schepen die hun vangst in een OAG-partnerstaat aanlanden of overladen, doen dit in een haven of een buitenhaven. Overlading op zee is niet toegestaan, behalve onder speciale voorwaarden zoals voorzien door de desbetreffende regionale organisatie voor visserijbeheer (ROVB); de Partijen werken samen bij de ontwikkeling en modernisering van de aanlandings- of overladingsinfrastructuur, waaronder de capaciteit voor de ontwikkeling van visserijproducten, in de havens van de OAG-partnerstaat/partnerstaten;
- f) teruggooi wordt verplicht gerapporteerd; er wordt prioriteit gegeven aan het vermijden van teruggooi door het gebruik van selectieve vismethoden in overeenstemming met de beginselen van de IOTC en de desbetreffende regionale visserijorganisaties; voor zover mogelijk wordt bijvangst aan land gebracht.

2. De Partijen komen overeen samen te werken bij de ontwikkeling en tenuitvoerlegging van nationale en regionale opleidingsprogramma's voor de onderdanen van de OAG-partnerstaat/partnerstaten zodat deze doeltreffend werkzaam kunnen zijn in de visserijindustrie. Wanneer de EU bilaterale visserijovereenkomsten sluit, wordt de indienstneming van de onderdanen van de OAG-partnerstaat/partnerstaten aangemoedigd. De verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) over de fundamentele beginselen en rechten op het werk is van toepassing op zeelieden die zijn aangemonsterd op vissersschepen uit de EU.

3. De Partijen coördineren hun inspanningen ter verbetering van de middelen om IOO-visserij te voorkomen, te ontmoedigen en uit te roeien, en nemen hiertoe passende maatregelen. Vissersschepen die bij IOO-visserij betrokken zijn, worden in beslag genomen; de reders worden door de bevoegde autoriteiten vervolgd. Zij krijgen geen toestemming meer om in de wateren van de betrokken OAG-partnerstaat/partnerstaten te vissen, tenzij vooraf een vergunning is verkregen van zowel de vlaggenstaat als die OAG-partnerstaat/partnerstaten en, in voorkomend geval, de betrokken ROVB.

TITEL III

ONTWIKKELING VAN DE BINNENVISSERIJ EN DE AQUACULTUUR

ARTIKEL 56

Werkingssfeer en doelstellingen

1. Deze titel is van toepassing op de ontwikkeling van de binnen- en kustvisserij en de aquacultuur in de OAG-partnerstaat/partnerstaten, wat capaciteitsopbouw, technologieoverdracht, sanitaire en fytosanitaire normen, investeringen en financiering van investeringen, milieubescherming en wet- en regelgevingskaders betreft.
2. De doelstellingen van de samenwerking bij de ontwikkeling van de binnenvisserij en de aquacultuur zijn bevordering van de duurzame exploitatie van zoetwatervisbestanden, vergroting van de aquacultuurproductie, verwijdering van aanbodbeperkingen, verbetering van de kwaliteit van vis en visproducten zodat ze aan de internationale sanitaire en fytosanitaire normen voldoen, verbetering van de toegang tot de EU-markt, aanpakken van intraregionale handelsbelemmeringen, aantrekken van kapitaal en investeringen in de sector, opbouwen van capaciteit en verruiming van de toegang tot financiële steun voor particuliere investeerders in de ontwikkeling van de binnenvisserij en de aquacultuur.

DEEL IV

LANDBOUW

ARTIKEL 57

Werkings sfeer en definities

1. Dit deel is van toepassing op gewassen en vee, met inbegrip van productieve insecten.
2. Voor de toepassing van dit deel en van titel II van deel V wordt verstaan onder:
 - a) “landbouw”: akkerbouw, veeteelt en de teelt van productieve insecten;
 - b) “landbouwproducten”: producten die vallen onder bijlage I bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw;
 - c) “landbouwfinanciering”: de terbeschikkingstelling van financiële middelen voor landbouwgerelateerde activiteiten in de gehele waardeketen, zoals de levering van productiemiddelen, landbouwdiensten en de productie, opslag, distributie, verwerking en afzet van producten;
 - d) “landbouwproductiemiddelen”: alle stoffen of materialen, uitrusting en instrumenten die worden gebruikt voor de productie en behandeling van landbouwproducten;

- e) “duurzame landbouwtechnologie”: technologie die is ontwikkeld met bijzondere aandacht voor de sociale, economische en milieu-effecten ervan;
- f) “voedsel- en voedingszekerheid”: situatie waarin alle mensen te allen tijde fysieke en economische toegang hebben tot veilig, voldoende en voedzaam voedsel, zodat zij kunnen voorzien in hun behoeften voor een productief en gezond leven;
- g) “bestaanszekerheid”: adequate en duurzame toegang tot inkomsten en middelen om op billijke wijze te voorzien in de basisbehoeften (met inbegrip van adequate toegang tot voedsel, drinkwater, gezondheidszorg, onderwijs, huisvesting en tijd voor deelname aan het gemeenschapsleven en sociale integratie);
- h) “natuurramp”: het gevolg van natuurlijke catastrofes, zoals droogten, aardbevingen, aardverschuivingen, vulkaanuitbarstingen, overstromingen, plagen en ziekten;
- i) “kleine boeren”: producenten met beperkte middelen en minder dan twee (2) hectaren grond, en wier bedrijf te klein is om aantrekkelijk te zijn voor verrichters van diensten die nodig zijn om de productiviteit in aanzienlijke mate te verbeteren en de afzetmogelijkheden te vergroten;
- j) “duurzame ontwikkeling”: omvat in dit deel het beheer en de bescherming van de natuurlijke hulpbronnen die de basis vormen voor economische en sociale ontwikkeling op een wijze die is gericht op het voldoen aan de behoeften van de huidige en toekomstige generaties.

ARTIKEL 58

Doelstellingen

1. De Partijen zijn het erover eens dat de basisdoelstelling van dit deel duurzame landbouwontwikkeling is, die voedsel- en bestaanszekerheid, plattelandontwikkeling en armoedebestrijding in de OAG-partnerstaat/partnerstaten omvat, maar daar niet toe beperkt is.
2. De doelstellingen van dit deel zijn:
 - a) de bevordering van de samenwerking tussen de Partijen met het oog op het creëren van welvaart en het verbeteren van de levenskwaliteit van degenen die betrokken zijn bij landbouwactiviteiten, door een grotere productie en productiviteit en een groter marktaandeel;
 - b) de verbetering van de voedsel- en voedingszekerheid in de OAG-partnerstaat/partnerstaten, door het bevorderen van toegevoegde waarde, vergroting van de productie, kwaliteit, veiligheid, integratie van de markten, handel, beschikbaarheid en toegankelijkheid;
 - c) de levering van een bijdrage tot het aanbod van betaalde arbeid in de hele waardeketen van een gemoderniseerde landbouwsector;
 - d) de ontwikkeling van moderne en concurrentiële landbouwgebaseerde industrieën;
 - e) de bevordering van het duurzame gebruik en beheer van natuurlijke en culturele hulpbronnen, door de ontwikkeling van milieuvriendelijke en duurzame technologieën die de landbouwproductiviteit verbeteren;

- f) de levering van een bijdrage aan het concurrentievermogen, door het stimuleren van toegevoegde waarde in de hele toeleveringsketen, teneinde toegang te krijgen tot markten;
- g) de verbetering van het inkomen van de producenten, door de ontwikkeling van de afzet van landbouwproducten met toegevoegde waarde op de markt;
- h) het vergemakkelijken van de aanpassing van de landbouwsector en de plattelandseconomie om het hoofd te bieden aan wereldwijde economische veranderingen;
- i) het mobiliseren en verbeteren van de economische prestaties van kleine boeren door middel van capaciteitsopbouw bij landbouwersorganisaties;
- j) de verbetering van de handel in en de ondersteuning van de markt voor landbouwproducten, teneinde de deviezeninkomsten te verhogen;
- k) de verbetering van de infrastructuur in de OAG-partnerstaat/partnerstaten voor het vergroten van de productie, de productiviteit, de afzet en de distributie van landbouwproductiemiddelen en -producten, met bijzondere aandacht voor opslag, sortering, behandeling, verpakking en vervoer.

ARTIKEL 59

Algemene beginselen

1. De Partijen erkennen het belang van de landbouw in de economieën van de OAG-partnerstaat/partnerstaten als de belangrijkste bron van inkomsten voor het grootste deel van de bevolking van de OAG-partnerstaat/partnerstaten, de belangrijkste factor voor voedsel- en voedingszekerheid, een potentiële sector voor hoge groei en toegevoegde waarde en een bron van inkomsten uit uitvoer.
2. Gezien de multifunctionele rol van de landbouw in de economieën van de OAG-partnerstaat/partnerstaten, komen de Partijen overeen een alomvattende aanpak van de landbouw als basis voor duurzame ontwikkeling te nemen.
3. De Partijen komen overeen samen te werken bij de bevordering van de duurzame groei van de landbouwsector, rekening houdend met de vele facetten ervan en met de diversiteit van de economische, sociale en milieukekenmerken en ontwikkelingsstrategieën van de OAG-partnerstaat/partnerstaten.
4. De Partijen erkennen dat een sterkere integratie van de landbouwsector in de OAG-partnerstaat/partnerstaten zal bijdragen tot de groei van interregionale markten, en de mogelijkheden voor investeringen en de ontwikkeling van de particuliere sector zal vergroten.
5. De Partijen erkennen het belang van de ondersteuning van de landbouwproductie, de bevordering van toegevoegde waarde, de handel in landbouwproducten en initiatieven ter ontwikkeling van de markt door middel van passende instrumenten en een passend regelgevingskader om in te spelen op veranderende marktomstandigheden. In dit verband zijn de Partijen vastbesloten samen te werken om de nodige investeringen in de OAG-partnerstaat/partnerstaten aan te trekken.

6. De Partijen zijn het erover eens dat de in dit deel genoemde landbouwprioriteiten duidelijk moeten aansluiten bij het regionale overkoepelende beleidskader voor voedsel- en voedingszekerheid en armoedebestrijding, teneinde te zorgen voor consistentie en begeleiding van de regionale ontwikkelingsagenda.

ARTIKEL 60

Alomvattende dialoog

1. De Partijen gaan een alomvattende dialoog tussen de OAG-partnerstaat/partnerstaten en de EU over het beleid inzake landbouw en plattelandsontwikkeling (hierna de “landbouwdialoog” genoemd) aan, die betrekking heeft op alle kwesties die onder dit deel vallen. De landbouwdialoog volgt de voortgang bij de tenuitvoerlegging van dit deel en biedt een forum voor uitwisseling en samenwerking inzake het respectieve interne landbouwbeleid van de Partijen en in het bijzonder de rol van de landbouw in de OAG-partnerstaat/partnerstaten bij het verbeteren van de inkomsten van landbouwers, de voedselzekerheid, het duurzaam gebruik van hulpbronnen, de plattelandsontwikkeling en de economische groei.
2. De landbouwdialoog vindt plaats in het Comité van hoge ambtenaren.
3. De Partijen stellen in onderling overleg de procedures en werkwijze van de landbouwdialoog vast.

ARTIKEL 61

Regionale integratie

De Partijen erkennen dat de integratie van de landbouwsector in de OAG-partnerstaten, door de geleidelijke verwijdering van belemmeringen, het creëren van een passend regelgevend en institutioneel kader, en de harmonisatie en convergentie van het beleid, zal bijdragen tot de verdieping van het proces van regionale integratie en aldus zal bijdragen tot de groei van de regionale markten, hetgeen de mogelijkheden voor investeringen en de ontwikkeling van de particuliere sector zal vergroten.

ARTIKEL 62

Flankerend beleid

De Partijen erkennen het belang van de vaststelling en uitvoering van beleid en institutionele hervormingen om de verwezenlijking van de doelstellingen van dit deel mogelijk te maken en te vergemakkelijken.

ARTIKEL 63

Duurzame landbouwontwikkeling

De Partijen werken samen om tot een duurzame landbouwontwikkeling te komen, en leggen daarbij bijzondere nadruk op de ondersteuning van de kwetsbare plattelandsbevolking in de OAG-partnerstaat/partnerstaten in het licht van de veranderende globale productie- en handelspatronen en de wensen en voorkeuren van de consumenten.

ARTIKEL 64

Voedsel- en voedingszekerheid

1. De Partijen zijn het erover eens dat de bepalingen van deze overeenkomst de OAG-partnerstaat/partnerstaten in staat moeten stellen effectieve maatregelen te nemen ter verwezenlijking van voedsel- en voedingszekerheid en duurzame landbouwontwikkeling, en in de regio commerciële landbouwmarkten te ontwikkelen om de voedsel- en voedingszekerheid te waarborgen.
2. De Partijen zorgen ervoor dat de acties uit hoofde van dit deel zijn gericht op de vergroting van de voedsel- en voedingszekerheid en nemen geen maatregelen die een bedreiging kunnen vormen voor de verwezenlijking van voedsel- en voedingszekerheid op het niveau van de huishoudens en op nationaal en regionaal niveau.

ARTIKEL 65

Beheer van de waardeketen

De Partijen komen overeen om een regionale strategie voor de versterking van de leveringscapaciteiten in de landbouwsector uit te werken, daarbij in kaart te brengen voor welke hoogwaardige subsectoren van de landbouw de regio een concurrentievoordeel heeft, en optimaal gebruik te maken van investeringen die de overschakeling van comparatieve naar concurrentievoordelen kunnen vergemakkelijken.

ARTIKEL 66

Systemen voor vroegtijdige waarschuwing

De Partijen erkennen de noodzaak tot instelling, verbetering en versterking van voedselzekerheidsinformatiesystemen, met inbegrip van nationale systemen voor vroegtijdige waarschuwing en systemen voor evaluatie en monitoring van de kwetsbaarheid, en tot uitvoering van maatregelen voor capaciteitsopbouw, in samenhang met en via bestaande internationale en regionale mechanismen.

ARTIKEL 67

Technologie

De Partijen erkennen het belang van moderne en duurzame landbouwtechnologieën en komen overeen het gebruik van moderne landbouwtechnologieën te ontwikkelen en te bevorderen, waaronder:

- a) duurzame irrigatie- en fertigatietechnologieën;
- b) weefselcultuur en microvermeerdering;
- c) verbeterde zaden;
- d) kunstmatige inseminatie;
- e) geïntegreerde bestrijding van plaagorganismen;

- f) verpakking;
- g) behandeling na de oogst;
- h) erkende laboratoria;
- i) biotechnologie,
- j) risicobeoordeling en risicobeheer.

ARTIKEL 68

Interne beleidsmaatregelen

1. Elke Partij zorgt voor transparantie op het gebied van landbouwsteun die verband houdt met de handel in landbouwproducten. Daartoe brengt de EU in de landbouwdialoog regelmatig aan de OAG-partnerstaat/partnerstaten verslag uit over de rechtsgrondslag, de vorm en de omvang van die steun. Die informatie wordt geacht te zijn verstrekt indien zij door of namens de Partijen beschikbaar is gemaakt op een voor het publiek toegankelijke website.
2. Na de datum van inwerkingtreding van deze overeenkomst verleent de EU geen subsidies voor de uitvoer van landbouwproducten naar de OAG-partnerstaat/partnerstaten. Dit verbod wordt na achtenveertig (48) maanden door de EPO-Raad geëvalueerd.

3. Voorts onderzoekt het Comité van hoge ambtenaren de vragen die kunnen rijzen in verband met de toegang van de landbouwproducten van een Partij tot de markt van de andere Partij. Het Comité kan overeenkomstig artikel 107 aanbevelingen doen aan de EPO-Raad.

ARTIKEL 69

Productie en afzet van landbouwproducten

1. De Partijen erkennen de problemen die de OAG-partnerstaat/partnerstaten ondervindt/ondervinden doordat hij/zij voor hun deviezenopbrengsten afhankelijk is/zijn van de uitvoer van landbouwgrondstoffen, die onderhevig zijn aan grote prijsschommelingen en een verslechterende ruilvoet.
2. De Partijen komen derhalve overeen:
 - a) de publiek-private partnerschappen voor investeringen in de productie, verwerking en afzet van landbouwproducten te versterken;
 - b) samen te werken bij de ontwikkeling van capaciteit om toegang te krijgen tot nichemarkten en de naleving van normen inzake die producten te bevorderen teneinde aan de eisen van die markten te voldoen;
 - c) diversificatie van de landbouwproductie en de uitgevoerde producten van de OAG-partnerstaat/partnerstaten te steunen;
 - d) het inkomen van de producenten te verbeteren door de ontwikkeling van de afzet van landbouwproducten met toegevoegde waarde op de markt.

ARTIKEL 70

Toezicht

De Partijen komen overeen dat de EPO-Raad de uitvoering van de krachtens deze overeenkomst op hen rustende verplichtingen volgt en evalueert. De EPO-Raad zorgt voor een effectieve bewaking van de naleving van de verplichtingen door te zorgen voor transparantie, en geeft de Partijen de gelegenheid om de bijdrage van die verplichtingen aan hun langetermijndoelstelling van een billijk en marktgeoriënteerd handelssysteem voor landbouwproducten te evalueren.

ARTIKEL 71

Landen die netto-voedselimporteurs zijn

1. De Partijen erkennen dat het belangrijk is dat rekening wordt gehouden met de bezorgdheid van de OAG-partnerstaat/partnerstaten die netto-voedselimporteurs is/zijn. Dit artikel heeft dan ook tot doel landen die netto-voedselimporteurs zijn te helpen om programma's te ontwikkelen om de voedselzekerheid te garanderen.
2. De Partijen komen overeen:
 - a) restricties op de productie, de opslag en de distributie van levensmiddelen in de OAG-partnerstaat/partnerstaten aan te pakken;

- b) voedselhulp te betrekken van binnen de OAG-partnerstaat/partnerstaten en andere Afrikaanse regionale economische gemeenschappen;
 - c) de coördinatie van de voedselhulp te verbeteren.
3. De Partijen komen overeen om een afdoende niveau van voedselhulp te handhaven, waarbij rekening wordt gehouden met de belangen van degenen die voedselhulp ontvangen, en om ervoor te zorgen dat de in lid 2 genoemde maatregelen de verstrekking van voedselhulp om noodsituaties het hoofd te bieden niet ongewild belemmeren.
4. De Partijen zorgen ervoor dat de verstrekking van voedselhulp ten volle strookt met de maatregelen die gericht zijn op het voorkomen van verlegging van de handel, waaronder:
- a) elke verstrekking van voedselhulp is gebaseerd op noden en heeft de vorm van een gift; en
 - b) voedselhulp wordt niet rechtstreeks of zijdelings gekoppeld aan de commerciële uitvoer van landbouwproducten of andere goederen en diensten.

ARTIKEL 72

Belang van bepaalde sectoren

1. De Partijen erkennen dat:
 - a) het verlenen van adequate toegang tot voedsel, schoon en veilig drinkwater, gezondheidszorg, onderwijs en huisvesting, de deelname aan het gemeenschapsleven en sociale integratie belangrijk is voor de bestaanszekerheid van de plattelandsbevolking;
 - b) de ontwikkeling van de landbouwinfrastructuur, waaronder die voor de productie, verwerking, verhandeling en distributie, een zeer belangrijke rol speelt in de sociaal-economische ontwikkeling van het platteland en de regionale integratie van de OAG-partnerstaat/partnerstaten;
 - c) technische ondersteunende diensten zoals landbouwonderzoek, voorlichtings- en adviesdiensten en opleiding belangrijk zijn om de landbouwproductiviteit te vergroten;
 - d) het vergemakkelijken van de landbouwfinanciering belangrijk is om de landbouwsector in de OAG-partnerstaat/partnerstaten te hervormen, aangezien financiering vereist is voor de ontwikkeling van de landbouwtechnologie, landbouwkredieten en -verzekeringen, de ontwikkeling van infrastructuur en markten, en de opleiding van landbouwers; en
 - e) duurzame ontwikkeling van het platteland belangrijk is om de levensstandaard van de plattelandsbevolking van de OAG-partnerstaat/partnerstaten te verbeteren.

2. De Partijen komen overeen samen te werken op het gebied van bestaanszekerheid, landbouwinfrastructuur, technische bijstand, diensten voor landbouwfinanciering en plattelandsontwikkeling, als bedoeld in titel II van deel V.

ARTIKEL 73

Uitwisseling van informatie en overleg

1. De Partijen komen overeen ervaringen en informatie over goede praktijken uit te wisselen en met elkaar overleg te plegen over alle onderwerpen die verband houden met het nastreven van de doelstellingen van dit deel.
2. De Partijen komen overeen:
 - a) informatie uit te wisselen over de productie en de consumptie van en de handel in landbouwproducten en over de marktontwikkelingen voor landbouwproducten;
 - b) informatie uit te wisselen over investeringsmogelijkheden en stimulansen in de landbouwsector, met inbegrip van kleinschalige activiteiten;
 - c) informatie uit te wisselen over hun landbouwbeleid en hun wet- en regelgeving;
 - d) een discussie te voeren over de veranderingen in het beleid en de institutionele veranderingen die nodig zijn om de omschakeling van de landbouwsector te onderbouwen, en over de opstelling en uitvoering van regionaal beleid op het gebied van landbouw en plattelandsontwikkeling met het oog op de regionale integratie;

- e) informatie uit te wisselen over nieuwe en passende technologieën en over beleid en maatregelen ter bevordering van de kwaliteit van landbouwproducten.

ARTIKEL 74

Geografische aanduidingen

1. De Partijen erkennen het belang van geografische aanduidingen voor een duurzame landbouw en plattelandsontwikkeling.
2. De Partijen komen overeen samen te werken bij de vaststelling, erkenning en registratie van producten die in aanmerking kunnen komen voor de bescherming van geografische aanduidingen en bij andere acties die erop gericht zijn de producten in kwestie te beschermen.

DEEL V

ECONOMISCHE EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

ARTIKEL 75

Algemene bepalingen

1. Overeenkomstig de artikelen 34 en 35 van de Overeenkomst van Cotonou en de overeenkomstige bepalingen van de vervolgovereenkomst ervan, bevestigen de Partijen dat ontwikkelingssamenwerking een centraal element van hun partnerschap is en een essentiële factor voor het bereiken van de doelstellingen van deze overeenkomst. De Partijen komen overeen dat de bepalingen van bijlage VI bij deze overeenkomst voorrang hebben op de bepalingen van dit deel.
2. De Partijen komen overeen de ontwikkelingsbehoeften van de OAG-partnerstaat/partnerstaten aan te pakken door verhoging van de productie- en aanbodcapaciteit, het stimuleren van structurele hervormingen en het concurrentievermogen van hun economieën, het bevorderen van hun economische diversificatie en de vergroting van toegevoegde waarde, teneinde duurzame ontwikkeling te bevorderen en regionale integratie te ondersteunen.

3. De Partijen verbinden zich ertoe samen te werken om de tenuitvoerlegging van deze overeenkomst te vergemakkelijken en de regionale integratie en ontwikkelingsstrategieën te ondersteunen. De Partijen komen overeen dat de samenwerking, behalve op de regionale en nationale ontwikkelingsstrategieën van de OAG-partnerstaat/partnerstaten, ook wordt gebaseerd op dit deel en de EPO-ontwikkelingsmatrix, met inachtneming voor beide van de desbetreffende bepalingen van bijlage VI, die voorrang hebben. De EPO-ontwikkelingsmatrix en de desbetreffende referentiepunten, indicatoren en streefcijfers die de behoeften weergeven die de OAG-partnerstaat/partnerstaten ten tijde van de ondertekening van de EPO tussen de EU en de OAG in kaart heeft/hebben gebracht, zijn aan deze overeenkomst gehecht als bijlage III a) respectievelijk bijlage III b). Zij worden om de vijf (5) jaar herzien. De samenwerking vindt plaats in de vorm van financiële en niet-financiële steun aan de OAG-partnerstaat/partnerstaten.

4. De financiering van de ontwikkelingssamenwerking tussen de OAG-partnerstaat/partnerstaten en de EU ter uitvoering van deze overeenkomst vindt plaats in het kader van de voorschriften en de desbetreffende procedures die zijn neergelegd in de Overeenkomst van Cotonou en de vervolgovereenkomst ervan, en in het kader van de opeenvolgende desbetreffende instrumenten die uit de algemene begroting van de EU worden gefinancierd. Gezien de nieuwe uitdagingen als gevolg van een uitbreiding van de regionale integratie en een grotere mededinging op de wereldmarkt zijn de Partijen het erover eens dat steun voor de tenuitvoerlegging van de overeenkomst een van de prioriteiten is. De Partijen komen overeen dat de financiële instrumenten waarin de Overeenkomst van Cotonou en de vervolgovereenkomst ervan voorzien, aldus worden gebruikt dat de verwachte voordelen van deze overeenkomst zo groot mogelijk zijn.

5. Voor de tenuitvoerlegging van deze overeenkomst verbinden de Partijen zich ertoe om gezamenlijk en afzonderlijk middelen aan te trekken overeenkomstig de richtsnoeren in de specifieke bepalingen van titel X, met inachtneming van de bepalingen van bijlage VI, die voorrang hebben.

6. In overeenstemming met de op 2 maart 2005 aangenomen verklaring van Parijs van de OESO over de doeltreffendheid van ontwikkelingshulp van 2005 komen de Partijen overeen om in voorkomend geval voor het kanaliseren en coördineren van de middelen voor de tenuitvoerlegging van deze overeenkomst gebruik te maken van en steun te verlenen voor verstrekingsmechanismen, fondsen of faciliteiten die in nationaal en/of regionaal bezit zijn.

ARTIKEL 76

Doelstellingen

Met de economische en ontwikkelingssamenwerking wordt ernaar gestreefd:

- a) het concurrentievermogen van de economie/economieën van de OAG-partnerstaat/partnerstaten te vergroten;
- b) aanbodcapaciteit op te bouwen en de vlotte tenuitvoerlegging van deze overeenkomst mogelijk te maken;
- c) de structuur van de economieën van de OAG-partnerstaat/partnerstaten te hervormen door de totstandbrenging van een sterke, concurrerende en gediversifieerde economische basis door middel van verbetering van de productie, de distributie, het vervoer en het in de handel brengen;
- d) de handelscapaciteit en de capaciteit om investeringen aan te trekken te ontwikkelen;
- e) het beleid en de regelgeving inzake handel en investeringen te verbeteren; en
- f) de regionale integratie te verdiepen.

ARTIKEL 77

Samenwerkingsgebieden

De economische en ontwikkelingssamenwerking omvat de volgende gebieden, met inachtneming van de bepalingen van bijlage VI die voorrang hebben:

- a) infrastructuur;
- b) landbouw en veeteelt;
- c) ontwikkeling van de particuliere sector;
- d) visserij;
- e) water en milieu;
- f) vraagstukken inzake markttoegang, waaronder:
 - i) sanitaire en fytosanitaire maatregelen;
 - ii) technische handelsbelemmeringen; en
 - iii) douane en handelsbevordering in de OAG-partnerstaat/partnerstaten;
- g) EPO-aanpassingsmaatregelen als bedoeld in titel IX, en
- h) het aantrekken van middelen.

TITEL I

INFRASTRUCTUUR

ARTIKEL 78

Toepassingsgebied en doelstellingen

1. De samenwerking bij de ontwikkeling van fysieke infrastructuur heeft met name betrekking op vervoer, energie en informatie- en communicatietechnologie.
2. De doelstellingen op dit gebied zijn:
 - a) het concurrentievermogen van de OAG-partnerstaat/partnerstaten te vergroten;
 - b) aanbodproblemen aan te pakken op institutioneel, nationaal en regionaal niveau; en
 - c) de ontwikkeling van publiek-private partnerschappen te bevorderen.

ARTIKEL 79

Vervoer

1. De samenwerking op het gebied van het vervoer heeft betrekking op het vervoer over de weg, per spoor, door de lucht en over water.

2. De doelstellingen op dit gebied zijn:
- a) de nationale en regionale verbindingen te verbeteren teneinde de regionale economische integratie te verdiepen;
 - b) in de OAG-partnerstaat/partnerstaten duurzame en efficiënte vervoerssystemen te ontwikkelen, te herstructureren, te saneren, te verbeteren en te moderniseren;
 - c) het verkeer van personen en goederen te verbeteren; en
 - d) de toegang tot markten te verbeteren door een beter vervoer over de weg, door de lucht, over zee, over binnenwateren en per spoor.
3. Met inachtneming van artikel 75 komen de Partijen overeen samen te werken op de volgende gebieden:
- a) het beheer van vervoerssystemen;
 - b) de verbetering, de ontwikkeling en de modernisering van de infrastructuur op alle niveaus, met inbegrip van de ontwikkeling van infrastructuurnetwerken voor intermodaal vervoer;
 - c) de versterking van de institutionele, technische en administratieve capaciteit van de OAG-partnerstaat/partnerstaten inzake normen, kwaliteitsborging, metrologie en conformiteitsbeoordeling;
 - d) de ontwikkeling en overdracht van technologie, innovatie, uitwisseling van informatie, informatienetwerken en marketing;

- e) de stimulering van partnerschappen, netwerken en joint ventures tussen marktdeelnemers;
- f) de verbetering van de veiligheid en de betrouwbaarheid van de vervoerssector, met inbegrip van weersvoorspellingen, het beheer van gevaarlijke goederen en rampenplannen;
- g) de ontwikkeling van een regionaal vervoerbeleid en van de regelgeving.

ARTIKEL 80

Energie

1. De samenwerking in de energiesector heeft betrekking op de deelname van de publieke en de particuliere sector bij de opwekking, de transmissie en de distributie van energie en de grensoverschrijdende energiehandel.
2. De doelstellingen op dit gebied zijn:
 - a) de energieopwekkingscapaciteit in de regio te ontwikkelen, te vergroten en uit te breiden;
 - b) het aantal alternatieve energiebronnen te vermeerderen;
 - c) netwerken te ontwikkelen, te vergroten en uit te breiden;
 - d) de distributie en de transmissie te ontwikkelen, te verbeteren en uit te breiden;

- e) de toegang van de OAG-partnerstaat/partnerstaten tot moderne, efficiënte, betrouwbare, gediversifieerde, duurzame en hernieuwbare bronnen van schone energie tegen concurrerende prijzen te verbeteren;
- f) de productie-, distributie- en beheerscapaciteit voor energie op nationale en regionale schaal te vergroten;
- g) de interconnectiviteit binnen en buiten de OAG-partnerstaat/partnerstaten te bevorderen met het oog op een optimaal energiegebruik; en
- h) de totstandbrenging van een klimaat dat bevorderlijk is voor het aantrekken van investeringen in deze sector te steunen.

3. Met inachtneming van artikel 75 komen de Partijen overeen samen te werken op de volgende gebieden:

- a) de productie-, transmissie- en distributiecapaciteit op basis van bestaande energiebronnen, met name waterkracht, aardolie en biomassa;
- b) diversifiëring van de energiemix door hierin potentiële energiebronnen op te nemen die vanuit sociaal en milieuoogpunt aanvaardbaar zijn en de afhankelijkheid van aardolie verminderen;
- c) de ontwikkeling van een energie-infrastructuur, ook op het platteland;
- d) de uitwerking van passende hervormingen van de regelgeving en het beleid op energiegebied, met inbegrip van commercialisering en privatisering;
- e) regionale en interregionale interconnectie en samenwerking bij de productie en distributie van energie;

- f) capaciteitsopbouw op het gebied van menselijke hulpbronnen, verbetering van het beheer, van servicenormen en van institutionele structuren;
- g) ontwikkeling en overdracht van technologie, onderzoek en ontwikkeling, innovatie, uitwisseling van informatie, ontwikkeling van databanken en netwerken;
- h) partnerschappen, netwerken en joint ventures.

ARTIKEL 81

Informatie- en communicatietechnologie

1. De samenwerking op het gebied van informatie- en communicatietechnologieën (ICT) heeft betrekking op de ontwikkeling van ICT, concurrentievermogen, en innovatie, alsook een soepele overgang naar de informatiemaatschappij.
2. De doelstellingen op dit gebied zijn:
 - a) de ICT-sector te ontwikkelen; en
 - b) de bijdrage van ICT aan de vergemakkelijking van de handel door middel van e-diensten, e-handel, e-overheid, e-gezondheidszorg en beveiligde transacties en aan andere sociaaleconomische sectoren te vergroten.

3. Met inachtneming van artikel 75 komen de Partijen overeen samen te werken op de volgende gebieden:

- a) de connectiviteit en kosteneffectiviteit van ICT op nationaal, regionaal en mondiaal niveau;
- b) de verspreiding van nieuwe ICT;
- c) de ontwikkeling van wet- en regelgevingskaders voor ICT;
- d) de ontwikkeling, overdracht en toepassingen van technologie, onderzoek en ontwikkeling, innovatie, uitwisseling van informatie, informatienetwerken en marketing;
- e) capaciteitsopbouw in menselijke hulpbronnen, verbetering van dienstverleningsnormen en institutionele structuren;
- f) partnerschappen, netwerken en joint ventures tussen marktdeelnemers;
- g) de bevordering van en steun voor de ontwikkeling van nichemarkten voor door ICT mogelijk geworden diensten.

TITEL II

LANDBOUW

ARTIKEL 82

Toepassingsgebied en doelstellingen

1. De samenwerking in het kader van deze titel betreft gewassen en vee, met inbegrip van productieve insecten.
2. De Partijen zijn het erover eens dat de belangrijkste doelstelling van deze titel duurzame landbouwontwikkeling is, die voedsel- en bestaanszekerheid, plattelandsonwikkeling en armoedebestrijding in de OAG-partnerstaat/partnerstaten omvat, maar daar niet toe beperkt is.
3. De andere doelstellingen van deze titel zijn vermeld in artikel 58.

ARTIKEL 83

Samenwerkingsgebieden

1. De Partijen erkennen het belang van de landbouwsector voor de economieën van de OAG-partnerstaat/partnerstaten en komen overeen samen te werken bij de bevordering van de hervorming ervan teneinde het concurrentievermogen ervan te vergroten, de voedsel- en voedingszekerheid en de plattelandsonwikkeling te garanderen, en de aanpassing van de landbouw en de plattelandseconomie te vergemakkelijken teneinde rekening te houden met de gevolgen van de tenuitvoerlegging van deze overeenkomst, met speciale aandacht voor kleine boeren.

2. De Partijen komen overeen samen te werken op de volgende gebieden:

a) regionale integratie:

verbetering van de toegang tot regionale en internationale markten voor landbouwproducten, inclusief de ontwikkeling van marktssystemen en marktontwikkelingsstrategieën;

b) flankerend beleid:

i) ontwikkeling van nationaal en regionaal landbouwbeleid, wet- en regelgevingskaders, opbouw van de nodige capaciteit en steun voor institutionele ontwikkeling;

ii) capaciteitsopbouw in de OAG-partnerstaat/partnerstaten om ten volle gebruik te maken van de toegenomen handelsmogelijkheden en maximaal voordeel te halen uit handelshervormingen;

c) duurzame landbouwontwikkeling:

i) uitvoering van gezamenlijke activiteiten op regionale basis, met inbegrip van de productie van meststoffen en zaden, de ontwikkeling van de veestapel en de bestrijding van planten- en dierziekten;

ii) bevordering en versterking van verwerking, afzet, distributie en vervoer en de behandeling van landbouwproducten;

iii) capaciteitsopbouw teneinde te voldoen aan internationale normen inzake landbouwproductie, verpakkingen en sanitaire en fytosanitaire maatregelen;

- d) landbouwinfrastructuur:
- i) ontwikkeling van landbouwondersteuningsinfrastructuur, inclusief duurzame irrigatiesystemen, de winning, opslag en het beheer van water, marketing en sortering;
 - ii) ontwikkeling van onderzoeks- en opleidingsinfrastructuur, opslagplaatsen, primaire en secundaire toegangswegen;
 - iii) ontwikkeling van infrastructuur voor de verwerking van landbouwproducten;
 - iv) oprichting van een centrum voor meteorologische voorlichting aan de landbouw in de OAG-partnerstaat/partnerstaten;
 - v) ontwikkeling van een moderne marktinfrastructuur voor de uitbreiding van de binnenlandse en regionale markten;
- e) voedsel- en voedingszekerheid:
- i) capaciteitsopbouw in stedelijke en plattelandsgebieden ter verbetering van de bestaansmiddelen, de uitroeiing van armoede, en duurzame ontwikkeling;
 - ii) diversificatie van de landbouwproductie en ontwikkeling van producten die beantwoorden aan de behoeften inzake voedsel- en voedingszekerheid van de OAG-partnerstaat/partnerstaten;
 - iii) ontwerp en uitvoering van programma's die leiden tot een stijging van de productie en de productiviteit in de landbouwsector, met bijzondere aandacht voor kleine boeren;

- iv) capaciteitsopbouw teneinde op nationaal en regionaal niveau te voldoen aan de eisen inzake voedselveiligheid; en
 - v) ontwerp en uitvoering van socialeanpassingsprogramma's in regio's die zijn getroffen door natuurrampen;
- f) beheer van de waardeketen:
- i) bevordering van het gebruik van duurzame landbouwtechnologieën en levering van de noodzakelijke productiemiddelen;
 - ii) vergroting van de productie, de productiviteit en het concurrentievermogen van de landbouwsector door de bevordering van de agro-industrie;
 - iii) stimulering van het creëren van toegevoegde waarde in de hele keten van landbouwproducten om te voldoen aan de eisen van de nationale, regionale en internationale markten; en
 - iv) bevordering van de ontwikkeling van activiteiten met betrekking tot de verwerking, de afzet, de distributie en het vervoer van landbouwproducten;
- g) systemen voor vroegtijdige waarschuwing:
- i) capaciteitsopbouw inzake het ruim van tevoren beoordelen en verspreiden van informatie over de vermoedelijke gevolgen van dreigende rampen met het oog op noodmaatregelen en vroegtijdige respons;

- ii) ontwikkeling en beheer van nationale en regionale informatiesystemen;
 - iii) ontwikkeling, versterking en onderlinge koppeling van systemen voor vroegtijdige waarschuwing en rampenplannen en strategieën voor rampenbestrijding op nationaal en regionaal niveau; en
 - iv) steun voor de mogelijkheden voor de matiging van en de aanpassing aan klimaatverandering in de OAG-partnerstaat/partnerstaten;
- h) productie en afzet van landbouwproducten:
- i) ontwikkeling van capaciteit om toegang te krijgen tot nichemarkten en bevordering van de naleving van productnormen teneinde aan de eisen van die markten te voldoen;
 - ii) diversificatie van de landbouwproductie en de uitgevoerde producten van de OAG-partnerstaat/partnerstaten;
 - iii) ontwikkeling van een moderne marktinfrastructuur voor de uitbreiding van de binnenlandse en regionale markten; en
 - iv) ontwikkeling van programma's voor de verpakking en etikettering van producten die de producenten uit de OAG-partnerstaat/partnerstaten in staat stellen bij de uitvoer van basisproducten een hoge prijs te bedingen;
- i) plattelandontwikkeling:
- i) opbouw van capaciteit bij landbouwersgroeperingen in de gehele waardeketen;

- ii) verbetering van de vervoers-, communicatie- en marktfaciliteiten voor de afzet van landbouwproductiemiddelen en landbouwproducten;
 - iii) aanpak van sociaal-culturele belemmeringen zoals taalverschillen, alfabetiseringsniveaus, gendervooroordelen en volksgezondheid, die de aard van de landbouwstelsels beïnvloeden;
 - iv) verbetering van de toegang van landbouwers tot krediet en tot het beheer van natuurlijke en culturele hulpbronnen; en
 - v) ontwikkeling van relevante beleidsmaatregelen ter bevordering van de tijdige beschikbaarstelling van adequate landbouwproductiemiddelen aan kleine boeren;
- j) landen die netto-voedselimporteurs zijn:
- aanpak van restricties op de productie, de opslag en de distributie van levensmiddelen in de OAG-partnerstaat/partnerstaten;
- k) bestaanszekerheid:
- i) capaciteitsopbouw voor de ontwikkeling van sociale diensten aan de bevolking in rurale en stadsrandzones;
 - ii) verhoging van de totale inkomsten van huishoudens uit de landbouwproductie, onder meer door diversifiëring, toevoeging van waarde, werkgelegenheid buiten het bedrijf en de toepassing van nieuwe duurzame landbouwtechnologieën, onder meer in de OAG-partnerstaat/partnerstaten;

iii) verhoging van de productiviteit van de landbouwsector in de OAG-partnerstaat/partnerstaten; en

iv) toename van het gebruik van duurzame landbouwtechnologieën;

l) technische ondersteuningsdiensten:

de EU zegt toe om de OAG-partnerstaat/partnerstaten op voorspelbare en duurzame wijze passende middelen en technische bijstand voor capaciteitsopbouw op de volgende gebieden ter beschikking te stellen:

i) versterking van innovatie, technologie- en kennisoverdracht, onderzoek en ontwikkeling;

ii) ontwikkeling en uitbreiding van de mechanisering in de landbouwsector van de OAG-partnerstaat/partnerstaten;

iii) oprichting van systemen voor de productie en distributie van landbouwproductiemiddelen in de OAG-partnerstaat/partnerstaten;

iv) bevordering en versterking van de investeringen in landbouwkundig onderzoek, voorlichting, opleiding en de relatie onderzoek-voorlichting-boeren;

v) in voorkomend geval, oprichting en uitbouw van regionale kenniscentra, met inbegrip van een centrum voor meteorologische voorlichting aan de landbouw, biotechnologie, analytische en diagnostische laboratoria voor gewassen, vee en bodems; en

- vi) verbetering van de toegang tot diensten voor plantaardige en dierlijke productie, inclusief diensten voor de fok, diergeneeskunde en gewasbescherming;
- m) diensten voor landbouwfinanciering:
- i) versterking van de financiële dienstverlening voor kleine producenten, verwerkers en handelaren op het platteland;
 - ii) ontwikkeling van regionaal verankerde mechanismen of een fonds voor landbouw- en plattelandontwikkeling;
 - iii) oprichting van instellingen voor op de landbouw toegesneden microfinanciering en verzekeringen;
 - iv) vergemakkelijking van de toegang tot kredieten van banken en andere financiële instellingen voor verwerkers van landbouwproducten, handelaren en boeren; en
 - v) ondersteuning van de financiële instellingen van de OAG-partnerstaat/partnerstaten in de landbouwsector en vergemakkelijking van de toegang van de particuliere sector tot de kapitaalmarkten om kapitaal op korte en lange termijn aan te trekken;
- n) geografische aanduidingen:
- i) ontwikkeling van beleid en wetgeving inzake geografische aanduidingen;
 - ii) vaststelling van regelgeving inzake geografische aanduidingen;
 - iii) opstelling van een praktijkcode teneinde producten te omschrijven aan de hand van hun herkomst;

- iv) vergemakkelijking van de coördinatie van de plaatselijke belanghebbenden inzake geografische aanduidingen en productconformiteit door lokale organisaties en instanties;
- v) capaciteitsopbouw inzake de identificatie, registratie, afzet, traceerbaarheid en conformiteit van producten met een geografische aanduiding; en
- vi) ontwikkeling van eventuele andere gebieden waarop in de toekomst in het kader van deze rubriek kan worden samengewerkt.

TITEL III

ONTWIKKELING VAN DE PARTICULIERE SECTOR

ARTIKEL 84

Toepassingsgebied en doelstellingen

1. De samenwerking bij de ontwikkeling van de particuliere sector omvat de bevordering van investeringen en de ontwikkeling van het bedrijfsleven.
2. De doelstellingen van deze titel zijn:
 - a) het scheppen van een klimaat dat bevorderlijk is voor investeringen en particuliere ondernemingen, met inbegrip van de ontwikkeling van nieuwe industrieën, buitenlandse directe investeringen en de overdracht van technologie;

- b) het versterken van de aanbodcapaciteit, het concurrentievermogen en het creëren van toegevoegde waarde;
- c) het verbeteren van de toegang tot investeringskredieten van financieringsinstellingen van de EU, zoals de Europese Investeringsbank;
- d) capaciteitsopbouw en institutionele ondersteuning van instellingen voor de ontwikkeling van de particuliere sector, zoals bureaus voor investeringsbevordering, coördinerende instanties, kamers van koophandel, verenigingen, contactpunten en handelsbevorderingsinstanties;
- e) het ontwikkelen en/of versterken van een beleidsmatig, wet- en regelgevend kader ter bevordering en bescherming van investeringen;
- f) het verbeteren van de op de particuliere sector gerichte steun- en uitvoeringsmechanismen van de gemeenschappelijke ACS-EU-instellingen, waaronder het Centrum voor de ontwikkeling van de landbouw (TCL), onder andere voor de bevordering van investeringen in de OAG-partnerstaat/partnerstaten; en
- g) het vormen of versterken van partnerschappen, joint ventures, onderaanneming, uitbesteding en netwerken.

ARTIKEL 85

Bevordering van investeringen

De Partijen komen overeen investeringen in de OAG-partnerstaat/partnerstaten op de volgende gebieden te bevorderen:

- a) ondersteuning van hervormingen van het beleid en van de wet- en regelgevingskaders;

- b) ondersteuning van de versterking van institutionele capaciteiten, met name capaciteitsopbouw van investeringsbevorderingsinstellingen van de OAG-partnerstaat/partnerstaten en van instellingen die zich bezighouden met bevordering en stimulering van buitenlandse en lokale investeringen;
- c) ondersteuning van de invoering van passende administratieve structuren, inclusief éénloketsystemen, voor het aantrekken en het uitvoeren van investeringen;
- d) ondersteuning van de totstandbrenging en handhaving van een voorspelbaar en veilig investeringsklimaat;
- e) ondersteuning van de inspanningen van de OAG-partnerstaat/partnerstaten om inkomstgenererende instrumenten te ontwerpen om middelen voor investeringen aan te trekken;
- f) instelling en ondersteuning van risicoverzekeringen als risicoverminderend mechanisme teneinde het vertrouwen van investeerders in de OAG-partnerstaat/partnerstaten te vergroten;
- g) ondersteuning van de instelling van mechanismen voor de uitwisseling van informatie tussen de investeringsinstellingen in de OAG-partnerstaat/partnerstaten en hun tegenhangers in de EU;
- h) aanmoediging van investeringen van de particuliere sector van de EU in de OAG-partnerstaat/partnerstaten;
- i) ondersteuning van de invoering van financiële kaders en instrumenten die zijn aangepast aan de investeringsbehoeften van kleine en middelgrote ondernemingen; en
- j) vergemakkelijking van partnerschappen via joint ventures en financiering met risicokapitaal.

ARTIKEL 86

Ontwikkeling van het bedrijfsleven

De Partijen komen overeen samen te werken bij de ontwikkeling van het bedrijfsleven in de OAG-partnerstaat/partnerstaten door de ondersteuning van:

- a) de bevordering van dialoog, samenwerking en partnerschappen tussen particuliere bedrijven uit de OAG-partnerstaat/partnerstaten en de EU;
- b) inspanningen ter bevordering en integratie van micro-, kleine en middelgrote ondernemingen (mkmo's) in het gewone bedrijfsleven;
- c) de bevordering van een efficiënte productie en de afzet door ondernemingen uit de OAG-partnerstaat/partnerstaten;
- d) de uitvoering van ontwikkelingsstrategieën voor de particuliere sector van de OAG-partnerstaat/partnerstaten;
- e) de bevordering van een gunstig klimaat voor de ontwikkeling en de groei van mkmo's;
- f) de capaciteit van organisaties van de particuliere sector om aan de internationale normen te voldoen;
- g) de bescherming van innovaties tegen piraterij; en
- h) de capaciteit van de OAG-partnerstaat/partnerstaten voor de exploratie, exploitatie en marketing van natuurlijke hulpbronnen.

TITEL IV

VISSERIJ

ARTIKEL 87

Toepassingsgebied van de samenwerking

De samenwerking bij de visserij heeft betrekking op de zeevisserij, de binnenvisserij en de aquacultuur.

ARTIKEL 88

Samenwerkingsgebieden in de zeevisserij

1. De samenwerking bij de zeevisserij omvat:
 - a) visserijbeheer en instandhouding van visbestanden;
 - b) schepenbeheer en regelingen inzake de behandeling na de vangst;
 - c) financiële en handelsmaatregelen; en
 - d) de ontwikkeling van de visserij, van visserijproducten en van de mariene aquacultuur.

2. De EU draagt bij aan de mobilisatie van de middelen voor de tenuitvoerlegging van de genoemde samenwerkingsgebieden op nationaal en regionaal niveau; dit betreft ook steun voor regionale capaciteitsopbouw.
3. Met inachtneming van deel III en artikel 75 komen de Partijen overeen samen te werken op de volgende gebieden:
- a) de ontwikkeling en verbetering van infrastructuur voor de opslag, de verhandeling en de distributie van vis en visproducten;
 - b) de opbouw van capaciteit op nationaal en regionaal niveau om te voldoen aan de technische voorschriften inzake sanitaire en fyto-sanitaire maatregelen/technische handelsbelemmeringen/risicoanalyse en kritische controlepunten, de ontwikkeling van toezicht-, controle- en bewakingssystemen voor de EEZ van de OAG-partnerstaat/partnerstaten en de invoering en het beheer van certificeringsprogramma's voor bepaalde vormen van mariene visserij;
 - c) investeringen in en overdracht van technologie inzake visserijactiviteiten, visverwerking, havendiensten, de ontwikkeling en verbetering van havenfaciliteiten, diversificatie van de visserij tot andere vissoorten dan tonijn die onderbevist of niet bevist worden;
 - d) joint ventures en netwerken, met name met mkmo's en ambachtelijke vissers in de toeleveringsketen;
 - e) toevoeging van waarde aan vis; en
 - f) onderzoek en ontwikkeling inzake de evaluatie van de bestanden en duurzaamheid.

4. De Partijen verbinden zich ertoe samen te werken op het gebied van de bevordering van de oprichting van joint ventures voor visserijactiviteiten, de visverwerking, havendiensten, vergroting van de productiecapaciteit, verbetering van het concurrentievermogen van de visserij en van aanverwante industrieën en diensten, verdere verwerking, ontwikkeling en verbetering van havenfaciliteiten en diversificatie van de visserij tot andere vissoorten dan tonijn die onderbevist of niet bevist worden.

ARTIKEL 89

Ontwikkeling van de binnenvisserij en de aquacultuur

De samenwerking bij de ontwikkeling van de binnenvisserij en de aquacultuur omvat EU-bijdragen op de volgende gebieden:

- a) capaciteitsopbouw en ontwikkeling van de exportmarkt door:
 - i) de opbouw van capaciteit bij de industriële en ambachtelijke productie, verwerking en productdiversificatie, waardoor het concurrentievermogen van de binnenvisserij en de aquacultuur in de regio wordt versterkt, bijvoorbeeld door de oprichting van centra voor onderzoek en ontwikkeling, onder meer voor de ontwikkeling van aquacultuur voor commerciële viskwekerijen;
 - ii) de opbouw van capaciteit voor het beheer van exportmarktketens, met inbegrip van de invoering en het beheer van certificeringsprogramma's voor specifieke productlijnen, en afzetbevordering, waardetoevoeging en vermindering van verliezen na de vangst;

- iii) vergroting van de capaciteit in de regio, bijvoorbeeld door verbetering van de visserijkennis bij de autoriteiten en de handel en bij vissersverenigingen, met het oog op deelname aan de handel in vis met de EU; opleidingsprogramma's op het gebied van productontwikkeling en het gebruik van merken;
- b) infrastructuur door:
- i) de ontwikkeling en verbetering van de infrastructuur voor de binnenvisserij en de aquacultuur;
 - ii) de bevordering van de toegang tot de financiering van infrastructuur, met inbegrip van alle soorten uitrusting;
- c) technologie door:
- i) de ontwikkeling van technische capaciteiten, met inbegrip van de bevordering van waarde toevoegende technologie, bijvoorbeeld door de overdracht van visserijtechnologie van de EU naar de OAG-partnerstaat/partnerstaten;
 - ii) de vergroting van de capaciteit voor visserijbeheer in de regio, bijvoorbeeld door onderzoek en gegevensverzamelingsystemen en door een bijdrage aan geschikte technologieën in verband met de vangst en het beheer na de vangst;
- d) wet- en regelgevingskaders door:
- i) de ontwikkeling van regelgeving en toezicht-, controle- en bewakingssystemen voor de binnenvisserij en de aquacultuur;

- ii) de ontwikkeling van passende wet- en regelgevingsinstrumenten inzake intellectuele-eigendomsrechten en de opbouw van capaciteit voor de tenuitvoerlegging ervan in de internationale handel;
 - iii) de bescherming van milieukeuren en van intellectuele eigendom;
- e) investeringen en financiën door:
- i) de bevordering van joint ventures en andere vormen van gemengde investeringen van belanghebbenden in de Partijen, bijvoorbeeld bij de vaststelling van modaliteiten voor de identificatie van investeerders voor joint-ventureprojecten op het gebied van de binnenvisserij en de aquacultuur;
 - ii) het verlenen van toegang tot kredietfaciliteiten voor de ontwikkeling van kleine en middelgrote ondernemingen en van de binnenvisserij op industriële schaal;
- f) milieubehoud en instandhouding van visbestanden door maatregelen die ervoor moeten zorgen dat de handel in vis het milieubehoud ondersteunt, beschermt tegen uitputting van de visbestanden, de biodiversiteit behoudt en leidt tot een voorzichtige invoering van exotische soorten in de aquacultuur, bijvoorbeeld door de voorzichtige invoering van exotische soorten in beheerste/afgesloten ruimten in overleg met alle betrokken buurlanden;
- g) sociaal-economische maatregelen en maatregelen ter verlichting van de armoede door:
- i) de bevordering van kleine en middelgrote bedrijven op het gebied van de visserij, de visverwerking en de vishandel door opbouw van de capaciteit van de OAG-partnerstaat/partnerstaten om deel te nemen aan de handel met de EU;

- ii) de participatie van marginale groepen in de visserijindustrie; bijvoorbeeld door de bevordering van de gelijkheid van mannen en vrouwen in de visserij, in het bijzonder door de ontwikkeling van de capaciteit van vrouwelijke handelaren die betrokken zijn bij of die willen instappen in de visserij; andere benadeelde groepen die in de visserij werkzaam kunnen zijn en daardoor een duurzame sociaal-economische ontwikkeling kunnen bevorderen, zullen ook bij dergelijke processen worden betrokken.

TITEL V

WATER EN MILIEU

ARTIKEL 90

Toepassingsgebied en doelstellingen

1. De samenwerking in het kader van deze titel omvat natuurlijke rijkdommen, in het bijzonder water, het milieu en biodiversiteit.
2. De doelstellingen van de in deze titel bedoelde samenwerking zijn:
 - a) de versterking van het verband tussen handel en milieu;
 - b) de ondersteuning van de uitvoering van internationale milieuovereenkomsten en -verdragen;

- c) de waarborging van het evenwicht tussen milieubeheer en armoedebestrijding;
- d) de bescherming van het milieu en de verbetering van het behoud van de biodiversiteit en het genetisch materiaal;
- e) de bevordering van het billijke en duurzame gebruik van natuurlijke hulpbronnen;
- f) de vergemakkelijking en stimulering van het duurzame gebruik van gemeenschappelijke hulpbronnen;
- g) de bevordering van de betrokkenheid van de publieke en de particuliere sector bij het beheer van de natuurlijke hulpbronnen.

ARTIKEL 91

Watervoorraden

1. De samenwerking op het gebied van watervoorraden omvat irrigatie, de opwekking van elektriciteit door waterkracht, de productie en voorziening van water en de bescherming van stroomgebieden.
2. De doelstellingen van deze samenwerking zijn:
 - a) de ontwikkeling van het duurzame gebruik en beheer van watervoorraden in de OAG-partnerstaat/partnerstaten teneinde de levensomstandigheden van de bevolking van de OAG-partnerstaat/partnerstaten te verbeteren;
 - b) de bevordering van regionale samenwerking bij het duurzame gebruik van grensoverschrijdende watervoorraden;
 - c) de ontwikkeling van infrastructuur voor het leveren van water voor productieve doeleinden.

3. Met inachtneming van artikel 75 komen de Partijen overeen samen te werken op de volgende gebieden:

- a) de ontwikkeling van infrastructuur voor het leveren van water in de regio;
- b) de ontwikkeling van desbetreffende wet- en regelgevingskaders;
- c) geïntegreerd waterbeheer;
- d) capaciteitsopbouw op het gebied van menselijke hulpbronnen, verbetering van servicenormen, van het waterbeheer en van institutionele structuren;
- e) de creatie van partnerschappen, netwerken en joint ventures tussen marktdeelnemers;
- f) de bevordering van de ontwikkeling, de overdracht en de toepassing van technologie, onderzoek en ontwikkeling, innovatie, de uitwisseling van informatie en informatienetwerken;
- g) de bestrijding van waterverontreiniging, waterzuivering, waterbehoud, afvalwaterbehandeling en afvalwaterzuivering;
- h) de bevordering van duurzame irrigatieprogramma's.

ARTIKEL 92

Milieu

1. De samenwerking op milieugebied omvat de bescherming en het duurzame beheer van het milieu en de tenuitvoerlegging van een handelsgerelateerd milieubeleid.
2. De doelstellingen van deze samenwerking zijn:
 - a) de bescherming, het herstel en het behoud van het milieu en de biodiversiteit (flora, fauna en bacteriologische genetische hulpbronnen, inclusief hun ecosystemen);
 - b) de ontwikkeling in de OAG-partnerstaat/partnerstaten van bedrijfstakken die gebruikmaken van milieuvriendelijke technologieën;
 - c) de bevordering van de ontwikkeling, overdracht en toepassing van technologie, onderzoek en ontwikkeling, innovatie en informatie-uitwisseling.
3. Met inachtneming van artikel 75 komen de Partijen overeen samen te werken op de volgende gebieden:
 - a) de uitvoering van internationale milieuovereenkomsten en -verdragen;
 - b) de versterking en bevordering van een billijk en duurzaam gebruik, behoud en beheer van het milieu en de biodiversiteit, met inbegrip van bossen en in het wild levende planten en dieren;

- c) de versterking van het institutionele en rechtskader en van de capaciteit om wet- en regelgeving, normen en beleid op milieugebied op te stellen, uit te voeren, te beheren en te handhaven;
- d) het creëren van partnerschappen, netwerken en joint ventures tussen marktdeelnemers;
- e) de preventie en verzachting van natuurlijke milieurampen en van het verlies van biodiversiteit;
- f) de bevordering van de ontwikkeling en aanpassing, overdracht en toepassingen van technologie, onderzoek en ontwikkeling en innovatie;
- g) de bescherming en het beheer van hulpbronnen aan de kust en in zee en van gedomesticeerde en in het wild voorkomende inheemse biologische en genetische hulpbronnen;
- h) de ontwikkeling van alternatieve milieuvriendelijke activiteiten en vormen van levensonderhoud;
- i) de productie van en de vergemakkelijking van de handel in goederen en diensten waarvoor een milieukeur belangrijk is;
- j) de uitwisseling van informatie over en netwerkvorming inzake producten en de daaraan gestelde eisen wat het productieproces, het vervoer, marketing en etikettering betreft;
- k) de ontwikkeling van infrastructuurfaciliteiten voor milieuvriendelijke producten;
- l) de inschakeling van lokale gemeenschappen bij het beheer van de biodiversiteit, van bossen en van in het wild levende planten en dieren;

- m) de ontwikkeling van afvalbeheer en de veilige verwijdering van industrieel en toxisch afval;
- n) de bevordering van de deelname van belanghebbenden aan de internationale milieudialoog.

TITEL VI

SANITAIRE EN FYTOSANITAIRE MAATREGELEN

ARTIKEL 93

Toepassingsgebied en doelstellingen

1. De samenwerking in het kader van deze titel omvat ondersteuning bij en capaciteitsopbouw voor harmonisatie, zonerings- en compartimentering, conformiteitsbeoordeling, uitwisseling van informatie en transparantie van de handelsvoorwaarden.
2. De doelstellingen van de in deze titel bedoelde samenwerking zijn:
 - a) de interregionale en intraregionale handel van de Partijen te vergemakkelijken, waarbij overeenkomstig de SPS-overeenkomst van de WTO het leven en de gezondheid van mensen, dieren en planten worden beschermd;
 - b) problemen ten gevolge van sanitaire en fytosanitaire maatregelen in overeengekomen prioritaire sectoren en bij overeengekomen prioritaire producten aan te pakken en daarbij terdege rekening te houden met de regionale integratie;

- c) procedures en nadere regels voor het vergemakkelijken van de samenwerking op het gebied van sanitaire en fytosanitaire maatregelen vast te stellen;
- d) te zorgen voor transparantie met betrekking tot sanitaire en fytosanitaire maatregelen die van toepassing zijn op de handel tussen en binnen de Partijen;
- e) de intraregionale harmonisatie van maatregelen met de internationale normen overeenkomstig de SPS-overeenkomst van de WTO en de ontwikkeling van een passend beleid, passende wet- en regelgeving en een passend institutioneel kader in de OAG-partnerstaat/partnerstaten te bevorderen;
- f) de effectieve deelname van de OAG-partnerstaat/partnerstaten in de Commissie van de Codex Alimentarius en de Wereldorganisatie voor diergezondheid en aan het Internationaal Verdrag voor de bescherming van planten te verbeteren;
- g) overleg en uitwisselingen tussen de instellingen en laboratoria van de OAG en de EU te bevorderen;
- h) de ontwikkeling van capaciteit voor de vaststelling en toepassing van regionale en nationale normen in overeenstemming met de internationale voorschriften te vergemakkelijken teneinde de regionale integratie te bevorderen;
- i) de capaciteit van de OAG-partnerstaat/partnerstaten om sanitaire en fytosanitaire maatregelen toe te passen en te controleren overeenkomstig dit artikel te creëren en te vergroten; en
- j) technologieoverdracht te bevorderen.

3. Met inachtneming van artikel 75 komen de Partijen overeen samen te werken op de volgende gebieden:

- a) ondersteuning van de OAG-partnerstaat/partnerstaten om te voldoen aan sanitaire en fytosanitaire maatregelen, met inbegrip van de ontwikkeling van passende regelgeving en passend beleid, aangelegenheden die verband houden met de werkzaamheden van de relevante internationale normalisatie-instellingen, opleiding, voorlichting, capaciteitsopbouw en technische bijstand;
- b) in voorkomend geval, ondersteuning van de harmonisatie van sanitaire en fytosanitaire maatregelen in de OAG-partnerstaat/partnerstaten en van de oprichting van nationale SPS-coördinatiecomités en bevordering van de capaciteit van de publieke en de particuliere sector om sanitaire controles uit te voeren; prioritaire gebieden zijn onder meer de ontwikkeling en uitvoering van een kwaliteitsprogramma, opleiding en voorlichting, en de bouw, verbetering, modernisering en erkenning van laboratoria;
- c) ondersteuning bij aangelegenheden die verband houden met de werkzaamheden van de relevante internationale normalisatie-instellingen; deze samenwerking kan onder meer bestaan uit opleiding, voorlichting, capaciteitsopbouw en technische bijstand;
- d) ondersteuning op het gebied van de visserij teneinde geharmoniseerde regionale voorschriften, wetgeving en normen voor visproducten te ontwikkelen ter bevordering van de handel tussen de Partijen en in de OAG-regio;
- e) ondersteuning van de samenwerking tussen de SPS-instellingen in de OAG-partnerstaat/partnerstaten en hun tegenhangers in de EU;

- f) ondersteuning bij de tenuitvoerlegging van de SPS-overeenkomst, in het bijzonder bij de versterking van de bevoegde autoriteiten en meld- en informatiepunten van de OAG-partnerstaat/partnerstaten;
- g) ondersteuning van het delen en uitwisselen van informatie.

ARTIKEL 94

Harmonisatie

1. De Partijen streven naar harmonisatie van hun respectieve regels en procedures voor het formuleren van hun sanitaire en fytosanitaire maatregelen, met inbegrip van inspectie-, test- en certificeringsprocedures, overeenkomstig de SPS-overeenkomst van de WTO.
2. In voorkomend geval ontwikkelt/ontwikkelen de OAG-partnerstaat/partnerstaten met steun van de EU een programma en tijdschema voor het harmoniseren van hun sanitaire en fytosanitaire normen.
3. Het Comité van hoge ambtenaren ontwikkelt nadere voorschriften om in voorkomend geval bijstand te verlenen aan en toezicht te houden op het harmonisatieproces in de regio's.

ARTIKEL 95

Zonering en compartimentering

De Partijen erkennen per geval bepaalde gebieden die vrij zijn van plaagorganismen of ziekten en gebieden met een lage prevalentie van plaagorganismen of ziekten als potentiële bronnen van plantaardige en dierlijke producten, rekening houdend met artikel 6 van de SPS-overeenkomst van de WTO.

ARTIKEL 96

Speciale en gedifferentieerde behandeling en technische bijstand

1. De EU gaat akkoord om technische bijstand en speciale en gedifferentieerde behandeling te verlenen overeenkomstig de artikelen 9 en 10 van de SPS-overeenkomst van de WTO.
2. De Partijen werken samen om te voldoen aan de speciale behoeften van de OAG-partnerstaat/partnerstaten die voortvloeien uit de toepassing van de bepalingen van deze titel.
3. De Partijen komen overeen dat de volgende gebieden prioritair zijn voor technische bijstand:
 - a) de opbouw van technische capaciteit in de particuliere en publieke sector van de OAG-partnerstaat/partnerstaten zodat sanitair en fytosanitair toezicht mogelijk wordt, met inbegrip van opleidingen en informatiebijeenkomsten over inspectie, certificering, controle en toezicht;

- b) de uitbreiding van de technische capaciteit voor de tenuitvoerlegging van en het toezicht op sanitaire en fytosanitaire maatregelen, met inbegrip van de bevordering van een ruimer gebruik van internationale normen;
- c) de ontwikkeling van capaciteiten voor risicoanalyse, harmonisatie, naleving, testen, certificering, residubewaking, traceerbaarheid en accreditatie, onder meer door de verbetering of het oprichten van laboratoria en andere uitrusting, teneinde de OAG-partnerstaat/partnerstaten te helpen aan de internationale normen te voldoen;
- d) steun voor de deelname van de OAG-partnerstaat/partnerstaten aan het werk van internationale normalisatie-instellingen ter zake;
- e) de ontwikkeling van de capaciteit van de OAG-partnerstaat/partnerstaten voor effectieve deelname aan de kennisgevingsprocessen.

TITEL VII

TECHNISCHE HANDELSBELEMMERINGEN

ARTIKEL 97

Toepassingsgebied en doelstellingen

1. De in het kader van deze titel bedoelde samenwerking omvat het opstellen, het aannemen en het toepassen van technische voorschriften, normen en conformiteitsbeoordelingsprocedures, zoals omschreven in de TBT-overeenkomst.
2. De doelstellingen van de in deze titel bedoelde samenwerking zijn:
 - a) de geleidelijke opheffing van technische handelsbelemmeringen, teneinde de handel tussen de Partijen en in de OAG-partnerstaat/partnerstaten te vergemakkelijken;
 - b) een betere regionale integratie van de OAG-partnerstaat/partnerstaten, door harmonisatie van de normen, technische voorschriften en conformiteitsbeoordelingsprocedures van de OAG-partnerstaat/partnerstaten, overeenkomstig de TBT-overeenkomst;
 - c) de bevordering van het gebruik van internationale technische voorschriften, normen en conformiteitsbeoordelingsprocedures, inclusief sectorspecifieke maatregelen;

- d) de ontwikkeling van operationele banden, joint ventures en gezamenlijke onderzoeks- en ontwikkelingsactiviteiten tussen de OAG-partnerstaat/partnerstaten en de normalisatie-, conformiteitsbeoordelings- en regelgevingsinstellingen in de EU;
- e) de verbetering van de toegang tot de markt voor producten van oorsprong uit de OAG-partnerstaat/partnerstaten, door verbetering van hun veiligheid, kwaliteit en concurrentievermogen;
- f) de bevordering van het gebruik van de internationale beste praktijken voor technische voorschriften, internationale normen en conformiteitsbeoordelingsprocedures;
- g) waarborgen dat bij het opstellen, vaststellen en toepassen van normen en technische voorschriften transparant te werk wordt gegaan en de handel tussen de Partijen niet onnodig wordt belemmerd, een en ander overeenkomstig de WTO-overeenkomst inzake technische handelsbelemmeringen;
- h) ondersteuning van de ontwikkeling van passende regelgevingskaders, beleidsmaatregelen en hervormingen in de OAG-partnerstaat/partnerstaten om te kunnen aansluiten bij internationaal aanvaarde praktijken;
- i) de verlening van hulp aan de OAG-partnerstaat/partnerstaten om de TBT-overeenkomst uit te voeren en om in het kader van de TBT-overeenkomst te voldoen aan de eisen van hun handelspartners inzake technische handelsbelemmeringen.

3. Met inachtneming van artikel 75 komen de Partijen overeen samen te werken op de volgende gebieden:

- a) ondersteuning van de bevordering van een ruimer gebruik van internationale normen, technische voorschriften en conformiteitsbeoordelingen, inclusief sectorspecifieke maatregelen, op het grondgebied van de Partijen;

- b) ondersteuning bij de capaciteitsopbouw van de OAG-partnerstaat/partnerstaten op het gebied van normalisatie, metrologie, accreditatie en conformiteitsbeoordelingsprocedures, inclusief ondersteuning bij de oprichting en verbetering van laboratoria en desbetreffende instellingen en de aanschaf van uitrusting daarvoor;
- c) ondersteuning van kwaliteitsbeheer en kwaliteitsborging in een aantal sectoren die voor de OAG-partnerstaat/partnerstaten van belang zijn;
- d) ondersteuning van de volledige deelname van de normalisatie- en andere technische regelgevende instanties van de OAG-partnerstaat/partnerstaten aan internationale normalisatie-instellingen en versterking van de rol van internationale normen als basis voor technische voorschriften;
- e) ondersteuning van de inspanningen van de conformiteitsbeoordelingsinstanties van de OAG-partnerstaat/partnerstaten om internationale accreditatie te verkrijgen;
- f) de ontwikkeling van operationele banden tussen de normalisatie-, conformiteitsbeoordelings- en certificeringsinstanties van de Partijen;
- g) ondersteuning van de ontwikkeling van een gemeenschappelijk begrip van goede regelgevingspraktijken, waaronder:
 - i) transparantie bij het opstellen, aannemen en toepassen van technische voorschriften, normen en conformiteitsbeoordelingsprocedures;

- ii) de noodzaak en evenredigheid van de maatregelen op regelgevingsgebied en daarmee verband houdende conformiteitsbeoordelingsprocedures, eventueel met inbegrip van het gebruik van conformiteitsverklaringen van leveranciers;
 - iii) het gebruik van internationale normen als basis voor het opstellen van technische voorschriften, tenzij die internationale normen ondoelmatig of ongeschikt zijn voor de verwezenlijking van de beoogde legitieme doelstellingen;
 - iv) de handhaving van technische voorschriften en activiteiten op het gebied van markttoezicht; en
 - v) de ontwikkeling van mechanismen en methoden voor de evaluatie van technische voorschriften, normen en conformiteitsbeoordelingsprocedures;
- h) het vaststellen, prioriteren en ondersteunen van de ontwikkeling van de noodzakelijke technische infrastructuur en overdracht van technologie voor metrologie, normalisatie, beproeving, certificering en accreditatie, ter ondersteuning van de technische voorschriften;
- i) de versterking van de samenwerking op het gebied van regelgeving, techniek en wetenschappen door onder andere uitwisseling van informatie, ervaringen en gegevens, teneinde de kwaliteit en het niveau van de desbetreffende technische voorschriften te verbeteren en doeltreffend gebruik te maken van de beschikbare middelen op regelgevingsgebied;
- j) de ontwikkeling van de compatibiliteit en convergentie van de respectieve technische voorschriften, normen en conformiteitsbeoordelingsprocedures;

- k) bevordering en aanmoediging van bilaterale samenwerking tussen de metrologie-, normalisatie-, beproevings-, certificerings- en accreditatie instanties van de Partijen;
- l) bevordering van samenwerking tussen de Partijen en in de OAG met betrekking tot de werkzaamheden van de desbetreffende internationale instellingen en organisaties en fora die zich bezighouden met vraagstukken inzake technische handelsbelemmeringen.

TITEL VIII

DOUANE EN HANDELSBEVORDERING

ARTIKEL 98

Toepassingsgebied en doelstellingen

1. De Partijen beseffen en erkennen het belang van douanesamenwerking en handelsbevordering in het zich ontwikkelende mondiale handelsstelsel.
2. De Partijen komen overeen nauwer samen te werken teneinde ervoor te zorgen dat de wetgeving en procedures ter zake, alsook de bestuurlijke capaciteit van de desbetreffende diensten, beantwoorden aan de doelstelling van bevordering van de handel.
3. De Partijen erkennen dat voldoende administratieve capaciteit noodzakelijk is om deze doelstellingen te halen. Zij zijn het erover eens dat de OAG-partnerstaat/partnerstaten voor een vlotte uitvoering van het bepaalde in deze titel behoefte heeft/hebben aan overgangsperioden en capaciteitsopbouw.

4. De doelstellingen van de in deze titel bedoelde samenwerking zijn:
- a) de bevordering van de handel tussen de Partijen;
 - b) de bevordering van de regionale harmonisatie van douanewetgeving en -procedures;
 - c) de verlening van steun aan de OAG-partnerstaat/partnerstaten om de handel nog meer te bevorderen;
 - d) de verlening van steun aan de douanediens ten van de OAG-partnerstaat/partnerstaten om deze overeenkomst en andere beste internationale douanepraktijken toe te passen;
 - e) de versterking van de samenwerking tussen de douanediens ten en andere grensinstans tien van de Partijen.
5. Met inachtneming van artikel 75 komen de Partijen overeen samen te werken op de volgende gebieden:
- a) de uitwisseling van informatie over douanewetgeving en -procedures;
 - b) het ontplooi en van gezamenlijke initiatieven op onderling overeengekomen gebieden;
 - c) ondersteuning van
 - i) de modernisering van de douanesystemen en -procedures en de verkorting van de afhandelingsduur;

- ii) de vereenvoudiging en harmonisatie van douaneprocedures en handelsformaliteiten, met inbegrip van die welke betrekking hebben op invoer, uitvoer en doorvoer;
- iii) de verbetering van regionale doorvoersystemen;
- iv) de verbetering van de transparantie in overeenstemming met artikel 134;
- v) capaciteitsopbouw, met inbegrip van financiële en technische bijstand aan de OAG-partnerstaat/partnerstaten op dit gebied; en
- vi) elk ander aspect van de douane waarover de Partijen bij deze overeenkomst het eens zijn;
- d) de vaststelling, voor zover mogelijk, van gemeenschappelijke standpunten in internationale organisaties op het gebied van douane en handelsbevordering, zoals de WTO, de WDO, de VN en Unctad;
- e) het stimuleren van de coördinatie tussen alle betrokken instanties, zowel intern als grensoverschrijdend.
6. De Partijen werken samen met betrekking tot douaneaangelegenheden en oorsprongsregels door:
- a) de invoering van procedures en praktijken die beantwoorden aan internationale instrumenten en normen op het gebied van douane en handelsbevordering, met inbegrip van WTO-voorschriften en WDO-instrumenten en -normen;
- b) de uitvoering van activiteiten ter consolidering van de harmonisatie van douanenormen en maatregelen voor handelsbevordering;

- c) de toepassing van moderne douanetechnieken, zoals risicobeoordeling, bindende uitspraken, vereenvoudigde procedures, controles na de vrijgave en methoden voor boekhoudcontrole;
- d) de automatisering van douane- en andere handelsprocedures, inclusief de elektronische uitwisseling van douane- en handelsinformatie;
- e) de opleiding van douanebeambten en andere bevoegde medewerkers van de publieke en particuliere sector op het gebied van douane en handelsbevordering; en
- f) elk ander door de Partijen aangewezen onderwerp.

TITEL IX:

EPO-AANPASSINGSMAATREGELEN

ARTIKEL 99

Toepassingsgebied en doelstellingen

1. De Partijen erkennen dat de in deze overeenkomst voorgeschreven afschaffing en/of aanzienlijke verlaging van de tarieven voor de OAG-partnerstaat/partnerstaten een uitdaging oplevert. Zij komen overeen deze specifieke uitdaging aan te gaan door de invoering van een compenserende regeling, met inachtneming van de bepalingen van bijlage VI, die voorrang hebben.

2. De Partijen erkennen eveneens dat de tenuitvoerlegging van deze overeenkomst de economieën van de OAG-partnerstaat/partnerstaten voor potentiële uitdagingen kan stellen, onder meer op sociaal, economisch en milieugebied. Zij komen overeen die uitdagingen aan te gaan door maatregelen op het gebied van economische en ontwikkelingssamenwerking.

3. Met de in deze titel bedoelde samenwerking wordt ernaar gestreefd daadwerkelijke en potentiële aanpassingsproblemen die uit de tenuitvoerlegging van deze overeenkomst voortvloeien, aan te pakken.

ARTIKEL 100

Samenwerkingsgebieden

1. Met betrekking tot de inkomstenderving ten gevolge van de verlaging van de rechten zal de EU, met inachtneming van de bepalingen van bijlage VI, die voorrang hebben:

- a) een versterkte dialoog over budgettaire aanpassingsmaatregelen en hervormingen aangaan;
- b) voorzien in regelingen voor samenwerking ter ondersteuning van budgettaire hervormingen;
- c) financiële middelen ter beschikking stellen om gedurende een overgangperiode de overeengekomen daling van de overheidsinkomsten ten gevolge van de afschaffing en/of aanzienlijke verlaging van de douanerechten te compenseren.

2. Om ervoor te zorgen dat de economieën van de OAG-partnerstaat/partnerstaten ten volle van deze overeenkomst profiteren, stemt de EU ermee in samen met de OAG-partnerstaat/partnerstaten passende samenwerkingsactiviteiten te verrichten die gericht zijn op:

- a) de verbetering van het concurrentievermogen van de productieve sectoren in de OAG-partnerstaat/partnerstaten;

- b) de verbetering van de productie- en beroepscapaciteit van de beroepsbevolking van de OAG-partnerstaat/partnerstaten, onder meer door de opleiding van werknemers die wegens de sluiting van ondernemingen zijn ontslagen en/of door hun nieuwe vaardigheden aan te leren voor nieuwe activiteiten enz.;
- c) de ondersteuning van maatregelen voor een duurzaam milieu;
- d) de opbouw van capaciteit om de macro-economische discipline te verbeteren;
- e) de beperking van de mogelijke effecten op de voedsel- en voedingszekerheid, de plattelandsontwikkeling, de bestaanszekerheid en de exportopbrengsten in de OAG-partnerstaat/partnerstaten;
- f) de aanpak van andere mogelijke samenwerkingsgebieden die verband houden met de uitdagingen bij de tenuitvoerlegging van deze overeenkomst.

TITEL X

AANTREKKEN VAN MIDDELEN

ARTIKEL 101

Beginselen en doelstellingen

1. De Partijen erkennen de toezegging van de EU om de tenuitvoerlegging van deze overeenkomst te ondersteunen en de inspanningen van de OAG-partnerstaat/partnerstaten zelf om zijn/hun ontwikkelingsbehoeften te financieren, en komen overeen zowel samen als afzonderlijk financiële middelen aan te trekken om de tenuitvoerlegging van deze overeenkomst, de regionale integratie en de ontwikkelingsstrategieën van de OAG-partnerstaat/partnerstaten te ondersteunen.
2. Het gezamenlijk aantrekken van middelen heeft tot doel in een geest van onderlinge afhankelijkheid de inspanningen van de OAG-partnerstaat/partnerstaten om voor de ondersteuning van de regionale integratie en de ontwikkelingsstrategieën, met name de EPO-ontwikkelingsmatrix in Bijlage III(a), alternatieve financieringsbronnen te vinden, met inachtneming van de bepalingen van bijlage VI, die voorrang hebben, aan te vullen, te ondersteunen en te bevorderen.

ARTIKEL 102

Verplichtingen

1. Met inachtneming van de bepalingen van bijlage VI, die voorrang hebben, zal/zullen de OAG-partnerstaat/partnerstaten;
 - a) tijdig en op voorspelbare wijze middelen uit zijn/hun financieringsmechanismen besteden om steun te verlenen voor regionale integratie en de EPO-gerelateerde ontwikkelingsstrategieën en -projecten in het kader van de EPO-ontwikkelingsmatrix;
 - b) zijn/hun ontwikkelingsstrategieën ontwikkelen met inachtneming van het recht van de OAG-partnerstaat/partnerstaten om de koers en het tempo van zijn/hun ontwikkelingsstrategieën en -prioriteiten te bepalen;
 - c) een EPO-Fonds oprichten om EPO-gerelateerde middelen te kanaliseren;
 - d) de prioriteiten van de EPO-ontwikkelingsmatrix integreren in regionale en nationale strategieën.

2. Met inachtneming van bijlage VI, die voorrang heeft, formuleert/formuleren de OAG-partnerstaat/partnerstaten regels en voorschriften voor het beheer van het EPA-Fonds om te zorgen voor transparantie, verantwoording en kosteneffectiviteit bij de besteding van deze middelen. Onverminderd de bijdragen van andere partners aan het EPO-Fonds, is de terbeschikkingstelling van de middelen van de EU afhankelijk van een gunstige evaluatie van de operationele procedures van het EPA-Fonds door de EU.

3. Met inachtneming van bijlage VI, die voorrang heeft, stelt de EU tijdig en op voorspelbare wijze middelen ter beschikking waarbij met name rekening wordt gehouden met de beperkingen aan de aanbodzijde van de OAG-partnerstaat/partnerstaten die verband houden met de uitvoering van deze overeenkomst, met inbegrip van in de EPO-ontwikkelingsmatrix vastgestelde financieringslacunes, via:

- a) de begroting van de Europese Unie;
- b) elk ander instrument dat zal worden gebruikt voor de officiële ontwikkelingshulp van de EU.

4. De Partijen verbinden zich ertoe samen te werken aan het aantrekken van de volgende middelen:

- a) middelen van andere (multilaterale of bilaterale donoren) donoren;
- b) subsidies, concessionele leningen, publiek-private partnerschappen en gespecialiseerde faciliteiten;
- c) andere middelen van de officiële ontwikkelingshulp van ontwikkelingspartners.

DEEL VI

INSTITUTIONELE BEPALINGEN

ARTIKEL 103

Toepassingsgebied en doelstelling

1. De bepalingen van dit deel zijn van toepassing op de EPO-Raad, het Comité van hoge ambtenaren, het krachtens artikel 108 opgerichte Raadgevend Comité van de EPO (hierna het “Raadgevend Comité van de EPO” genoemd) en alle andere instellingen en comités die in voorkomend geval op grond van deze overeenkomst worden opgericht.
2. Dit deel heeft tot doel instellingen op te richten die zullen bijdragen tot de verwezenlijking van de doelstellingen van deze overeenkomst.

ARTIKEL 104

EPO-Raad

1. Bij de datum van de inwerkingtreding van deze overeenkomst wordt een EPO-Raad opgericht.
2. De EPO-Raad bestaat uit vertegenwoordigers van de partijen op ministerieel niveau.

3. De EPO-Raad stelt binnen zes (6) maanden na de datum van inwerkingtreding van deze overeenkomst zijn reglement van orde vast.
4. De EPO-Raad wordt gezamenlijk voorgezeten door een vertegenwoordiger van elk der Partijen, overeenkomstig het bepaalde in het reglement van orde.
5. De EPO-Raad komt bijeen met regelmatige tussenpozen van niet meer dan twee (2) jaar, en, wanneer de omstandigheden zulks vereisen, in buitengewone vergadering, indien de Partijen daartoe gezamenlijk besluiten.
6. De EPO-Raad zorgt voor:
 - a) de werking en tenuitvoerlegging van deze overeenkomst en het toezicht op de verwezenlijking van de doelstellingen ervan;
 - b) de behandeling van alle belangrijke vraagstukken die zich in het kader van deze overeenkomst voordoen en van alle andere vraagstukken van gemeenschappelijk belang die de handel tussen de Partijen beïnvloeden, onverminderd de rechten die uit hoofde van deel VII zijn verleend;
en
 - c) de behandeling van voorstellen en aanbevelingen van de Partijen met het oog op de evaluatie en wijziging van deze overeenkomst.

ARTIKEL 105

Bevoegdheden van de EPO-Raad

1. De EPO-Raad is bevoegd om besluiten te nemen en kan in onderlinge overeenstemming schriftelijk aanbevelingen van het Comité van hoge ambtenaren goedkeuren.
2. Die besluiten zijn bindend voor de Partijen, die voor de uitvoering ervan de nodige maatregelen treffen overeenkomstig hun interne regelgeving.
3. De EPO-Raad stelt binnen zes (6) maanden na de datum van inwerkingtreding van deze overeenkomst het voor de in de artikelen 112 en 113 bedoelde instelling van een arbitragepanel vereiste reglement van orde vast.
4. Voor aangelegenheden waarbij een OAG-partnerstaat afzonderlijk handelt, vereist de vaststelling van dergelijke besluiten door de EPO-Raad de instemming van de betrokken OAG-partnerstaat.

ARTIKEL 106

Comité van hoge ambtenaren

1. Bij de datum van inwerkingtreding van deze overeenkomst wordt een Comité van hoge ambtenaren opgericht.

2. Het bestaat uit secretarissen-generaal of kabinetchefs, naar gelang van het geval, van de OAG-partnerstaat/partnerstaten en uit vertegenwoordigers van de EU op het niveau van hoge ambtenaren.
3. Onder voorbehoud van door de EPO-Raad gegeven aanwijzingen komt het Comité van hoge ambtenaren ten minste eenmaal per jaar bijeen; wanneer de omstandigheden zulks vereisen, kan het in buitengewone vergadering bijeenkomen op elk door de Partijen overeengekomen tijdstip. Het Comité van hoge ambtenaren komt ook bijeen voorafgaand aan de vergaderingen van de EPO-Raad.
4. Het Comité wordt gezamenlijk voorgezeten door een vertegenwoordiger van elk der Partijen.
5. Het Comité van hoge ambtenaren:
 - a) staat de EPO-Raad bij de vervulling van zijn taken bij;
 - b) ontvangt en bestudeert verslagen van de gespecialiseerde comités, werkvergaderingen, werkgroepen of andere op grond van artikel 107, lid 1, door het Comité opgerichte organen, coördineert hun activiteiten en geeft de EPO-Raad aanbevelingen in overweging;
 - c) dient op eigen initiatief of op verzoek van de EPO-Raad of op verzoek van een Partij bij de EPO-Raad rapporten en aanbevelingen in met betrekking tot de tenuitvoerlegging van deze overeenkomst;
 - d) op handelsgebied:
 - i) houdt toezicht op en is verantwoordelijk voor de tenuitvoerlegging en correcte toepassing van de bepalingen van deze overeenkomst, bespreekt samenwerkingsgebieden dienaangaande en doet aanbevelingen ter zake;

- ii) treft maatregelen om geschillen over de interpretatie of de toepassing van de overeenkomst in overeenstemming met het bepaalde in titel I van deel VII te vermijden, en eventueel toch ontstane geschillen op te lossen;
 - iii) staat de EPO-Raad bij de uitoefening van zijn functies bij, onder meer door de indiening van aanbevelingen voor door de EPO-Raad te nemen besluiten;
 - iv) houdt toezicht op de ontwikkeling van de regionale integratie en van de economische en handelsbetrekkingen tussen de partijen;
 - v) houdt toezicht op en evalueert de gevolgen van de tenuitvoerlegging van deze overeenkomst voor de duurzame ontwikkeling van de partijen;
 - vi) bespreekt maatregelen ter bevordering van de handel, van investeringen en van zakelijke mogelijkheden tussen de partijen, en voert deze uit; en
 - vii) bespreekt alle aangelegenheden die onder deze overeenkomst vallen en alle kwesties die gevolgen kunnen hebben voor de verwezenlijking van de doelstellingen ervan.
- e) op ontwikkelingsgebied:
- i) staat de EPO-Raad bij bij de vervulling van zijn taken met betrekking tot aangelegenheden in verband met ontwikkelingssamenwerking die onder deze overeenkomst vallen;
 - ii) houdt toezicht op de tenuitvoerlegging van de samenwerkingsbepalingen in deze overeenkomst en coördineert maatregelen ter zake met andere donoren;

- iii) doet aanbevelingen over handelsgerelateerde samenwerking tussen de Partijen;
- iv) evalueert regelmatig de in deze overeenkomst genoemde samenwerkingsgebieden en doet in voorkomend geval aanbevelingen over het opnemen van nieuwe prioriteiten; en
- v) evalueert en bespreekt samenwerkingsaangelegenheden die de regionale integratie en de tenuitvoerlegging van deze overeenkomst betreffen.

ARTIKEL 107

Bevoegdheden van het Comité van hoge ambtenaren

1. Bij de uitoefening van zijn functies is het Comité van hoge ambtenaren bevoegd om:
 - a) voor de behandeling van binnen zijn bevoegdheid vallende aangelegenheden waar nodig gespecialiseerde comités, werkvergaderingen, werkgroepen of organen in te stellen, hun aanwijzingen te geven en er toezicht op te houden, en de samenstelling, de taken en het reglement van orde ervan vast te stellen, tenzij in deze overeenkomst anders is bepaald;
 - b) besluiten te nemen of aanbevelingen vast te stellen in de gevallen waarin deze overeenkomst hierin voorziet of wanneer de EPO-Raad hem deze uitvoeringsbevoegdheid heeft verleend. In gevallen waarin aan het Comité een dergelijke uitvoeringsbevoegdheid is verleend, neemt het Comité besluiten of doet het aanbevelingen overeenkomstig het bepaalde in artikel 105; en

- c) alle onder deze overeenkomst vallende kwesties te bespreken en in het kader van de uitoefening van zijn functies passende maatregelen te nemen.
2. Het Comité houdt speciale werkvergaderingen om zijn taken uit hoofde van lid 1, punt a), uit te voeren.
3. Het Comité stelt binnen drie (3) maanden na de datum van inwerkingtreding van deze overeenkomst zijn reglement van orde vast.

ARTIKEL 108

Raadgevend Comité van de EPO

1. Er wordt een Raadgevend Comité van de EPO opgericht, dat tot taak heeft het Comité van hoge ambtenaren bij te staan om de dialoog en de samenwerking tussen vertegenwoordigers van de particuliere sector, organisaties van het maatschappelijk middenveld, met inbegrip van de academische gemeenschap, en de sociale en economische partners te bevorderen. Die dialoog en samenwerking betreffen alle onder deze overeenkomst vallende kwesties die bij de tenuitvoerlegging van deze overeenkomst rijzen.
2. De EPO-Raad beslist op aanbeveling van het Comité van hoge ambtenaren over het lidmaatschap van het Raadgevend Comité van de EPO, teneinde een zo breed mogelijke vertegenwoordiging van alle belanghebbenden te waarborgen.

3. Het Raadgevend Comité van de EPO oefent zijn activiteiten uit wanneer het door het Comité van hoge ambtenaren wordt geraadpleegd, dan wel op eigen initiatief; het doet aanbevelingen aan het Comité van hoge ambtenaren. Vertegenwoordigers van de Partijen wonen de vergaderingen van het Raadgevend Comité van de EPO bij.

4. Het Raadgevend Comité van de EPO stelt binnen drie (3) maanden na zijn oprichting in overleg met het Comité van hoge ambtenaren zijn reglement van orde vast.

DEEL VII

VERMIJDEN EN BESLECHTEN VAN GESCHILLEN

ARTIKEL 109

Toepassingsgebied en doelstelling

1. Dit deel is van toepassing op elk geschil over de uitleg en toepassing van de bepalingen van deze overeenkomst, tenzij anders is bepaald.

2. Het doel van dit deel is geschillen tussen de Partijen over de uitleg en toepassing van deze overeenkomst te goeder trouw te vermijden of te beslechten en waar mogelijk tot een onderling overeengekomen oplossing te komen.

TITEL I

VERMIJDEN VAN GESCHILLEN

ARTIKEL 110

Overleg

1. De Partijen plegen overleg en streven ernaar elk geschil over de uitleg en toepassing van deze overeenkomst te goeder trouw op te lossen om tot een onderling overeengekomen oplossing te komen.
2. Een Partij verzoekt de andere Partij schriftelijk om overleg, met kopie aan het Comité van hoge ambtenaren, waarbij zij aangeeft om welke maatregel het gaat en met welke bepalingen van de overeenkomst de maatregel niet in overeenstemming zou zijn.
3. Tenzij de Partijen anders overeenkomen, vindt het overleg binnen twintig (20) dagen na de datum van ontvangst van het verzoek plaats op het grondgebied van de Partij waartegen de klacht gericht is. Het overleg wordt zestig (60) dagen na de datum van ontvangst van het verzoek door de Partij waartegen de klacht gericht is, geacht te zijn afgesloten, tenzij de Partijen overeenkomen het overleg voort te zetten. Alle tijdens het overleg verstrekte informatie wordt vertrouwelijk behandeld.
4. Overleg over urgente kwesties, zoals over bederfelijke waren of seizoensgebonden goederen, vindt zo snel als praktisch mogelijk en hoe dan ook binnen vijftien (15) dagen na de datum van ontvangst van het verzoek plaats, en wordt dertig (30) dagen na de datum van ontvangst van het verzoek geacht te zijn afgesloten, tenzij de Partijen overeenkomen het overleg voort te zetten.

5. Indien de Partij waartoe het verzoek om overleg gericht is niet binnen tien (10) dagen na de datum van ontvangst ervan reageert, indien het overleg niet binnen de in lid 3 of lid 4 van dit artikel genoemde termijnen plaatsvindt of indien het overleg is afgesloten zonder dat een onderling overeengekomen oplossing is bereikt, kan elk van beide Partijen verzoeken om het geschil overeenkomstig artikel 112 door arbitrage te beslechten.

6. De Partijen kunnen overeenkomen de in de leden 3 tot en met 5 genoemde termijnen te wijzigen wegens de complexiteit van de aangelegenheid of moeilijkheden die een van de Partijen ondervindt.

ARTIKEL 111

Bemiddeling

1. Indien het overleg niet tot een onderling overeengekomen oplossing leidt, kunnen de Partijen overeenkomen een beroep te doen op een bemiddelaar. Tenzij de Partijen anders overeenkomen, heeft het mandaat van de bemiddelaar betrekking op de in het verzoek om overleg genoemde aangelegenheid.

2. Elk van beide Partijen kan overgaan tot arbitrage overeenkomstig artikel 112 zonder eerst een beroep te doen op bemiddeling.

3. Tenzij de Partijen binnen vijftien (15) dagen na de datum van de overeenstemming over het verzoek om bemiddeling overeenstemming bereiken over een bemiddelaar, wijst de voorzitter van het Comité van hoge ambtenaren of diens vertegenwoordiger door loting een bemiddelaar aan uit de personen die op de in artikel 125 bedoelde lijst zijn opgenomen en die geen onderdaan van een van de partijen zijn. De loting vindt binnen vijfentwintig (25) dagen na de datum van indiening van het verzoek om bemiddeling plaats in aanwezigheid van een vertegenwoordiger van elk van de Partijen. De bemiddelaar roept de Partijen uiterlijk dertig (30) dagen na zijn aanwijzing bijeen. Hij ontvangt de stukken van elk van de Partijen uiterlijk vijftien (15) dagen voor de bijeenkomst en geeft uiterlijk vijfenveertig (45) dagen na zijn aanwijzing een advies.
4. Het advies van de bemiddelaar kan een aanbeveling omvatten over de wijze waarop het geschil in overeenstemming met de bepalingen van deze overeenkomst kan worden opgelost. Het advies van de bemiddelaar is niet bindend.
5. De Partijen kunnen overeenkomen de in lid 3 genoemde termijnen te wijzigen. De bemiddelaar kan op verzoek van een van de Partijen of op eigen initiatief eveneens besluiten die termijnen te wijzigen wegens moeilijkheden die de betrokken Partij ondervindt of wegens de complexiteit van de aangelegenheid.
6. De bemiddelingsprocedure, en in het bijzonder alle tijdens die procedure verstrekte informatie en door de Partijen ingenomen standpunten, blijven vertrouwelijk.

TITEL II

BESLECHTEN VAN GESCHILLEN

ARTIKEL 112

Inleiding van de arbitrageprocedure

1. Wanneer de Partijen er niet in zijn geslaagd het geschil door middel van het in artikel 110 bedoelde overleg op te lossen, kan de klagende Partij kennisgeven van de inleiding van de procedure tot instelling van een arbitragepanel, dat zal worden ingesteld overeenkomstig artikel 113.
2. Van de instelling van een arbitragepanel wordt schriftelijk kennisgegeven aan de Partij waartegen de klacht gericht is en aan het Comité van hoge ambtenaren. De klagende Partij vermeldt in zijn kennisgeving de specifieke maatregelen die in het geding zijn en legt duidelijk uit waarom die maatregelen een inbreuk op de bepalingen van deze overeenkomst zijn.

ARTIKEL 113

Instelling van het arbitragepanel

1. Een arbitragepanel bestaat uit drie arbiters.

2. Binnen tien (10) dagen na indiening van de kennisgeving van instelling van een arbitragepanel bij het Comité van hoge ambtenaren overleggen de Partijen met elkaar over de samenstelling van het arbitragepanel.
3. Indien de Partijen het binnen de in lid 2 van dit artikel genoemde termijn niet eens kunnen worden over de samenstelling van het arbitragepanel, wijst elke Partij binnen vijf (5) dagen een arbiter aan uit de overeenkomstig artikel 125 vastgestelde lijst van arbiters. Indien een van de Partijen nalaat haar arbiter te benoemen, wordt de arbiter van die Partij op verzoek van de andere Partij door de voorzitter van het Comité van hoge ambtenaren of diens vertegenwoordiger door loting aangewezen uit de overeenkomstig artikel 125 vastgestelde sublijst van die Partij.
4. Tenzij de Partijen binnen de in lid 2 van dit artikel gestelde termijn overeenstemming bereiken over de voorzitter van het arbitragepanel, benoemen de twee arbiters binnen vijf (5) dagen na hun benoeming vervolgens als voorzitter van het panel een derde arbiter die wordt gekozen uit de overeenkomstig artikel 125 vastgestelde lijst; zij stellen het Comité van hoge ambtenaren van die benoeming in kennis. Indien geen voorzitter van het panel wordt benoemd, kan elke Partij de voorzitter van het Comité van hoge ambtenaren of diens vertegenwoordiger verzoeken binnen vijf (5) dagen de voorzitter van het arbitragepanel door loting aan te wijzen uit de sublijst van voorzitters in de overeenkomstig artikel 125 vastgestelde lijst.
5. De datum van instelling van het arbitragepanel is de datum waarop de drie arbiters zijn aangewezen en hun benoeming hebben aanvaard overeenkomstig het krachtens artikel 120 vastgestelde reglement van orde.

ARTIKEL 114

Tussentijds panelverslag

1. Het arbitragepanel legt in de regel uiterlijk negentig (90) dagen na de datum van instelling ervan een tussentijds verslag met een beschrijving van het geschil en met zijn bevindingen en conclusies aan de Partijen voor. Wanneer het van oordeel is dat deze termijn niet kan worden gehaald, stelt de voorzitter van het arbitragepanel de Partijen en het Comité van hoge ambtenaren hiervan schriftelijk in kennis, met opgave van de redenen voor de vertraging en de datum waarop het panel zijn tussentijds verslag denkt te kunnen bekendmaken. In geen geval mag het tussentijds verslag later dan honderdtwintig (120) dagen na de instelling van het arbitragepanel worden uitgebracht. Een Partij kan het arbitragepanel binnen vijftien (15) dagen na de indiening van het tussentijds verslag schriftelijke opmerkingen over specifieke aspecten van het tussentijds verslag doen toekomen.
2. In dringende gevallen, zoals wanneer de zaak betrekking heeft op bederfelijke waren of seizoensgebonden goederen, stelt het arbitragepanel alles in het werk om zijn tussentijds verslag binnen dertig (30) dagen en hoe dan ook niet later dan vijfenveertig (45) dagen na zijn instelling uit te brengen. Een Partij kan binnen zeven (7) dagen nadat zij van het tussentijds verslag in kennis is gesteld het arbitragepanel schriftelijk verzoeken bepaalde aspecten van dat verslag te heroverwegen.
3. Het arbitragepanel kan het tussentijdse verslag naar aanleiding van schriftelijk commentaar van de Partijen wijzigen, en wanneer het dat zinvol acht, de zaak nader onderzoeken. In de definitieve uitspraak van het panel worden de in de tussentijdse fase naar voren gebrachte argumenten besproken en wordt duidelijk ingegaan op de vragen en opmerkingen van de Partijen.

ARTIKEL 115

Uitspraak van het arbitragepanel

1. Het arbitragepanel brengt zijn uitspraak binnen honderdtwintig (120) dagen na de datum van zijn instelling ter kennis aan de Partijen en aan het Comité van hoge ambtenaren.

Onverminderd het bepaalde in de eerste alinea, stelt de voorzitter van het arbitragepanel, wanneer die termijn niet kan worden gehaald, de Partijen en het Comité van hoge ambtenaren hiervan schriftelijk in kennis, met opgave van de redenen voor de vertraging en de datum waarop het panel zijn uitspraak denkt te kunnen bekendmaken. In geen geval mag van de uitspraak later dan honderdvijftig (150) dagen na de datum van de instelling van het panel kennis worden gegeven.

2. In dringende gevallen, zoals wanneer de zaak betrekking heeft op bederfelijke waren of seizoensgebonden goederen:

- a) geeft het arbitragepanel kennis van zijn uitspraak binnen zestig (60) dagen na de datum van zijn instelling;
- b) kan het arbitragepanel zo spoedig als praktisch mogelijk, en in ieder geval binnen zeven (7) dagen na zijn instelling, voorlopig beslissen of het de zaak dringend acht.

3. De uitspraak van het arbitragepanel bevat aanbevelingen over de vraag hoe de Partij waartegen de klacht gericht is, weer aan de overeenkomst kan voldoen.

4. Onverminderd de leden 6 tot en met 10 over de redelijke termijn, neemt de Partij waartegen de klacht gericht is, alle maatregelen die nodig zijn om de uitspraak van het arbitragepanel onmiddellijk en te goeder trouw na te leven.
5. Indien onmiddellijke naleving niet mogelijk is, trachten de Partijen overeenstemming te bereiken over de termijn waarbinnen zij de uitspraak zullen naleven. In dat geval geeft de Partij waartegen de klacht gericht is uiterlijk eenentwintig (21) dagen na de kennisgeving van de uitspraak van het arbitragepanel aan de Partijen, de klagende Partij en het Comité van hoge ambtenaren kennis van de tijd die voor naleving nodig zal zijn.
6. Indien de Partijen het niet eens worden over de redelijke termijn voor naleving van de uitspraak van het arbitragepanel, verzoekt de klagende Partij het arbitragepanel binnen veertien (14) dagen na de kennisgeving krachtens lid 1 schriftelijk om die termijn vast te stellen. Dit verzoek wordt tegelijkertijd meegedeeld aan de Partij waartegen de klacht gericht is en aan het Comité van hoge ambtenaren. Het arbitragepanel stelt de Partijen en het Comité van hoge ambtenaren binnen eenentwintig (21) dagen na de indiening van het verzoek in kennis van zijn besluit ter zake.
7. Indien het oorspronkelijke arbitragepanel, of één of meer van de leden ervan, niet opnieuw bijeen kunnen komen, is de procedure van artikel 113 van toepassing. De termijn voor de kennisgeving van de uitspraak bedraagt vijfendertig (35) dagen vanaf de datum van indiening van het in lid 6 van dit artikel bedoelde verzoek.

8. Bij de vaststelling van de redelijke termijn houdt het arbitragepanel rekening met de tijd die het de Partij waartegen de klacht gericht is normaliter kost om wettelijke of bestuursrechtelijke maatregelen goed te keuren die vergelijkbaar zijn met die welke door die Partij noodzakelijk worden geacht om naleving te waarborgen, en met name met de moeilijkheden die de OAG-partnerstaat/partnerstaten kan/kunnen ondervinden door het ontbreken van de vereiste capaciteit.
9. De Partijen kunnen de redelijke termijn in onderling overleg verlengen.

ARTIKEL 116

Onderzoek van maatregelen die zijn getroffen om de uitspraak van het arbitragepanel na te leven

1. De Partij waartegen de klacht gericht is, stelt de klagende Partij en het Comité van hoge ambtenaren voor afloop van de redelijke termijn in kennis van de maatregelen die zij heeft getroffen om de uitspraak van het arbitragepanel na te leven.
2. Wanneer de Partij waartegen de klacht gericht is, bij afloop van de redelijke termijn niet heeft voldaan aan lid 1 van dit artikel, kan de klagende Partij, na kennisgeving aan de partij waartegen de klacht gericht is en het Comité van hoge ambtenaren, overeenkomstig artikel 118, lid 2, passende maatregelen nemen.
3. Indien de Partijen het oneens zijn over de vraag of de Partij waartegen de klacht gericht is, de bepalingen van deze overeenkomst weer naleeft, kan elke Partij het arbitragepanel daarover schriftelijk om een uitspraak verzoeken. In dat verzoek wordt vermeld om welke specifieke maatregel het gaat en wordt duidelijk uitgelegd waarom die maatregel al dan niet in overeenstemming is met de bepalingen van de overeenkomst en de uitspraak van het arbitragepanel.

4. Het arbitragepanel streeft ernaar zijn uitspraak binnen vijfenveertig (45) dagen na de datum van indiening van het in lid 3 bedoelde verzoek mee te delen. In dringende gevallen, zoals wanneer de zaak betrekking heeft op bederfelijke waren of seizoensgebonden goederen, deelt het arbitragepanel zijn uitspraak binnen dertig (30) dagen na de datum van indiening van het verzoek mede.

5. Indien het oorspronkelijke arbitragepanel, of één of meer van de leden ervan, niet binnen vijftien (15) dagen opnieuw bijeen kunnen komen, is de procedure van artikel 113 van toepassing. In dat geval bedraagt de termijn voor de kennisgeving van de uitspraak tachtig (80) dagen na de datum van indiening van het in lid 3 van dit artikel bedoelde verzoek.

ARTIKEL 117

Tijdelijke maatregelen bij niet-naleving

1. Indien de Partij waartegen de klacht gericht is, niet voor afloop van de redelijke termijn kennisgeeft van de maatregelen die zijn getroffen om de uitspraak van het arbitragepanel na te leven, of indien het arbitragepanel oordeelt dat de maatregel waarvan overeenkomstig artikel 116, lid 1, kennis is gegeven, niet in overeenstemming is met de verplichtingen van die Partij uit hoofde van deze overeenkomst, mag de klagende Partij na kennisgeving aan de Partij waartegen de klacht gericht is, passende maatregelen nemen.

2. Wanneer de klagende Partij dergelijke maatregelen vaststelt, streeft zij ernaar maatregelen te kiezen die zo min mogelijk van invloed zijn op de verwezenlijking van de doelstellingen van deze overeenkomst en houdt zij rekening met de gevolgen ervan voor de economie van de Partij waartegen de klacht gericht is. Wanneer de EU het recht heeft verkregen dergelijke maatregelen te treffen, kiest zij bovendien maatregelen die er specifiek op zijn gericht de OAG-partnerstaat waarvan is vastgesteld dat zijn maatregelen een inbreuk op deze overeenkomst vormen, tot naleving te brengen.

3. Op elk tijdstip na afloop van de redelijke termijn kan de klagende Partij de Partij waartegen de klacht gericht is, verzoeken om een aanbod van tijdelijke compensatie; de Partij waartegen de klacht gericht is, doet een dergelijk aanbod.

4. De compensatie of de retorsiemaatregelen zijn van tijdelijke aard en worden slechts toegepast totdat de maatregel waarvan is vastgesteld dat deze in strijd is met de bepalingen van deze overeenkomst, is ingetrokken of is gewijzigd en met die bepalingen in overeenstemming is gebracht, of totdat de Partijen zijn overeengekomen hun geschil bij te leggen.

ARTIKEL 118

Onderzoek van nalevingsmaatregelen die zijn getroffen na de vaststelling van passende maatregelen

1. De Partij waartegen de klacht gericht is, stelt de andere Partij en het Comité van hoge ambtenaren in kennis van de maatregelen die zij heeft getroffen om de uitspraak van het arbitragepanel na te leven en verzoekt in die kennisgeving om beëindiging van de toepassing van passende maatregelen door de klagende Partij.

2. Indien de Partijen niet binnen dertig (30) dagen na de datum van kennisgeving overeenstemming bereiken over de verenigbaarheid van de maatregel waarvan is kennisgegeven met de bepalingen van deze overeenkomst, verzoekt de klagende Partij het arbitragepanel schriftelijk hierover uitspraak te doen. Dit verzoek wordt meegedeeld aan de Partij waartegen de klacht gericht is en aan het Comité van hoge ambtenaren. Het arbitragepanel stelt de Partijen en het Comité van hoge ambtenaren binnen vijfenveertig (45) dagen na de indiening van het verzoek in kennis van zijn uitspraak.

3. Indien het arbitragepanel oordeelt dat een maatregel die is getroffen om de uitspraak na te leven niet met de bepalingen van deze overeenkomst in overeenstemming is, besluit het of de klagende Partij passende maatregelen mag blijven toepassen. Indien het arbitragepanel oordeelt dat een maatregel die is getroffen om de uitspraak na te leven, in overeenstemming met de bepalingen van deze overeenkomst is, worden de passende maatregelen onmiddellijk na die uitspraak beëindigd.

4. Indien het oorspronkelijke arbitragepanel, of één of meer van de leden ervan, niet opnieuw bijeen kunnen komen, is de procedure van artikel 113 van toepassing. De termijn voor de kennisgeving van de uitspraak bedraagt zestig (60) dagen na de datum van indiening van het in lid 2 van dit artikel bedoelde verzoek.

TITEL III

GEMEENSCHAPPELIJKE BEPALINGEN

ARTIKEL 119

Onderling overeengekomen oplossing

De Partijen kunnen te allen tijde een oplossing voor een onder dit deel vallend geschil overeenkomen; zij stellen het Comité van hoge ambtenaren daarvan in kennis. Indien de oplossing ingevolge de desbetreffende interne procedures van een van de Partijen goedkeuring vergt, verwijst de kennisgeving naar dat vereiste en wordt de procedure opgeschort. Indien een dergelijke goedkeuring niet vereist is, of nadat is kennisgegeven van de afronding van die interne procedures, wordt de procedure beëindigd.

ARTIKEL 120

Reglement van orde

De procedure voor de beslechting van geschillen wordt geregeld in een reglement van orde dat de EPO-Raad binnen zes (6) maanden na de datum van inwerkingtreding van deze overeenkomst vaststelt.

ARTIKEL 121

Inlichtingen en technisch advies

Het arbitragepanel kan op verzoek van een Partij of op eigen initiatief bij alle bronnen die het passend acht, met inbegrip van de bij het geschil betrokken Partijen, inlichtingen voor de arbitrageprocedure inwinnen. Het arbitragepanel heeft tevens het recht relevante deskundigen om advies te vragen wanneer het dat nuttig acht. Belanghebbende natuurlijke of rechtspersonen uit de Partijen en andere derden kunnen overeenkomstig het krachtens artikel 120 vastgestelde reglement van orde als amicus curiae opmerkingen bij het arbitragepanel indienen. Alle op deze manier verkregen inlichtingen worden meegedeeld aan de Partijen, die hierover opmerkingen kunnen indienen.

ARTIKEL 122

Taal van de stukken en opmerkingen

1. Voor de schriftelijke stukken en de mondelinge opmerkingen van de Partijen wordt een van de officiële talen van die Partijen gebruikt.
2. De Partijen streven ernaar om voor een specifieke procedure in het kader van dit deel een gemeenschappelijke werktal overeen te komen. Indien die Partijen niet tot overeenstemming kunnen komen over een gemeenschappelijke werktal, draagt elk van de Partijen de zorg en de kosten voor de vertaling van haar schriftelijke stukken en voor vertolking tijdens hoorzittingen in de taal die is gekozen door de Partij waartegen de klacht gericht is, tenzij die taal een officiële taal van die Partij is¹.

ARTIKEL 123

Interpretatieregels

1. Arbitragepanels leggen de bepalingen van deze overeenkomst uit volgens de gebruikelijke regels voor de interpretatie van het internationaal publiekrecht, met inbegrip van die welke in het Verdrag van Wenen inzake het verdragenrecht, dat op 23 mei 1969 in Wenen is ondertekend, zijn neergelegd.
2. De interpretaties en uitspraken van een arbitragepanel kunnen de rechten en verplichtingen uit hoofde van deze overeenkomst niet verruimen of beperken.

¹ Voor de toepassing van dit artikel zijn de officiële talen die welke zijn vermeld in artikel 146.

ARTIKEL 124

Procedure voor uitspraken van het arbitragepanel

1. Het arbitragepanel stelt alles in het werk om elk besluit bij consensus te nemen. Wanneer het niet mogelijk is bij consensus tot een besluit te komen, wordt een besluit bij meerderheid van stemmen genomen.
2. De uitspraak van het arbitragepanel vermeldt de geconstateerde feiten, de toepasselijkheid van de relevante bepalingen van deze overeenkomst en de motivering van alle bevindingen, aanbevelingen of conclusies. Het Comité van hoge ambtenaren maakt de uitspraak van het arbitragepanel openbaar.
3. De uitspraak van arbitragepanels is definitief en bindend voor Partijen.

ARTIKEL 125

Lijst van arbiters

1. Het Comité van hoge ambtenaren stelt uiterlijk zes (6) maanden na de datum van inwerkingtreding van deze overeenkomst een lijst op van ten minste vijftien (15) personen die bereid en in staat zijn om als arbiter op te treden. De lijst bestaat uit drie sublijsten: voor elke Partij een sublijst met personen die als arbiter kunnen optreden en een sublijst met personen die geen onderdaan van een van de Partijen zijn en die beschikbaar zijn om als voorzitter van het arbitragepanel te fungeren. Elke sublijst bevat ten minste vijf (5) personen. Het Comité van hoge ambtenaren zorgt ervoor dat de lijst overeenkomstig het krachtens artikel 120 vastgestelde reglement van orde altijd op dit niveau wordt gehandhaafd.

2. Indien een of meer van de sublijsten ten tijde van een kennisgeving overeenkomstig artikel 113, lid 2, niet zijn vastgesteld of niet voldoende namen bevatten, worden de arbiters door loting aangewezen uit de personen die door een van de Partijen of door beide formeel zijn voorgesteld voor die sublijst. Indien slechts één Partij namen heeft voorgesteld, worden de drie arbiters door loting aangewezen uit die namen.
3. Indien er geen overeenkomstig lid 1 vastgestelde lijst van arbiters bestaat en niet overeenkomstig lid 2 namen van arbiters zijn voorgesteld, verzoekt de Partij die de arbitrage inleidt, de secretaris-generaal van het Permanent Hof van Arbitrage om als benoemende instantie te fungeren.
4. De arbiters moeten over gespecialiseerde kennis en ervaring op het gebied van het recht en de internationale handel beschikken. Zij zijn onafhankelijk, treden op persoonlijke titel op, nemen geen instructies aan van enige organisatie of overheid, zijn niet verbonden aan de overheid van een van de Partijen en houden zich aan de aan het uit hoofde van artikel 120 vastgestelde reglement van orde gehechte gedragscode.

ARTIKEL 126

Verhouding tot de geschillenbeslechting in de WTO

1. Arbitragepanels die krachtens deze overeenkomst zijn opgericht doen geen uitspraak in geschillen die verband houden met de rechten of verplichtingen van elke Partij krachtens WTO-overeenkomsten.

2. Een beroep op de bepalingen in deze overeenkomst over de beslechting van geschillen doet geen afbreuk aan enige rechtsvordering in het kader van de WTO, met inbegrip van die tot beslechting van een geschil. Wanneer echter een Partij in verband met een specifieke maatregel een procedure voor de beslechting van een geschil heeft ingeleid, hetzij krachtens deze titel, hetzij krachtens de WTO-overeenkomst, leidt deze in verband met dezelfde maatregel geen procedure voor geschillenbeslechting in het andere forum in totdat de eerste procedure is afgesloten. Bovendien mag een Partij in verband met een inbreuk op een identieke verplichting uit hoofde van deze overeenkomst en uit hoofde van de WTO-overeenkomst niet in beide fora een procedure inleiden. In dat geval mag een Partij, zodra een procedure voor geschillenbeslechting is ingeleid, geen procedure ten aanzien van de identieke verplichting uit hoofde van de andere overeenkomst meer inleiden in het andere forum, tenzij het gekozen forum om procedurele of bevoegdheidsredenen geen uitspraak doet.

3. Met betrekking tot een specifieke maatregel mag een Partij als volgt een procedure voor geschillenbeslechting inleiden krachtens dit deel of krachtens de WTO-overeenkomst:

- a) procedures voor geschillenbeslechting krachtens dit deel worden geacht te zijn ingeleid wanneer een Partij overeenkomstig artikel 112 een verzoek om instelling van een panel indient en worden geacht te zijn beëindigd wanneer het arbitragepanel overeenkomstig artikel 115 zijn uitspraak ter kennis brengt van de Partijen en het Comité van hoge ambtenaren of wanneer overeenkomstig artikel 119 een onderling overeengekomen oplossing is gevonden;
- b) procedures voor geschillenbeslechting krachtens de WTO-overeenkomst worden geacht te zijn ingeleid wanneer een Partij overeenkomstig artikel 6 van het memorandum van overeenstemming inzake de regels en procedures betreffende de beslechting van geschillen een verzoek om instelling van een panel indient en worden geacht te zijn beëindigd wanneer het Orgaan voor geschillenbeslechting van de WTO overeenkomstig artikel 16 en artikel 17, lid 14, van het memorandum het verslag van het WTO-panel respectievelijk, in voorkomend geval, het verslag van de Beroepsinstantie goedkeurt.

4. Deze overeenkomst belet een partij niet een schorsing van verplichtingen die is toegestaan door het Orgaan voor geschillenbeslechting van de WTO, ten uitvoer te leggen. De WTO-overeenkomst belet een Partij niet om verplichtingen uit hoofde van deze overeenkomst te schorsen.

ARTIKEL 127

Termijnen

1. Alle in dit deel vastgestelde termijnen, met inbegrip van die waarbinnen arbitragepanels hun uitspraken bekend moeten maken, worden gerekend in kalenderdagen vanaf de dag die volgt op de dag waarop het desbetreffende besluit wordt genomen of het desbetreffende feit plaatsvindt.
2. De Partijen kunnen in onderling overleg alle in dit deel vermelde termijnen verlengen.

DEEL VIII

ALGEMENE UITZONDERINGEN

ARTIKEL 128

Algemene uitzonderingsclausule

Mits de hieronder bedoelde maatregelen niet zodanig worden toegepast dat zij een middel tot willekeurige of ongerechtvaardigde discriminatie tussen de Partijen bij soortgelijke omstandigheden of een verkapte beperking van de internationale handel vormen, wordt geen bepaling in deze overeenkomst uitgelegd als beletsel voor het vaststellen of toepassen door de EU of de OAG-partnerstaat/partnerstaten van maatregelen die:

- a) noodzakelijk zijn voor de bescherming van de openbare veiligheid en de openbare zeden of de handhaving van de openbare orde;
- b) noodzakelijk zijn voor de bescherming van het leven of de gezondheid van mensen, dieren of planten;
- c) verband houden met de invoer of de uitvoer van goud of zilver;
- d) noodzakelijk zijn voor de handhaving van wet- of regelgeving die niet strijdig is met deze overeenkomst, met inbegrip van maatregelen voor de handhaving van douanevoorschriften, de handhaving van monopolies waarvan de werking in overeenstemming is met artikel II, lid 4, en artikel XVII van de GATT, de bescherming van octrooien, handelsmerken, auteurs- of reproductierechten en de voorkoming van misleidende praktijken;

- e) betrekking hebben op de voortbrengselen van gevangenisarbeid;
- f) zijn opgelegd voor de bescherming van nationaal artistiek, historisch of archeologisch erfgoed;
- g) betrekking hebben op de instandhouding van uitputbare natuurlijke hulpbronnen, mits de toepassing van zulke maatregelen met beperking van de binnenlandse productie of het binnenlandse verbruik gepaard gaat;
- h) uitvoering geven aan verplichtingen die voortvloeien uit een intergouvernementele grondstoffenovereenkomst die beantwoordt aan criteria die aan de overeenkomstsluitende Partijen bij de GATT zijn voorgelegd en niet door hen zijn afgewezen of die zelf aan die Partijen is voorgelegd en niet is afgewezen¹;
- i) noodzakelijke beperkingen stellen aan de uitvoer van binnenlandse grondstoffen om te verzekeren dat de binnenlandse verwerkende industrie over voldoende van deze grondstoffen beschikt in perioden waarin de binnenlandse prijzen ervan als onderdeel van een stabilisatieprogramma van de overheid onder de wereldmarktprijs worden gehouden; dergelijke maatregelen mogen echter niet worden gebruikt voor de bescherming van de binnenlandse industrie of om de uitvoer van deze industrie te vergroten en mogen niet strijdig zijn met de niet-discriminatiebepalingen van deze overeenkomst;
- j) van wezenlijk belang zijn voor het verwerven of distribueren van producten die in het algemeen of plaatselijk zeldzaam zijn, mits dergelijke maatregelen in overeenstemming zijn met het beginsel dat de EU en de OAG-partnerstaat/partnerstaten recht hebben op een billijk aandeel in het internationale aanbod van dergelijke producten, en mits dergelijke maatregelen, wanneer zij niet in overeenstemming zijn met andere bepalingen van deze overeenkomst, worden beëindigd zodra de omstandigheden die aanleiding hebben gegeven tot de maatregelen, niet meer bestaan.

¹ De in dit punt bedoelde uitzondering geldt voor elke grondstoffenovereenkomst die beantwoordt aan de beginselen die door de Economische en Sociale Raad van de GATT bij Resolutie 30 (IV) van 28 maart 1947 zijn goedgekeurd.

ARTIKEL 129

Uitzonderingen op grond van veiligheidsoverwegingen

1. Geen enkele bepaling in deze overeenkomst mag zodanig worden uitgelegd dat zij:
 - a) de EU of de OAG-partnerstaat/partnerstaten verplicht gegevens te verstrekken waarvan openbaarmaking naar hun oordeel tegen hun wezenlijke veiligheidsbelangen indruist; of
 - b) de EU of de OAG-partnerstaat/partnerstaten belet maatregelen te nemen die zij ter bescherming van hun wezenlijke veiligheidsbelangen nodig achten en die:
 - i) betrekking hebben op splijtstoffen of de stoffen waaruit zij worden vervaardigd;
 - ii) betrekking hebben op de handel in wapens, munitie en oorlogstuig en op de handel in andere goederen en materialen die direct of indirect wordt gedreven met het doel een krijgsmacht te bevoorraden;
 - iii) betrekking hebben op overheidsopdrachten die onontbeerlijk zijn voor de nationale veiligheid of de nationale defensie;
 - iv) in tijden van oorlog of ernstige internationale spanningen worden genomen; of

- c) de EU of de OAG-partnerstaat/partnerstaten belet maatregelen te nemen tot uitvoering van de verplichtingen die zij in het kader van het Handvest van de Verenigde Naties, ondertekend in San Francisco op 26 juni 1945, op zich heeft/hebben genomen met het oog op de handhaving van de internationale vrede en veiligheid.
2. Het Comité van hoge ambtenaren wordt zo volledig mogelijk ingelicht over maatregelen die krachtens lid 1, punten b) en c), worden genomen en over de beëindiging daarvan.

ARTIKEL 130

Belastingen

1. Geen enkele bepaling in deze overeenkomst of in een in het kader van deze overeenkomst getroffen regeling wordt uitgelegd als beletsel voor een Partij om bij de toepassing van de desbetreffende bepalingen van haar belastingwetgeving een onderscheid te maken tussen belastingbetalers die niet in dezelfde situatie verkeren, in het bijzonder met betrekking tot hun verblijfplaats of de plaats waar hun kapitaal is geïnvesteerd.
2. Geen enkele bepaling in deze overeenkomst of in een in het kader van deze overeenkomst getroffen regeling wordt uitgelegd als beletsel voor het vaststellen of toepassen van maatregelen ter voorkoming van belastingontwijking of -ontduiking in overeenstemming met de fiscale bepalingen van overeenkomsten inzake voorkoming van dubbele belastingheffing, andere belastingregelingen of binnenlandse belastingwetten.
3. Geen enkele bepaling in deze overeenkomst heeft gevolgen voor de rechten en verplichtingen van de Partijen uit hoofde van enig belastingverdrag. In geval van strijdigheid tussen deze overeenkomst en een dergelijk verdrag heeft dat verdrag voorrang voor zover het de strijdige bepalingen betreft.

DEEL IX

ALGEMENE EN SLOTBEPALINGEN

ARTIKEL 131

Betalingsbalansmoeilijkheden

1. In geval van ernstige moeilijkheden of dreigende ernstige moeilijkheden op het gebied van de betalingsbalans en de buitenlandse financiële positie mag een Partij beperkende maatregelen ten aanzien van de handel in goederen instellen of handhaven.
2. De Partijen vermijden de toepassing van beperkende maatregelen als bedoeld in lid 1 zoveel mogelijk.
3. Beperkende maatregelen die krachtens dit artikel worden ingesteld of gehandhaafd, dienen niet-discriminerend en van beperkte duur te zijn en mogen niet verder reiken dan hetgeen noodzakelijk is om de moeilijkheden betreffende de betalingsbalans en de buitenlandse financiële positie op te lossen. Zij dienen in voorkomend geval in overeenstemming te zijn met de voorwaarden van de WTO-overeenkomsten en de Statuten van het Internationaal Monetair Fonds (IMF).
4. Wanneer een Partij beperkende maatregelen of wijzigingen daarin vaststelt of handhaaft, stelt zij de andere Partij en de EPO-Raad daarvan onverwijld in kennis en legt zij zo spoedig mogelijk een tijdschema voor de opheffing van die maatregelen voor.

5. In de EPO-Raad wordt onverwijld overleg gepleegd; tijdens dit overleg worden de betalingsbalanspositie van de betrokken Partij en de in het kader van dit artikel ingestelde of gehandhaafde beperkingen beoordeeld, waarbij onder meer rekening wordt gehouden met de volgende factoren:

- a) de aard en de omvang van de betalingsbalans en van de moeilijkheden met betrekking tot de buitenlandse financiële positie;
- b) het externe economische en handelsklimaat;
- c) andere corrigerende maatregelen die kunnen worden genomen.

6. Het overleg heeft betrekking op de verenigbaarheid van de beperkende maatregelen met de leden 3 en 4. Alle bevindingen van statistische en andere aard met betrekking tot deviezen, monetaire reserves en de betalingsbalans die van het IMF afkomstig zijn, worden aanvaard, en de conclusies worden gebaseerd op het oordeel van het IMF over de betalingsbalans en de buitenlandse financiële positie van de partij die de maatregel heeft vastgesteld of gehandhaafd.

ARTIKEL 132

Definitie van de Partijen en naleving van verplichtingen

1. De Partijen bij deze overeenkomst zijn de Republiek Kenia en elke andere Partij bij het Verdrag tot oprichting van de Oost-Afrikaanse Gemeenschap die overeenkomstig artikel 144 van deze overeenkomst toetreedt tot deze overeenkomst (hier de “OAG-partnerstaat/partnerstaten” genoemd), enerzijds, en de Europese Unie (hier de “EU” genoemd), anderzijds.

2. Voor de toepassing van deze overeenkomst heeft de term “Partij” naargelang van het geval betrekking op de OAG-partnerstaat/partnerstaten of op de EU. De term “Partijen” heeft betrekking op de OAG-partnerstaten en de EU.

3. De OAG-partnerstaat/partnerstaten kunnen een van hun vertegenwoordigers een mandaat geven om namens hen op te treden in alle aangelegenheden waarop deze overeenkomst van toepassing is.

4. De Partijen treffen alle algemene en bijzondere maatregelen die vereist zijn om aan hun verplichtingen krachtens deze overeenkomst te voldoen en zien erop toe dat zij de in deze overeenkomst neergelegde doelstellingen in acht nemen.

ARTIKEL 133

Contactpunten

1. Om de communicatie met betrekking tot de doeltreffende tenuitvoerlegging van deze overeenkomst te vergemakkelijken, wijzen de Partijen bij de datum van inwerkingtreding van deze overeenkomst elk een contactpunt voor de uitwisseling van informatie aan. De aanwijzing van contactpunten voor de uitwisseling van informatie doet geen afbreuk aan de specifieke aanwijzing van bevoegde instanties in het kader van specifieke bepalingen van deze overeenkomst.

2. Wanneer de contactpunten voor de uitwisseling van informatie daarom verzoeken, geeft elk van de Partijen aan welk bureau of welke ambtenaar verantwoordelijk is voor enige aangelegenheid die betrekking heeft op de tenuitvoerlegging van deze overeenkomst en verleent zij de nodige hulp om de communicatie met de verzoekende Partij te vergemakkelijken.

3. Elke Partij verstrekt in voorkomend geval op verzoek van de andere Partij en voor zover de wettelijke mogelijkheid daartoe bestaat, informatie en beantwoordt onverwijld elke vraag van de andere Partij over een bestaande of voorgestelde maatregel die gevolgen kan hebben voor de handel tussen de Partijen.

ARTIKEL 134

Transparantie en vertrouwelijkheid

1. Elke Partij ziet erop toe dat alle wetten, regelingen, procedures en administratieve beschikkingen van algemene aard alsmede alle internationale verbintenissen over enige handelseaangelegenheid die onder deze overeenkomst valt, onverwijld gepubliceerd of openbaar gemaakt worden en onder de aandacht van de andere Partij worden gebracht.
2. Onverminderd specifieke transparantiebepalingen in deze overeenkomst wordt de in dit artikel bedoelde informatie geacht te zijn verstrekt wanneer de informatie ter beschikking is gesteld van de regering(en) van de OAG-partnerstaat/partnerstaten en van de Europese Commissie of van de WTO of wanneer de informatie beschikbaar is gemaakt op de officiële, voor iedereen kosteloos toegankelijke websites van de Partijen.
3. Geen enkele bepaling in deze overeenkomst verplicht een Partij ertoe vertrouwelijke informatie te verstrekken wanneer bekendmaking ervan de rechtshandhaving belemmert, anderszins in strijd is met het openbaar belang of schadelijk is voor de rechtmatige handelsbelangen van bepaalde openbare of particuliere ondernemingen, tenzij bekendmaking nodig mocht zijn in het kader van een procedure voor geschillenbeslechting ingevolge deel VII. Wanneer een krachtens artikel 113 opgericht panel bekendmaking nodig acht, ziet het erop toe dat de vertrouwelijkheid volledig in acht wordt genomen.

ARTIKEL 135

Ultraperifere gebieden van de Europese Unie

1. Gezien de geografische nabijheid van bepaalde ultraperifere gebieden van de EU en de OAG-partnerstaat/partnerstaten en ter versterking van de economische en sociale banden tussen die gebieden en de OAG-partnerstaat/partnerstaten, streven de Partijen ernaar de samenwerking tussen die ultraperifere gebieden van de EU en de OAG-partnerstaat/partnerstaten op alle door deze overeenkomst bestreken gebieden te bevorderen.
2. De in lid 1 genoemde doelen worden waar mogelijk ook nagestreefd door de gezamenlijke deelname van de OAG-partnerstaat/partnerstaten en die ultraperifere gebieden van de EU in de kaderprogramma's en specifieke programma's van de EU op door deze overeenkomst bestreken gebieden te stimuleren.
3. De EU streeft naar coördinatie van de verschillende financiële instrumenten van het cohesie- en ontwikkelingsbeleid van de EU, teneinde de samenwerking tussen de OAG-partnerstaat/partnerstaten en die ultraperifere gebieden van de EU op door deze overeenkomst bestreken gebieden te stimuleren.
4. Geen enkele bepaling in deze overeenkomst belet de toepassing door de EU van bestaande maatregelen uit hoofde van artikel 349 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie die de verbetering van de structurele economische en sociale situatie van haar ultraperifere gebieden beogen.

ARTIKEL 136

Relatie tot andere overeenkomsten

1. Met uitzondering van de bepalingen inzake ontwikkelingssamenwerking in deel 3, titel II, van de Overeenkomst van Cotonou of de daarmee overeenstemmende bepalingen van de vervolgovereenkomst daarvan, hebben in geval van strijdigheid tussen de bepalingen van deze overeenkomst en die van deel 3, titel II, van de Overeenkomst van Cotonou of de daarmee overeenstemmende bepalingen van de vervolgovereenkomst daarvan, de bepalingen van deze overeenkomst voorrang.
2. In geval van strijdigheid tussen de bepalingen van deel V van deze overeenkomst en de Overeenkomst van Cotonou of de vervolgovereenkomst daarvan, hebben de bepalingen van de Overeenkomst van Cotonou of de daarmee overeenstemmende bepalingen van de vervolgovereenkomst daarvan voorrang.
3. Geen enkele bepaling in deze overeenkomst wordt uitgelegd als beletsel voor de goedkeuring door een Partij van passende maatregelen uit hoofde van de Overeenkomst van Cotonou of de daarmee overeenstemmende bepalingen van de vervolgovereenkomst daarvan die stroken met deze overeenkomst.

ARTIKEL 137

Relatie tot de WTO-overeenkomsten

De Partijen zijn het erover eens dat geen enkele bepaling in deze overeenkomst hen verplicht te handelen op een wijze die in strijd is met de WTO-overeenkomsten.

ARTIKEL 138

Kennisgevingen

Krachtens deze overeenkomst vereiste kennisgevingen geschieden schriftelijk en worden naargelang van het geval gericht aan de regering(en) van de OAG-partnerstaat/partnerstaten of aan de Europese Commissie.

ARTIKEL 139

Inwerkingtreding

1. Deze overeenkomst wordt ondertekend en geratificeerd, of goedgekeurd volgens de toepasselijke grondwettelijke of interne voorschriften en procedures van de respectieve Partijen.
2. Deze overeenkomst treedt in werking op de eerste dag van de tweede maand die volgt op die waarin de Partijen elkaar ervan in kennis hebben gesteld dat de in lid 1 bedoelde interne juridische procedures zijn afgerond.
3. De kennisgevingen van de inwerkingtreding van deze overeenkomst worden in het geval van de OAG-partnerstaat/partnerstaten gericht aan de desbetreffende depositarissen van deze overeenkomst in de OAG-partnerstaat/partnerstaten, en in het geval van de EU aan de secretaris-generaal van de Raad van de Europese Unie, die de gezamenlijke depositarissen van deze overeenkomst zijn. Elke depositaris geeft de andere depositaris kennis van de ontvangst van de laatste akte van bekrachtiging, waaruit blijkt dat de interne juridische procedures voor de inwerkingtreding van deze overeenkomst zijn afgerond.

ARTIKEL 140

Opzegging

1. Elke OAG-partnerstaat of de EU kan deze overeenkomst door schriftelijke kennisgeving aan de andere Partij opzeggen.
2. De opzegging wordt één jaar na de kennisgeving van kracht.

ARTIKEL 141

Territoriaal toepassingsgebied

Deze overeenkomst is van toepassing op, enerzijds, elk grondgebied waarop het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie van toepassing zijn, en, anderzijds, het grondgebied van de OAG-partnerstaat/partnerstaten. Verwijzingen naar “grondgebied” in deze overeenkomst worden in die zin begrepen.

ARTIKEL 142

Evaluatieclausule

1. Deze overeenkomst wordt elke vijf (5) jaar vanaf de datum van inwerkingtreding ervan geëvalueerd.
2. Wat de tenuitvoerlegging van deze overeenkomst betreft, kan een Partij voorstellen de samenwerking op handelsgebied gezien de bij de tenuitvoerlegging ervan opgedane ervaring aan te passen.
3. Onverminderd in lid 1 zijn de Partijen het erover eens dat deze overeenkomst kan worden herzien in het licht van het verstrijken van de Overeenkomst van Cotonou of de vervolgovereenkomst daarvan.

ARTIKEL 143

Wijzigingsclausule

1. De Partijen kunnen schriftelijk overeenkomen deze overeenkomst te wijzigen. Een Partij kan voorstellen tot wijziging van deze overeenkomst voor bespreking voorleggen aan de EPO-Raad. De andere Partij kan binnen negentig (90) dagen na de datum van ontvangst van het wijzigingsvoorstel daarover opmerkingen indienen.

2. Indien de EPO-Raad wijzigingen van deze overeenkomst goedkeurt, worden die wijzigingen aan de Partijen voorgelegd voor bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring overeenkomstig hun respectieve grondwettelijke of interne juridische eisen.

3. Een wijziging treedt op een door de Partijen overeengekomen datum in werking nadat de Partijen schriftelijke kennisgevingen met elkaar hebben uitgewisseld waarin zij verklaren dat hun respectieve toepasselijke wettelijke vereisten en procedures volledig zijn afgerond.

ARTIKEL 144

Toetreding van Partijen bij het Verdrag tot oprichting van de Oost-Afrikaanse Gemeenschap

1. Deze overeenkomst staat open voor toetreding door elke staat die Partij is bij het Verdrag tot oprichting van de Oost-Afrikaanse Gemeenschap. Verzoeken om toetreding worden bij de EPO-Raad ingediend.

2. De Partijen onderzoeken de gevolgen van de toetreding van de in lid 1 bedoelde staat/staten tot deze overeenkomst. De EPO-Raad kan zo nodig overgangs- of wijzigingsmaatregelen vaststellen.

ARTIKEL 145

Toetreding van nieuwe leden tot de Europese Unie

1. De EU stelt de OAG-partnerstaat/partnerstaten in kennis van elk verzoek van een derde land om toetreding tot de EU.
2. Tijdens de onderhandelingen tussen de EU en een derde land als bedoeld in lid 1 streeft de EU ernaar:
 - a) op verzoek van de OAG-partnerstaat/partnerstaten en voor zover mogelijk informatie te verstrekken betreffende aangelegenheden waarop deze overeenkomst van toepassing is, en
 - b) rekening te houden met door de OAG-partnerstaat/partnerstaten geuite punten van zorg.
3. De EU stelt de OAG-partnerstaat/partnerstaten in kennis van de inwerkingtreding van een verdrag betreffende de toetreding van een derde land tot de EU.
4. De EPO-Raad onderzoekt ruimschoots vóór de datum van toetreding van een derde land tot de EU de eventuele gevolgen van die toetreding voor deze overeenkomst. De Partijen kunnen, bij besluit van de EPO-Raad, noodzakelijke aanpassingen verrichten of overgangsregelingen van deze overeenkomst invoeren.

ARTIKEL 146

Authentieke teksten

1. Deze overeenkomst is opgesteld in tweevoud in de Bulgaarse, de Deense, de Duitse, de Engelse, de Estse, de Finse, de Franse, de Griekse, de Hongaarse, de Italiaanse, de Kroatische, de Letse, de Litouwse, de Maltese, de Nederlandse, de Poolse, de Portugese, de Roemeense, de Sloveense, de Slowaakse, de Spaanse, de Tsjechische en de Zweedse taal, waarbij alle teksten gelijkelijk authentiek zijn.
2. De Ierse taalversie wordt authentiek verklaard door een uitwisseling van diplomatieke nota's tussen de Europese Unie en de Republiek Kenia na de ondertekening en voor de inwerkingtreding van deze overeenkomst.

ARTIKEL 147

Bijlagen en protocollen

De volgende bijlagen en protocollen en gemeenschappelijke verklaringen bij deze overeenkomst vormen een integrerend onderdeel van deze overeenkomst.

Bijlage I	Douanerechten op producten van oorsprong uit de OAG-partnerstaat/partnerstaten
Bijlage II	Douanerechten op producten van oorsprong uit de EU
Bijlage III a)	EPO-Ontwikkelingsmatrix
Bijlage III b)	Ontwikkelingsmaatstaven, streefcijfers en indicatoren
Bijlage IV	Gemeenschappelijke verklaring met betrekking tot landen die met de Europese Unie een douane-unie tot stand hebben gebracht
Bijlage V	Handel en duurzame ontwikkeling
Bijlage VI	Gemeenschappelijke verklaring van de Europese Unie en de Republiek Kenia betreffende de economische en ontwikkelingssamenwerking in het kader van deze overeenkomst
Protocol nr. 1	Wederzijdse administratieve bijstand in douanezaken
Gemeenschappelijke verklaring 1	Gemeenschappelijke verklaring over oorsprongsregels van de Europese Unie en de Republiek Kenia
Gemeenschappelijke verklaring 2	Gemeenschappelijke verklaring over handel en duurzame ontwikkeling van de Europese Unie en de Republiek Kenia

TEN BLIJKE WAARVAN de ondergetekende gevolmachtigden, daartoe naar behoren gemachtigd, deze overeenkomst hebben ondertekend.

Gedaan te op

Voor de Europese Unie

Voor de Republiek Kenia

